

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΙΛΩΝ
ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Ο ΝΙΚΟΣ
ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΟΜΟΤΕΧΝΟΙ ΤΟΥ
ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ,
ΣΥΝΑΦΕΙΕΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΦΩΝΙΕΣ

AUDITORIUM
THEO ANGELOPOULOS
ΓΑΛΛΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΘΗΝΑ
10 ΚΑΙ 11 ΙΟΥΝΙΟΥ
2023

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

διόντρα

Εκατοντάδες μελέτες έχουν γραφτεί για τις συνάψεις και τις αντεγκλήσεις του Νίκου Καζαντζάκη με τους σύγχρονους ομότεχούς του. Με το Συνέδριο αυτό επιδιώκεται μια επισκόπηση των αλληλεπιδράσεων αυτών, των επιρροών που δέχτηκε ο Καζαντζάκης από προγενέστερους συγγραφείς, καθώς επίσης και των επιδράσεων, των αντιρρήσεων και των διαφωνιών που εγείρει το έργο του στους νεότερους Έλληνες ομότεχούς του. Στόχος του Συνεδρίου είναι μια νηφάλια και τεκμηριωμένη εκτίμηση του καζαντζακικού έργου πέρα από μυθοποιήσεις, συκοφαντίες και παραμορφώσεις που αλλοιώνουν το πραγματικό αποτύπωμά του, καθώς και η διαπίστωση εκλεκτικών συγγενειών μεταξύ συγγραφέων διαφορετικών γενεών και μια απόπειρα ιχνηλάτησης της εξελικτικής γραμμής των νεοελληνικών γραμμάτων με σημείο αναφοράς την περίπτωση Καζαντζάκη.

Το Συνέδριο διοργανώνεται από τη Διεθνή Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) με αφορμή τη συμπλήρωση 140 χρόνων από τη γέννηση του Νίκου Καζαντζάκη και 35 χρόνων από την ίδρυσή της.

Η Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) είναι ένα ανεξάρτητο διεθνές πολιτιστικό σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ιδρύθηκε το 1988 στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης, παρουσία της Ελένης Καζαντζάκη, του Γιώργου Ανεμογιάννη, ιδρυτή του Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη, και του τωρινού της Προέδρου και Πρεσβευτή Ελληνισμού Γιώργου Στασινάκη. Ο κύριος σκοπός του είναι η προώθηση -με διάφορους τρόπους και ιδιαίτερα με μελέτες- του έργου και της σκέψης του Νίκου Καζαντζάκη (1883-1957). Εκδίδει την ετήσια επιθεώρηση *Le Regard crétois / Η Κρητική Ματιά*, η οποία περιέχει άρθρα και μελετήματα, ανέκδοτα κείμενα του συγγραφέα σε τέσσερις γλώσσες (γαλλικά, ελληνικά, αγγλικά, ισπανικά), βιβλιοπαρουσιάσεις και κριτικές. Εκδίδει επίσης το τετραμηνιαίο ενημερωτικό δελτίο *Synthesis* σε οκτώ γλώσσες. Σήμερα, 35 χρόνια μετά, δραστηριοποιείται σε 131 χώρες και στις πέντε ηπείρους και έχει πάνω από 9.000 μέλη που αγαπούν τον Κρητικό συγγραφέα και διαβάζουν το έργο του.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΙΛΩΝ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Κατερίνα Ζωγραφιστού**, Ηράκλειο Κρήτης
Α' Αντιπρόεδρος: **Νίκος Χρυσός**, Αθήνα
Β' Αντιπρόεδρος: **Νίκος Σκεντέρης**, Λάρισα
Γενική Γραμματέας: **Σοφία Νταλαμπέκη**, Ηράκλειο Κρήτης
Αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας: **Αθανάσιος Καλαμάτας**, Μυτιλήνη
Ταμίας: **Μαρία Ζαχαριάκη**, Ηράκλειο Κρήτης
Αναπληρωτής Ταμίας: **Γιάννης Σόλαρης**, Καλαμάτα
Έφορος Δημοσίων Σχέσεων: **Βαγγέλης Κυριακού**, Έδεσσα
Έφορος Παιδείας: **Μαρία Αγγέλη**, Αγρίνιο
Έφορος Δημοσιεύσεων: **Βάντα Παπαϊωάννου-Βουτσά**, Κομοτηνή
Έφορος Κρητικών Σωματείων: **Μανόλης Πατεράκης**, Χαλάνδρι

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Ζωγράφου 7, Ηράκλειο Κρήτης, Τ.Κ. 71201
Αλληλογραφία: Τ.Θ. 1009, Ηράκλειο Κρήτης, Τ.Κ. 71001
Email: secretary.siank.gr@gmail.com - Τηλ.: 2810 333993
Web: <http://www.amis-kazantzaki.gr>
Facebook: amis.kazantzaki.gr

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Δημήτρης Κόκορης, Καθηγητής Νεοελληνικής Γραμματείας του ΑΠΘ
Έρη Σταυροπούλου, Ομότιμη Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας
του Τμήματος Φιλολογίας του ΕΚΠΑ
Νίκος Χρυσός, Συγγραφέας, Α' Αντιπρόεδρος του Παραρτήματος
Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Μαρία Ζαχαριάκη, Γεωπόνος, Ταμίας του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ
Κατερίνα Ζωγραφιστού, Διδάκτωρ του Τμήματος Νεοελληνικών Σπουδών
του Πανεπιστημίου Paul Valéry-Montpellier III, Πρόεδρος
του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ
Σοφία Νταλαμπέκη, Μαθηματικός, Γενική Γραμματέας
του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ
Σπύρος Ντζουροπάνος, Ε.ΔΙ.Π - Υπ. Δρ / Τμήμα Μηχανικών Τοπογραφίας
και Γεωπληροφορικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Νίκος Χρυσός, Συγγραφέας, Α' Αντιπρόεδρος του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ

9:00-9:30 Εγγραφή συνέδρων

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ο Καζαντζάκης περιηγείται στον χώρο και τον χρόνο

Προεδρείο: **Κατερίνα Ζωγραφιστού**, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Paul Valéry-Montpellier III και Πρόεδρος του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ

Μαρία Ζαχαριάκη, Γεωπόνος, Ταμίας του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ

9:30-10:30 Χαιρετισμοί

Δρ Σίσσυ Παπαθανασίου, Ιστορικός Πολιτισμού,
Διευθύντρια Διεύθυνσης Γραμμάτων Υπουργείου Πολιτισμού

κ. **Κώστας Μπακογιάννης**, Δήμαρχος Αθηναίων

κ. **Ιωσήφ Βεντούρας**, Πρόεδρος Εταιρείας Συγγραφέων

κ. **Nicolas Eybalin**, Σύμβουλος Συνεργασίας και Μορφωτικής Δράσης
της Γαλλικής Πρεσβείας - Διευθυντής του Γαλλικού Ινστιτούτου Ελλάδος

κ. **Francesco Neri**, Μορφωτικός Ακόλουθος της Ιταλικής Πρεσβείας στην Ελλάδα,
Διευθυντής του Ιταλικού Μορφωτικού Ινστιτούτου Αθηνών

κα. **Νίκη Σταύρου**, Πνευματική Δικαιούχος του έργου του Νίκου Καζαντζάκη
κ. **Δημήτρης Ποσάντζης**, Υπεύθυνος Ελληνικής Λογοτεχνίας των Εκδόσεων Καστανιώτη

κ. **Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος**, Εκδότης των Εκδόσεων Διόπτρα

κ. **Γιώργος Στασινάκης**, Πρόεδρος της ΔΕΦΝΚ

10:30-10:50

Ανδρέας Πράσινος, Επιστημονικός Ερευνητής του ΕΚΠΑ
Η επίδραση της αρχαίας ελληνικής γραμματείας στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη

10:50-11:10

Ευρυδίκη Trichon-Μιλσανή, Συγγραφέας, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου
της Σορβόνης
Καζαντζάκης ταξιδιώτης

11:10-11:30

Σπύρος Ντζουροπάνος, Ε.ΔΙ.Π - Υπ. Δρ / Τμήμα Μηχανικών Τοπογραφίας
και Γεωπληροφορικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Κλεομένης Καλογερόπουλος, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής / Τμήμα Μηχανικών
Τοπογραφίας και Γεωπληροφορικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Ανδρέας Τσάτσαρης, Καθηγητής / Τμήμα Μηχανικών Τοπογραφίας
και Γεωπληροφορικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Ιωάννης Κάτσιος, Αναπλ. Καθηγητής / Τμήμα Μηχανικών Τοπογραφίας
και Γεωπληροφορικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
*Ο ταξιδευτής Καζαντζάκης: Η γεωγραφία των αλληλεπιδράσεων-συναντήσεων του
με άλλους Έλληνες συγγραφείς/ποιητές*

11:30-11:50 Συζήτηση

Β' ΣΥΝΕΔΡΙΑ**Συμφωνίες και ασυμφωνίες στο Μεγάλο Κάστρο**

Προεδρείο: **Μαριλένα Μηλαθιανάκη**, Διευθύντρια Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη
Λευτέρης Γιαννακουδάκης, Συγγραφέας, Δάσκαλος Δημιουργικής Γραφής

11:50-12:10

Αντώνης Καρτσάκης, Διδάκτωρ Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, Συγγραφέας
Ο Νίκος Καζαντζάκης ανάμεσα στους ομότεχνους του γενέθλιου τόπου

12:10-12:30

Νικόλας Ευαντινός, Ποιητής, Φιλολόγος
Ένα παγόβουνο ανάμεσα στον Αλεξίου και τον Καζαντζάκη: Η μετάφραση της Θείας κωμωδίας

12:30-12:50

Στεφάνια Κοφίνα, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια του ΕΚΠΑ
Το πορτρέτο της γυναίκας στον Νίκο και τη Γαλάτεια Καζαντζάκη: Η περίπτωση των έργων Ξημερώνει και Γυναίκες

12:50-13:10

Αντώνης Σανουδάκης-Σανούδος, Καθηγητής Ιστορίας, Συγγραφέας
Έλλη Αλεξίου και Νίκος Καζαντζάκης. Μια σχέση αμφιθυμίας

13:10-13:30 Συζήτηση**Γ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ****Ο Καζαντζάκης και οι πρώτοι συνοδοιπόροι:
Αντεγκλήσεις και συμφωνίες**

Προεδρείο: **Γιώργος Ζεβελάκης**, Ερευνητής λογοτεχνίας
Γιώργος Περαντωνάκης, Διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας του ΕΚΠΑ,
 Κριτικός βιβλίου, Συγγραφέας

13:30-13:50

Δημήτρης Κόκορης, Καθηγητής Νεοελληνικής Γραμματείας του ΑΠΘ
Ο Καζαντζάκης του Βάρναλη: Απόκλιση, σύμπλευση, κατάκριση, αποδοχή

13:50-14:10

Απόστολος Πούλιος, Διδάκτωρ Γλωσσολογίας του ΕΚΠΑ
Η σχέση του Νίκου Καζαντζάκη με τον Τωνα Δραγούμη

14:10-14:30

Νικολέτα Ζαμπάκη, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια στο Τμήμα Φιλολογίας του ΕΚΠΑ
Περί λογοτεχνικών επιδράσεων και συγκλίσεων ο λόγος: Η Φύση στα αγιορείτικα ημερολόγια των Νίκου Καζαντζάκη και Άγγελου Σικελιανού. Μια οικο-φαινομενολογική προσέγγιση

14:30-14:50 Συζήτηση**14:50-16:40** Διάλειμμα - καφές

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Δ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ο Καζαντζάκης και σύγχρονοί του - Απροσδόκητες συναντήσεις

Προεδρείο: **Έρη Σταυροπούλου**, Ομότιμη Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας του Τμήματος Φιλολογίας του ΕΚΠΑ

Μιχάλης Πάτσας, Διδάκτωρ Φιλολογίας της Ακαδημίας Επιστημών της Ρωσίας, Εκπαιδευτικός, Συγγραφέας

16:40-17:00

Ιωάννης Σόλαρης, Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου Φιλολόγων του Π.Ε.Κ.Ε.Σ. Πελοποννήσου, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
Καζαντζάκης και Παπαδιαμάντης: Μια απροσδόκητη συνάντηση

17:00-17:20

Γιώργος Δρίτσας, Υποψήφιος Διδάκτωρ στο Τμήμα Φιλοσοφίας του ΕΚΠΑ
Συγκλίσεις και αντεγκλήσεις στο έργο του Πέτρου Βλαστού και του Νίκου Καζαντζάκη

17:20-17:40

Νεκτάριος Παύλου, Γλωσσολόγος-Εκπαιδευτικός, Καθηγητής ξένων γλωσσών
Εικόνες μοναστικής ζωής: Ν. Νικολαΐδης ο Κύπριος - Ν. Καζαντζάκης, συμπόρευση και αποκλίσεις

17:40-18:00 Συζήτηση

Ε' ΣΥΝΕΔΡΙΑ**Ο Καζαντζάκης και η γενιά του '30**

Προεδρείο: **Χριστίνα Ντουιά**, Ομότιμη Καθηγήτρια Νεοελληνικής
Φιλολογίας του ΕΚΠΑ

Ιωάννης Πανουτσόπουλος, Ποιητής, Δοκιμογράφος

18:00-18:20

Κατερίνα Ζωγραφιστού, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Paul Valéry-Montpellier III
και Πρόεδρος του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ

Ο Γιώργος Σεφέρης ως αναγνώστης της Ασκητικής.

Σπουδή στα σκοτεινά της βιβλιοθήκης του

18:20-18:40

Κατερίνα Βεργετάκη-Πειρασμάκη, Ποιήτρια, Μέλος του Δ.Σ. του Π.Ο.Φ.Α
(Πανελληνίου Ομίλου Φίλων Αφήγησης) του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
και Μέλος της Ερευνητικής Ομάδας «Θύμησης»

Φωτεινή Καλλιαντέρη, Καθηγήτρια Γαλλικής Φιλολογίας,

Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Paul Valéry-Montpellier III

*Λεξιπλασίες τραγουδούν και διηγούνται τη φύση: Αναπαραστάσεις στις Τερτσίνες
του Καζαντζάκη και στις ποιητικές συλλογές του Ελύτη Προσανατολισμοί, Ήλιος ο πρώτος
και Άσμα ηρωικό και πένθιμο. Συγκριτική μελέτη – Σύγκλιση των δύο ποιητών*

18:40-19:00

Μιχαήλ Πασχάλης, Ομότιμος Καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας
στο Πανεπιστήμιο Κρήτης

*Ο Νίκος Καζαντζάκης, ο Ηλίας Βενέζης και ο γενέθλιος τόπος: Η μυθοποιία
του νόστου και του αρχέγονου παρελθόντος*

19:00-19:20

Νίκος Καγκελάρης, Υποψήφιος Διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας του ΕΚΠΑ
*Διαπόμπευση και λιθοβολισμός: Από τη Σωσώ (Μ. Καραγάτσης, Συνταγματάρχης Λιάπκιν)
στη χήρα (Ν. Καζαντζάκης, Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά)*

19:20-19:40

Αγάθη Μαρκάτη, Διδάκτωρ Φιλοσοφίας, Πανεπιστημιακός,
Επίτιμο μέλος της ΔΕΦΝΚ

Αποχαιρετισμός στον Ν. Καζαντζάκη και ένα υστερόγραφο

19:40-20:00 Συζήτηση

ΠΡΩΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

ΣΤ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Οδύσσειες της Τέχνης και της Ιστορίας

Προεδρείο: **Δημήτρης Κόκορης**, Καθηγητής Νεοελληνικής Γραμματείας του ΑΠΘ

Σπύρος Ντζουροπάνος, Ε.ΔΙ.Π - Υπ. Δρ / Τμήμα Μηχανικών Τοπογραφίας
και Γεωπληροφορικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

09:00-09:20

Σπύρος Κατσαραπίδης, Φιλολόγος

Η καζαντζακική Οδύσεια: Μεταξύ ελληνικότητας και μεταφυσικής

09:20-09:40

Θεοφάνης Μαλκίδης, Διδάκτωρ Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών

*Η εξόντωση της πνευματικής ηγεσίας του Πόντου το 1921 και η πρωτοβουλία
του Νίκου Καζαντζάκη και των ομότεχνών του*

09:40-10:00

Αθανασία Ψαρουλάκη, Εκπαιδευτικός, Πτυχιούχος Τμήματος
Αρχαιολογίας-Τέχνης του ΑΠΘ

*Η Οδύσεια του Ν. Καζαντζάκη ως σημείο αμφιλεγόμενο στα περιοδικά
και τις εφημερίδες της εποχής (1938-1958)*

10:00-10:20 Συζήτηση

Ζ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Σε πρώτο πρόσωπο: Συνομιλώντας με τον Νίκο Καζαντζάκη

Προεδρείο: **Μάρω Δούκα**, Συγγραφέας

Νίκος Χρυσός, Συγγραφέας, Α' Αντιπρόεδρος του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ

10:20-10:40 Κώστας Ακρίβος, Συγγραφέας

Πρόγονοι και απόγονοι: Το άχθος του μεγάλου Κρητικού

10:40-11:00 Κώστας Αρκουδέας, Συγγραφέας

Το χαμένο Νόμπελ

11:20-11:40 Βαγγέλης Ραπτόπουλος, Συγγραφέας

Ο Θεός φταίει που έκανε τον κόσμο τόσο ωραίο: Αλληγορίες από τον Καζαντζάκη

11:40-12:00 Μανόλης Πρατικάκης, Ποιητής

Ο Καζαντζάκης χτες και σήμερα

12:00-12:20 Λευτέρης Γιαννακουδάκης, Συγγραφέας, Δάσκαλος

Δημιουργικής Γραφής

Η πύλη του χρόνου: Χτίζοντας ένα εργαστήριο δημιουργικής γραφής για παιδιά δημοτικού με ήρωα τον Νίκο Καζαντζάκη

12:20-12:40 Αντώνης Νικολόπουλος (Soloúρ), Σκιτσογράφος,

Μεταδιδακτορικός Ερευνητής ΤΠΤΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Από τη λογοτεχνική στην οπτική αφήγηση. Οι αναγνώσεις του Ζορμπά του Νίκου Καζαντζάκη: Προσθήκες, προσαρμογές, αποσιωπήσεις

12:40-13:00 Συζήτηση

Η' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ο Καζαντζάκης μυθιστορηματικός ήρωας

Προεδρείο: **Δημήτρης Καλοκύρης**, Συγγραφέας, Μεταφραστής,

Επιμελητής, Εκδότης και Γραφικός σχεδιαστής

Αντώνης Καρτσάκης, Διδάκτωρ Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, Συγγραφέας

13:00-13:20 Έρη Σταυροπούλου, Ομότιμη Καθηγήτρια Νεοελληνικής

Φιλολογίας του Τμήματος Φιλολογίας του ΕΚΠΑ

Η συζυγική σχέση του Νίκου και της Γαλάτειας Καζαντζάκη και η Ανέγγιχτη του Βαγγέλη Ραπτόπουλου

13:20-13:40 Νίκος Χρυσός, Συγγραφέας, Α' Αντιπρόεδρος

του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ

Το πνεύμα του Καζαντζάκη: Απόηχοι του καζαντζακικού έργου στο μυθιστόρημα

Ο αιώνας των λαβυρίνθων της Ρέας Γαλανάκη

13:40-14:00 Συζήτηση

14:00-16:30 Διάλειμμα - καφές

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Θ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ανιχνεύοντας συνάψεις και απηχήσεις

Προεδρείο: **Θανάσης Αγάθος**,
Επίκουρος Καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας του ΕΚΠΑ
Νικόλας Ευαντινός, Ποιητής, Φιλολόγος

16:30-16:50

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου, Κριτικός Λογοτεχνίας
Αδερφοφάδες. *Η συνομιλία του Νίκου Καζαντζάκη με τη μεταπολεμική
και τη μεταπολιτευτική πεζογραφία για τον Εμφύλιο*

16:50-17:10

Σταυρούλα Γ. Τσούμπρου, Διδάκτωρ Φιλολογίας του ΕΚΠΑ,
Συγγραφέας, Ερευνητρια
*Η «παρουσία» του Νίκου Καζαντζάκη στον αντιχουντικό αγώνα μέσω
του ομοτέχνου του Βασίλη Βασιλικού*

17:10-17:30

Ιωάννης Πανουτσόπουλος, Ποιητής, Δοκιμογράφος
*Νίκος Καζαντζάκης και Κώστας Μουρσελάς: Το σπήλαιο της έμπνευσης
και οι σταλακτίτες της γραφής*

17:30-17:50

Χαρούλα Βερίγου-Μπάντιου, Πεζογράφος, Ποιήτρια
Απηχήσεις-συνάψεις του Καζαντζάκη στο έργο της Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ

17:50-18:10

Γιώργος Ν. Περαντωνάκης, Διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας του ΕΚΠΑ,
Κριτικός βιβλίου, Συγγραφέας
Νίκος Καζαντζάκης και Αντώνης Σαμαράκης, στο τρένο των Υπαρξιστών

18:10-18:30 Συζήτηση

1' ΣΥΝΕΔΡΙΑ**Ο Καζαντζάκης δημιουργός και αναγνώστης**

Προεδρείο: **Αννα Αφεντουλίδου**, Ποιήτρια, Κριτικός Λογοτεχνίας,
Γενική Γραμματέας Εταιρείας Συγγραφέων
Ιωάννης Σόλαρης, Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου Φιλολόγων του Π.Ε.Κ.Ε.Σ.
Πελοποννήσου, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής στο Τμήμα Φιλολογίας
του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

18:30-18:50

Μιχάλης Πάτσης, Διδάκτωρ Φιλολογίας της Ακαδημίας Επιστημών
της Ρωσίας, Εκπαιδευτικός, Συγγραφέας
*Νίκος Καζαντζάκης: Στην πλευρά του εξπρεσιονισμού και της διαλογικότητας
στην ελληνική λογοτεχνία*

18:50-19:10

Εύα Κοκκινίδη, Διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας του King's College London
Ο Νίκος Καζαντζάκης ως αναγνώστης της νεοελληνικής λογοτεχνίας

19:10-19:30 Συζήτηση**ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ**

Προεδρείο: **Κατερίνα Ζωγραφιστού**, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Paul Valéry-
Montpellier III και Πρόεδρος του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ
Νίκος Σκεντέρης, Καθηγητής Παιδιατρικής, Μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής
και Β' Αντιπρόεδρος του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ

19:30-20:00

Έρη Σταυροπούλου, Ομότιμη Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας
του Τμήματος Φιλολογίας του ΕΚΠΑ
Δημήτρης Κόκορης, Καθηγητής Νεοελληνικής Γραμματείας του ΑΠΘ
Σύνοψη - Συμπεράσματα

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΟΙ ΑΝΑΝΕΩΜΕΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

Τα νέα βιβλία είναι σχεδιασμένα από τον Γιάννη Καρλόπουλο, Creative director του δημιουργικού γραφείου Karloroulos&Associates, ο οποίος διαθέτει μακρά εμπειρία στη δημιουργία οπτικού υλικού πολιτιστικού περιεχομένου με πολυάριθμες συνεργασίες και αναρίθμητα έργα στο ενεργητικό του.

Με γνώμονα το απόσπασμα στη δεξιά σελίδα από την εισαγωγή της *Ασκητικής* ξεκίνησε η σχεδιαστική προσέγγιση όπου η «κόκκινη γραμμή» μετατρέπεται από «αίμα» σε μελάνι. Βέβαια υπάρχει και ο προφανής λόγος ότι το κλασικότερο χρώμα της τυπογραφίας –μα και των εκδόσεων εν γένει ήδη από τα χρόνια του Γουτεμβέργιου– είναι το κόκκινο της καρμίνας (ή όπως συνηθίζεται στα δικά μας, το κόκκινο της φωτιάς).

Το σίγουρο είναι πως δεν πρόεκυψε μοιραία ο ανασχεδιασμός του συνόλου του έργου του Καζαντζάκη. Πρώτη μέριμνα, εκτός από την ίδια την «αναγνωρισιμότητα» των εξωφύλλων ήταν (είναι) η δημιουργία μιας ανεξάρτητης οπτικής γλώσσας, όπου κάθε τίτλος-βιβλίο θα αποτελεί και ένα στοιχείο αυτής, ένα γραμμικό σύμβολο.

Στη Γραμμική Β υπάρχουν μερικά σύμβολα που αναπαριστούν τη λέξη και άλλα που μοιάζουν με «πρωτόλεια» (ή πρώιμα) γράμματα μιας αλφαβητικής γραφής.

Καθόλου τυχαία που αναζητήθηκε αυτή η συσχέτιση, μιας και η Κρήτη είναι η γενέτειρα του Ν.Κ., λειτουργώντας με αυτόν τον τρόπο (και με την ομαδοποίηση των εννέα πρώτων τίτλων) σαν έναυσμα, προκειμένου να δημιουργηθεί κάτι σαν «σημειολογικό συλλαβήρι», μία μικρή ομάδα «ιερογλυφικών/emoji» όπου το αναγνωστικό κοινό, ανεξαρτήτως ηλικίας, μορφωτικού και κοινωνικού επιπέδου, να «αναγνώσει» το σύμπαν του Ν.Κ. πριν ακόμα τον διαβάσει, αποκτώντας την (τόσο σημαντική) πρώτη εντύπωση αντικρίζοντας τον σχεδιαστικό υπαινιγμό του εξωφύλλου.

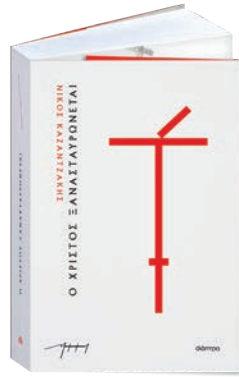
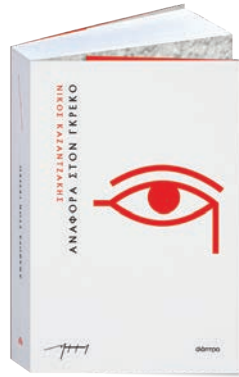
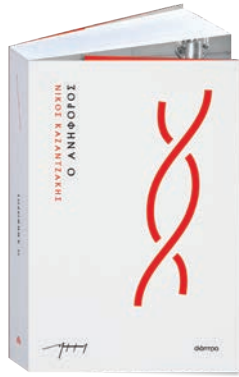
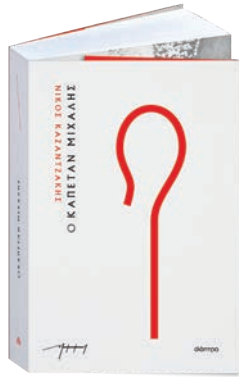
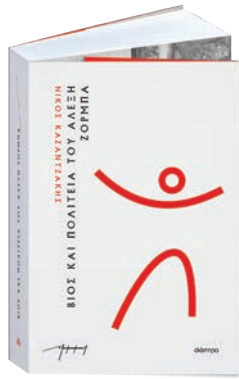
Το στιλιζάρισμα της υπογραφής ήταν επίσης μια μεγάλη πρόκληση, αλλά και μεγάλη ανάγκη να προχωρήσει προς έναν τέτοιο δρόμο, αντιστικτικά με το λογότυπο της Διόπτρας, θεωρώντας ότι «εκσυγχρονίζοντας» την με πένα γραμμένη υπογραφή του θα γεφυρωθεί η απόσταση με την οπτική των graffiti, υποδηλώνοντας έτσι τη διαχρονική ανάγκη των ανθρώπων να «σημαδεύουν» (βλ. υπογράφουν) τα έργα τους.

Μετά τα εξώφυλλα, το «σώμα» του κειμένου, η στοιχειοθεσία του, έθετε άλλη μια πρόκληση – και αυτό είναι το μετα-κειμενικό «χώμα» του. Βασιζόμενοι λοιπόν στα «Απλά» της μονοτυπίας (για χρόνια, κύρια γραμματοσειρά προηγούμενων εκδόσεων), περάσαμε σε μια κεντρική ιδέα με «κόντρα» σχεδίαση του οφθαλμού του γράμματος «ο» όπου το βάρος του μεταφέρεται πάνω-κάτω αντί δεξιά-αριστερά ή διαγωνίως, όπως συνήθως συμβαίνει. Αυτή η ένταση που δόθηκε στα μικρά/πεζά γράμματα έχει κάτι από τη χειρωναξία του συγγραφέα, χωρίς να μιμείται όμως την ελαφρά κλίση και ροή, αλλά τελικά να μπορέσει να ενσωματώσει κάτι από πνεύμα του.

Κατακλείδα: Ο Καζαντζάκης παραμένει επίκαιρος; Την απάντηση προφανώς δεν θα τη δώσω εγώ, αλλά μέσω του σχεδιασμού των βιβλίων του με σύγχρονους όρους αφήνεται ο χώρος σε μια ανάγνωση όπου ο καθένας –θέλω να πιστεύω– θα μπορέσει να εισχωρήσει στον κόσμο του Ν.Κ. ευελπιστώντας ότι συνέβαλα στο «εξελκιδωμα» αυτό.

Γ.Κ.

Θα βρεις λοιπόν, αναγνώστη, στις σελίδες ετούτες
την κόκκινη γραμμή, καμωμένη από στάλες αίμα μου...

Ένα σκουλήκι με τρώει, αδέρφια! Κοπάζω
πίσω, θωρώ τη ζωή μου. Κοπάζω ομπρός,
θωρώ το θάνατό μου και συλλογιέμαι: Από πού
ερχόμαστε, βρε παιδιά, από πού ερχόμαστε
και πού πάμε; Να το σκουλήκι που με τρώει!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΡΑΣΙΝΟΣ: Η επίδραση της αρχαίας ελληνικής γραμματείας στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη	18
ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΤΡΙΧΟΝ-ΜΙΛΕΑΝΗ: Καζαντζάκης ταξιδιώτης	19-20
ΣΠΥΡΟΣ ΝΤΖΟΥΡΟΠΙΑΝΟΣ, ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΤΑΤΣΑΡΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΤΣΙΟΣ: Ο ταξιδευτής Καζαντζάκης: Η γεωγραφία των αλληλεπιδράσεων-συναντήσεών του με άλλους Έλληνες συγγραφείς/ποιητές	21-22
ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΡΤΣΑΚΗΣ: Ο Νίκος Καζαντζάκης ανάμεσα στους ομότεχνους του γενέθλιου τόπου	23
ΝΙΚΟΛΑΣ ΕΥΑΝΤΙΝΟΣ: Ένα παγόβουνο ανάμεσα στον Αλεξίου και τον Καζαντζάκη: Η μετάφραση της <i>Θείας κωμωδίας</i>	24-25
ΣΤΕΦΑΝΙΑ ΚΟΦΙΝΑ: Το πορτρέτο της γυναίκας στον Νίκο και τη Γαλάτεια Καζαντζάκη: Η περίπτωση των έργων <i>Εημερώνει</i> και <i>Γυναίκες</i>	26
ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΑΝΟΥΔΑΚΗΣ-ΣΑΝΟΥΔΟΣ: Έλλη Αλεξίου και Νίκος Καζαντζάκης. Μια σχέση αμφιθυμίας	27-28
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΚΟΡΗΣ: Ο Καζαντζάκης του Βάρναλη: Απόκλιση, σύμπλευση, κατάκριση, αποδοχή	29
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΟΥΛΙΟΣ: Η σχέση του Νίκου Καζαντζάκη με τον Ίωνα Δραγούμη	31
ΝΙΚΟΛΕΤΑ ΖΑΜΠΙΑΚΗ: Περί λογοτεχνικών επιδράσεων και συγκλίσεων ο λόγος: Η Φύση στα αγιορείτικα ημερολόγια των Νίκου Καζαντζάκη και Αγγελου Σικελιανού. Μια οικο-φαινομενολογική προσέγγιση	32-33
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΛΑΡΗΣ: Καζαντζάκης και Παπαδιαμάντης: μια απροσδόκητη συνάντηση	34-35
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΡΙΤΣΑΣ: Συγκλίσεις και αντεγκλήσεις στο έργο του Πέτρου Βλαστού και του Νίκου Καζαντζάκη	36
ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΠΑΥΛΟΥ: Εικόνες μοναστικής ζωής: Ν. Νικολαΐδης ο Κύπριος - Ν. Καζαντζάκης, συμπόρευση και αποκλίσεις	37
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΖΩΓΡΑΦΙΣΤΟΥ: Ο Γιώργος Σεφέρης ως αναγνώστης της <i>Ασκητικής</i> . Σπουδή στα σκοτεινά της βιβλιοθήκης του	38-39
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΒΕΡΓΕΤΑΚΗ-ΠΕΙΡΑΣΜΑΚΗ, ΦΩΤΕΙΝΗ ΚΑΛΛΙΑΝΤΕΡΗ: Λεξιπλασίες τραγουδούν και διηγούνται τη φύση: Αναπαραστάσεις στις <i>Τερτσίνες</i> του Καζαντζάκη και στις ποιητικές συλλογές του Ελύτη <i>Προσανατολισμοί</i> , <i>Ήλιος ο πρώτος</i> και <i>Άσμα ηρωικό και πένθιμο</i> . Συγκριτική μελέτη - Σύγκλιση των δύο ποιητών	40-41
ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΣΧΑΛΗΣ: Ο Νίκος Καζαντζάκης, ο Ηλίας Βενέζης και ο γενέθλιος τόπος: Η μυθοποιία του νόστου και του αρχέγονου παρελθόντος	42-43
ΝΙΚΟΣ ΚΑΓΚΕΛΑΡΗΣ: Διαπόμπευση και λιθοβολισμός: Από τη Σωσώ (Μ. Καραγάτσης, <i>Συνταγματάρχης Λιάπκιν</i>) στη χήρα (Ν. Καζαντζάκης, <i>Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά</i>)	44

ΑΓΑΘΗ ΜΑΡΚΑΤΗ: Αποχαιρετισμός στον Ν. Καζαντζάκη και ένα υστερόγραφο	45
ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΤΣΑΡΑΠΙΔΗΣ: Η καζαντζακική <i>Οδύσεια</i> : Μεταξύ ελληνικότητας και μεταφυσικής	46
ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΜΑΛΚΙΔΗΣ: Η εξόντωση της πνευματικής ηγεσίας του Πόντου το 1921 και η πρωτοβουλία του Νίκου Καζαντζάκη και των ομότεχνών του	47
ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΨΑΡΟΥΛΑΚΗ: Η <i>Οδύσεια</i> του Ν. Καζαντζάκη ως σημείο αμφιλεγόμενο στα περιοδικά και τις εφημερίδες της εποχής (1938-1958).....	48-49
ΚΩΣΤΑΣ ΑΚΡΙΒΟΣ: Πρόγονοι και απόγονοι: Το άχθος του μεγάλου Κρητικού	50
ΚΩΣΤΑΣ ΑΡΚΟΥΔΕΑΣ: Το χαμένο Νόμπελ	51
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ο Θεός φταίει που έκανε τον κόσμο τόσο ωραίο: Αλληγορίες από τον Καζαντζάκη	52
ΜΑΝΟΛΗΣ ΠΡΑΤΙΚΑΚΗΣ: Ο Καζαντζάκης χτες και σήμερα	53
ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥΔΑΚΗΣ: Η πύλη του χρόνου: Χτίζοντας ένα εργαστήριο δημιουργικής γραφής για παιδιά δημοτικού με ήρωα τον Νίκο Καζαντζάκη	54
ΑΝΤΩΝΗΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ (Σολούρ): Από τη λογοτεχνική στην οπτική αφήγηση. Οι αναγνώσεις του <i>Zorμπά</i> του Νίκου Καζαντζάκη: Προσθήκες, προσαρμογές, αποσιωπήσεις	55
ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ: Η συζυγική σχέση του Νίκου και της Γαλάτειας Καζαντζάκη και η <i>Ανέγκιχη</i> του Βαγγέλη Ραπτόπουλου.....	56-57
ΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ: Το πνεύμα του Καζαντζάκη: Απόηχοι του καζαντζακικού έργου στο μυθιστόρημα <i>Ο αιώνας των λαβυρίνθων</i> της Ρέας Γαλανάκη.....	58-59
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: <i>Αδερφοφάδες</i> . Η συνομιλία του Νίκου Καζαντζάκη με τη μεταπολεμική και τη μεταπολιτευτική πεζογραφία για τον Εμφύλιο	60-61
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ Γ. ΤΣΟΥΠΡΟΥ: Η «παρουσία» του Νίκου Καζαντζάκη στον αντιχουντικό αγώνα μέσω του ομοτέχνου του Βασίλη Βασιλικού	62
ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΝΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ: Νίκος Καζαντζάκης και Κώστας Μουρσελάς: Το σπήλαιο της έμπνευσης και οι σταλακτίτες της γραφής.....	63-64
ΧΑΡΟΥΛΑ ΒΕΡΙΓΟΥ-ΜΠΑΝΤΙΟΥ: Απηχήσεις-συνάψεις του Καζαντζάκη στο έργο της Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ	65
ΓΙΩΡΓΟΣ Ν. ΠΕΡΑΝΤΩΝΑΚΗΣ: Νίκος Καζαντζάκης και Αντώνης Σαμαράκης, στο τρένο των Υπαρξιστών	66
ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΠΑΤΣΗΣ: Νίκος Καζαντζάκης: Στην πλευρά του εξπρεσιονισμού και της διαλογικότητας στην ελληνική λογοτεχνία	67-68
ΕΥΑ ΚΟΚΚΙΝΙΔΗ: Ο Νίκος Καζαντζάκης ως αναγνώστης της νεοελληνικής λογοτεχνίας	69

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ Ο ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΠΕΡΙΗΓΕΙΤΑΙ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΡΑΣΙΝΟΣ

Η επίδραση της αρχαίας ελληνικής γραμματείας στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη

Ο Νίκος Καζαντζάκης αποτελούσε ανέκαθεν έναν από τους σημαντικότερους Έλληνες συγγραφείς του 20ού αιώνα, ο οποίος συνέβαλε με τον τρόπο του στην ανάδειξη του ελληνικού πολιτισμού και τη διάδοση της ελληνικής κουλτούρας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Το γνωστότερο και σημαντικότερο έργο του που συνδέεται με την αρχαία ελληνική γραμματεία είναι η *Οδύσεια*. Όπως ο ομηρικός Οδυσσέας, έτσι και ο καζαντζακικός ήρωας είναι κατεξοχήν κοσμοπολίτης και έχει γνωρίσει πολλούς πολιτισμούς. Μαζί με τους συντρόφους του, ανάλογους σε αγριότητα με τους ομηρικούς συντρόφους, και ο Καζαντζάκης παρουσιάζει ένα ταξίδι στον Κάτω Κόσμο και τη γνωριμία με τον Άδη-Χάρο. Συνομίλησε, συγχρόνως, με πλήθος μυθολογικών προσώπων παραπέμποντας στον μυθολογικό ήρωα και προέβη σε ποικίλες πολεμικές αντιπαραθέσεις δολοφονώντας ένα πλήθος άλλων ηρώων λειτουργώντας με παράδειγμα τον ομηρικό Οδυσσέα. Μάλιστα, στην περίπτωση του φαίνεται πως υπάρχει και εσωτερική ψυχολογική σύ-

γκρουση, χαρακτηριστικό που παραπέμπει στις ψυχολογικές διακυμάνσεις του ομηρικού ήρωα. Ακόμη και οι ήρωες φαίνεται να είναι πλάνητες από τις δικές τους «σειρήνες», για αυτό και αποκαλούνται από τον Καζαντζάκη «αλάνηδες». Η βασική διαφοροποίηση σε αυτήν την περίπτωση έγκειται στην αφήγηση, καθώς στο έργο του Καζαντζάκη προορισμός δεν είναι η άφιξη στην Ιθάκη, πάρα το γεγονός πως η έμφαση δίνεται και πάλι στον ήρωα-ταξιδευτή. Αντίστοιχο ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι η εργογραφία του αναπαριστά ως έναν βαθμό την τριμερή δομή της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Εκτός από το έπος, με το έργο του *Οδύσεια*, ο ίδιος προχώρησε και στη συγγραφή κειμένων που παραπέμπουν στη λυρική ποίηση (μια από τις τερτίνες του τιτλοφορείται *Μέγας Αλέξανδρος* και είναι εμπνευσμένη από τον αρχαίο Έλληνα βασιλιά-στρατηγό) και στη δραματική ποίηση (*Προμηθείς, Κούρος, Οδυσσέας, Μελισσα*). Δίκαια, λοιπόν, χαρακτηρίζεται από τον Γεώργιο Παπανδρέου, στην επιστολή του, ως συγγραφικό «θαύμα».

Ο **Ανδρέας Πράσιнос** είναι κλασικός φιλόλογος, απόφοιτος του Τμήματος Φιλολογίας του ΕΚΠΑ. Η ειδίκευσή του αφορά τον κλασικό κόσμο και, συγκεκριμένα, την αρχαία ελληνική και ρωμαϊκή γραμματεία. Έχει λάβει μέρος σε αρκετά επιστημονικά συνέδρια σε πανεπιστήμια και ερευνητικούς οργανισμούς της Ελλάδας και του εξωτερικού και έχει δημοσιεύσει έναν αριθμό επιστημονικών άρθρων, καθώς και ένα ιστορικό εγχειρίδιο με τίτλο *Η ιστορία του 41ου Συντάγματος Πεζικού (από την ίδρυσή του έως σήμερα)*. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα αφορούν τα έργα αρχαίων Ελλήνων και Ρωμαίων συγγραφέων της κλασικής και μετακλασικής περιόδου, καθώς και την εργογραφία σύγχρονων Ελλήνων πεζογράφων και ποιητών. Εργάζεται ως καθηγητής σε εκπαιδευτικούς οργανισμούς και ως επιστημονικός ερευνητής στο ΕΚΠΑ.

Η ταξιδιωτική λογοτεχνία είναι υποβαθμισμένη. Ενδιαφέρει λιγότερο από το μυθιστόρημα ή το δοκίμιο και αμφιβάλλω αν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μοντέλο για άλλους συγγραφείς. Συνδέεται με το ταξίδι, το οποίο ο καθένας αντιμετωπίζει ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία και την κουλτούρα του. Υπάρχουν συγγραφείς που ονειρεύτηκαν ταξίδια χωρίς ποτέ να ξεκινήσουν, που επικεντρώθηκαν σε μια πόλη (Παρίσι), όπως ο Marcel Proust, που διάλεξαν το δωμάτιό τους ως πηγή έμπνευσης (Xavier de Mestres), που πήγαν στα πέρατα του κόσμου μόνο με τη φαντασία τους (Jules Verne). Υπάρχουν κι αυτοί που ασυγκράτητοι δεν έπαψαν να μετακινούνται για να γνωρίσουν τον κόσμο και να τον κατανοήσουν.

Ένας τέτοιος ήταν και ο Καζαντζάκης. Σ' όλη του τη ζωή ταξιδεύει, συλλέγει εντυπώσεις, περιγράφει, εκφράζει σκέψεις και εγκωμιάζει ως λογοτέχνης, φυσιοδίφης, κοινωνιολόγος, εθνολόγος.

Ο Καζαντζάκης, ως άλλος Παιουσιανός, δεν καταφεύγει στο ταξίδι ως μέσον για να θεραπεύσει την ανία όπως ο Ουράνης. Δεν μεταχειρίζεται τον άνθρωπο, το αντικείμενο, το μνημείο

για να κάνει λογοτεχνία όπως ο Γιώργος Βέης. Δίνεται με γενναιοδωρία σ' ό,τι συναντά, κάνοντάς του χώρο, αφήνοντάς το να επιδείξει τη μοναδικότητά του. Ετοιμάζει με σοβαρότητα τα ταξίδια του, παίρνοντας όσο δυνατόν περισσότερες πληροφορίες για τις χώρες που θα επισκεφθεί. Μαθαίνει λέξεις από κάθε γλώσσα. Ψάχνει τη διαφορετικότητα αλλά και τις ομοιότητες. Δεν διατάζει να πει πως η Ιαπωνία είναι η χώρα που πάνω απ' όλες μοιάζει με την Ελλάδα.

Το κάθε ταξιδιωτικό βιβλίο του είναι ιστορικό τεκμήριο, δείγμα σπάνιας ευαισθησίας. Ακόμη και σήμερα είναι πολύτιμος οδηγός, ειδικά για τους Έλληνες που δεν είναι συστηματικοί τουρίστες όπως άλλοι λαοί (Γάλλοι).

Αυτόν τον Καζαντζάκη με ενδιαφέρει να αναλύσω ως συγγραφέας ταξιδιωτικών έργων -*Ματιές στον κήπο του Χαϊκού* (διηγήματα), *Neemrana: chant pour un palais indien*, *Μέρες στη Βόρεια Ινδία* (ποιήματα)-, να τον συγκρίνω με ομοτέχνους αλλά και με προσωπικές μου εμπειρίες, θεωρώντας τα ταξιδιωτικά γραπτά του ως μαθήματα παρατήρησης, ακρίβειας και σωστής αντιμετώπισης της ετερότητας.

Η **Ευρυδική Trichon-Μιλσανή** είναι Διδάκτωρ Ιστορίας της Τέχνης του Πανεπιστημίου της Σορβόνης και μέλος της ΑΙΣΑ, εργάστηκε επί τριάντα χρόνια στο Εθνικό Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης του Κέντρου Πομπιντού στο Παρίσι. Έχει γράψει ποιητικές συλλογές στα γαλλικά και στα ελληνικά, διηγήματα και μυθιστορήματα, και έχει συντάξει καταλόγους και βιογραφίες καλλιτεχνών. Έχει μεταφράσει στα ελληνικά έργα των Μαργκερίτ Ντιράς, Μισέλ Τουρνιέ, Κριστιάν Μπομπιέν, Ναταλί Σαρότ κ.ά. Στα έργα της περιλαμβάνονται:

Κατάλογοι: *Au Musée d'Art Moderne, Raoul Dufy* (Hazan), *Nelly's, Χέρμαν Μπλάουτ, Οι Θάλασσες του Κώστα Τσόκλη, Καλλιτεχνικές παραισθήσεις* (Λιβάνης)

Διηγήματα: *Μοντεβιδέο* (Εξάντας), *Διαγώνια πάθη, Ματιές στον κήπο του Χαϊκού* (Γαβριηλίδης), *Η Πιετά* (Neohel)

Μυθιστορήματα: *Περίπατος στη Σόλωνος* (Εξάντας), *Είκοσι τέσσερα ηλιοβασιλέματα στη Θάσο*, *Το πορτρέτο της Χέντι Ντίνερ* (Λιβάνης), *Καλλιτεχνική σκευωρία* (Κέδρος), *Ο νόμος του Σολομώντα*, *Μίλησέ μου για μένα* (Γαβριηλίδης), *Charles et moi* (Amathée), *Πατησίων 41* (Αρχαία), *Ποια ήσουν Μαρία Ζαμπάκο;* (Ωκεανός)

Ποιήματα (ελληνικά): *Ανοιξιάτικες ανεμώνες*, *Το παιδί της μοναξιάς*, *Το τετράδιο*, *Μέρες στην Βόρεια Ινδία* (Ωκεανός) / (γαλλικά): *10 poèmes pour un thème peint*, *24 poèmes pour Elle*, *Neemrana: chant pour un palais indien*, *Trois odes pour un chat*, *Regards meurtriers*.

Θεατρικά: *Η φωτογραφία*, *Το σιδέρωμα*, *Το όνειρο*, *Η λίστα*, *Ο ποθητός εραστής*, *Επιστροφή*, *Ανοίκειοι διάλογοι*, *Μαρία Ζαμπάκο κ.ά.*

Μεταφράσεις: στα γαλλικά: *Ανθολογία της Κ. Δημουλά* (L'Harmattan), *Η δυστυχία να είσαι έλληνας* του Ν. Δήμου (Payot) / στα ελληνικά: *Εξορία* του Saint-John Perse, *Για ένα τίποτε* της Nathalie Sarraute, *Φλεγόμενη βιάτος* του Michel Tournier, *Τελεία και παύλα* της Marguerite Duras, *Η φάλαινα με τα πράσινα* του Christian Bobin.

ΣΠΥΡΟΣ ΝΤΖΟΥΡΟΠΑΝΟΣ,
ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ,
ΑΝΔΡΕΑΣ ΤΣΑΤΣΑΡΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΤΣΙΟΣ

*Ο ταξιδευτής Καζαντζάκης: Η γεωγραφία
των αλληλεπιδράσεων-συναντήσεων του με άλλους
Έλληνες συγγραφείς/ποιητές*

Το ταξίδι αποτέλεσε για τον Καζαντζάκη μια από τις μεγαλύτερες χαρές του, αλλά και τρόπο ζωής, καθώς δεν σταμάτησε ποτέ να ταξιδεύει. Η ταξιδιογραφία είναι μια από τις σημαντικές μορφές της πεζογραφίας, η οποία προσφέρει υλικό για όλες τις πτυχές της ζωής, ενώ παράλληλα μπορεί να περιλαμβάνει ιστορία, γεωγραφία, κοινωνιολογία κ.λπ. Ο Καζαντζάκης μέσα από τα ταξίδια του γνώρισε τόπους και πρόσωπα. Ο συγγραφέας, πέρα από την Ελλάδα, ταξίδευσε και διέμεινε σε Ευρώπη, Ασία και Μέση Ανατολή, επεκτείνοντας τον γεωγραφικό του χώρο από την Πορτογαλία έως την Ιαπωνία (Δυτικά-Ανατολικά) και από τη Ρωσία έως την Αίγυπτο (Βόρεια-Νότια). Ο συγγραφέας διέμεινε σε

όλες τις χώρες που ταξίδεψε περίπου είκοσι τέσσερα χρόνια, που ουσιαστικά αποτελούν σχεδόν το ένα τρίτο της ζωής του. Η ταξιδιογραφία του Καζαντζάκη έχει λογοτεχνικό, πολιτισμικό, κοινωνικό, ιστορικοπολιτικό και γεωγραφικό ενδιαφέρον. Στην παρούσα εργασία διερευνώνται οι συναντήσεις του συγγραφέα με άλλους Έλληνες ομότεχνούς του (συγγραφείς, ποιητές), που έλαβαν χώρα τόσο στην Ελλάδα όσο και στα άλλα μέρη του κόσμου που επισκέφτηκε/έζησε ο συγγραφέας. Οι συναντήσεις αυτές παρουσιάζονται μέσα από θεματικούς χάρτες, οι οποίοι καταδεικνύουν αφενός τον χώρο της συνάντησης, αλλά παράλληλα αναδεικνύουν και την οικουμενικότητα του συγγραφέα Καζαντζάκη.

Ο Υπ. Δρ **Σπύρος Ντζουρόπανος** είναι Τοπογράφος Μηχανικός Τ.Ε. (MSc), Ε.ΔΙ.Π. του Τμήματος Μηχανικών Τοπογραφίας και Γεωπληροφορικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. Έχει πτυχίο-πιστοποιητικό Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας της Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στη γεωδαισία-τοπογραφία, στην ανθρωπογεωγραφία και στη γεωγραφία του ταξιδιού. Η υπό εξέλιξη διδακτορική του διατριβή έχει θέμα: «Χωρική διάσταση της ταξιδιογραφίας του Ν. Καζαντζάκη: Ανθρωπογεωγραφική προσέγγιση». Διδάσκει για 25 χρόνια, τόσο στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής όσο και στα πρώην ΤΕΙ Αθήνας και Πειραιά. Έχει συγγράψει 3 εργασίες για συνέδρια.

Ο Δρ **Κλεομένης Καλογερόπουλος** είναι Τοπογράφος Μηχανικός (Ph.D., MSc, BSc), Μεταδιδακτορικός Ερευνητής και Ακαδημαϊκός Υπότροφος του Τμήματος Μηχανικών Τοπογραφίας και Γεωπληροφορικής στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στις γεωχωρικές υποδομές, στη χωρική ανάλυση, στη μοντελοποίηση φυσικών καταστροφών, στη γεωαρχαιολογία, στη χαρτογραφία και στη γεωγραφία. Έχει συγγράψει πάνω από 80 εργασίες σε επιστημονικά περιοδικά και συνέδρια, είναι κριτής σε πάνω από 50 επιστημονικά περιοδικά και Guest Editor σε

τρία από αυτά. Είναι πιστοποιημένος αξιολογητής της ΓΓΕΚ και τα τελευταία χρόνια είναι Εμπειρογνώμονας στις Επιστήμες της Γης στη χρήση εφαρμογών GIS και Τηλεπισκόπησης στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Παιδείας.

Ο Ανδρέας Τσάτσαρης είναι Διδάκτωρ Αγρονόμος και Τοπογράφος Μηχανικός, Καθηγητής στο Τμήμα Μηχανικών Τοπογραφίας και Γεωπληροφορικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής (ΠΑ.Δ.Α.), Διευθυντής του Ερευνητικού Εργαστηρίου «Γεωχωρικής Τεχνολογίας (GAEA)» στο Τμήμα, κατ' επανάληψη εκλεγμένος Πρόεδρος του Τμήματος. Στο ΠΑ.Δ.Α. διδάσκει από το 1996 Συστήματα και Επιστήμη Γεωγραφικών Πληροφοριών. Από το 1999 διδάσκει ΣΓΠ ως επισκέπτης καθηγητής στο ΕΚΔΔΑ, ενώ από το 2009 διδάσκει Χωρική Επιδημιολογία σε ΠΜΣ των Ιατρικών Σχολών των Παν. Κρήτης, ΑΠΘ και ΕΚΠΑ. Επιβλέπει επτά διδακτορικές διατριβές, έχει συγγράψει τρία βιβλία, έχει δημοσιεύσει πάνω από ενενήντα άρθρα σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά, διεθνή και εθνικά συνέδρια, και συλλογικούς τόμους, με εκατοντάδες διεθνείς ετεροαναφορές στο έργο του. Έχει συμμετάσχει σε εθνικά και διεθνή ερευνητικά προγράμματα (περισσότερα από τριάντα). Είναι αξιολογητής σε είκοσι επιστημονικά περιοδικά της επιστημονικής του εξειδίκευσης, Guest Editor σε τρία και πιστοποιημένος αξιολογητής στην αξιολόγηση ερευνητικών προτάσεων της ΓΓΕΚ, του ΑΠΘ και του ΕΚΠΑ.

Ο Ιωάννης Κάτσιος είναι Αναπλ. Καθηγητής στο Τμήμα Μηχανικών Τοπογραφίας και Γεωπληροφορικής του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και του ΤΕΙ Αθήνας (1996), στο οποίο διδάσκει Θεματική Χαρτογραφία και Συστήματα Γεωγραφικών Πληροφοριών. Είναι Διπλ. Αγρονόμος και Τοπογράφος Μηχανικός Ε.Μ.Π με μεταπτυχιακές σπουδές στη Γεωγραφία και τη Χωροταξία (Univ. Paris IV-Sorbonne), τη Θεματική Χαρτογραφία και τη Γραφική Σημειολογία (École Pratique des Hautes Études). Είναι Διδάκτωρ Περιφερειακής Επιστήμης του Τμ. Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου. Έχει διατελέσει διευθυντής του Τομέα GIS του ΕΠΙ Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρώπινου Δυναμικού του Παντείου Πανεπιστημίου, στο οποίο έχει διδάξει Γεωγραφική Ανάλυση σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο. Ως επισκέπτης καθηγητής έχει διδάξει Συστήματα Γεωγραφικών Πληροφοριών στο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης. Έχει συμμετάσχει σε ερευνητικά προγράμματα και μελέτες Χωροταξίας, Πολεοδομίας, Περιφερειακής Ανάπτυξης, Διαχείρισης Περιβάλλοντος, Κτηματολογίου κ.ά., με αντίστοιχες δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά και συνέδρια, και έχει συγγράψει δύο βιβλία. Έχει εργαστεί επί σειρά ετών ως μελετητής τοπογραφικών, πολεοδομικών και ρυμοτομικών μελετών και ως σύμβουλος εταιρειών στην ανάπτυξη συστημάτων Γεωπληροφορικής.

Β' ΣΥΝΕΔΡΙΑ
ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΑΣΥΜΦΩΝΙΕΣ
ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΑΣΤΡΟ

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΡΤΣΑΚΗΣ

Ο Νίκος Καζαντζάκης ανάμεσα στους ομότεχνους του γενέθλιου τόπου

Στην αρχή του εικοστού αιώνα ο Νίκος Καζαντζάκης έχει τελειώσει τη Νομική Σχολή και έχει δημοσιεύσει, επωνύμως ή με ψευδώνυμο, αρκετά έργα: *Όφεις και κρίνο* (1906), κείμενο του αισθητισμού που τον καθιέρωσε ως γηγενική μορφή στη συνείδηση των επίδοξων λογοτεχνών της πόλης του Ηρακλείου, το δοκίμιο *Η αρρώστια του αιώνα* (1906), το θεατρικό *Ξημερώνει* (1907), τη διατριβή του *Ο Φρειδερίκος Νίτσε εν τη φιλοσοφία του δικαίου και της πολιτείας* (στο τυπογραφείο Στυλιανού Αλεξίου το 1909), το θεατρικό *Ο πρωτομάστορας* (1910) και αρκετά κείμενα σε περιοδικά του Ηρακλείου. Από την αρχή λοιπόν του αιώνα έχει κάνει την εμφάνισή του ως πεζογράφος, δοκιμιογράφος, θεατρικός συγγραφέας, ποιητής, μεταφραστής, δημοσιογράφος, κριτικός. Είναι «ο πρώτος γραφιάς του τόπου», σύμφωνα με την περιγραφή του ποιητή Λευτέρη Αλεξίου.

Ποια ήταν όμως η σχέση του συγγραφέα με τους διανοούμενους του Ηρακλείου;

Πώς προσλαμβάνεται από τους συντοπίτες ομοτέχνους του; Ποια ήταν, ειδικότερα, η παρουσία του στον λογοτεχνικό τύπο του μεσοπολεμικού Ηρακλείου, στον πνευματικό, γενικότερα, χάρτη μιας πόλης με πολυπολιτισμικά χαρακτηριστικά και με αξιόλογες πνευματικές κινήσεις;

Η αναψηλάφηση των εντύπων της εποχής, ειδικότερα των δύο σημαντικών λογοτεχνικών περιοδικών του μεσοπολεμικού Ηρακλείου (*Νεοελληνικά Γράμματα*, *Κρητικές Σελίδες*), που αποτυπώνουν τις πνευματικές κινήσεις της πόλης την περίοδο αυτή, θα μας επιτρέψει, νομίζω, να απαντήσουμε στα ερωτήματα αυτά. Να συμπληρώσουμε την εικόνα του γνωστότερου διεθνώς Έλληνα πεζογράφου, ψηλαφώντας τη λογοτεχνική πρόσληψη του πρώιμου έργου του, πολύ πριν από τη δημιουργική δεκαετία του 1950 με τις μεγάλες μυθιστορηματικές συνθέσεις που τον καθιέρωσαν ως συγγραφέα παγκοσμίου βεληνεκούς.

Ο Αντώνης Καρτσάκης είναι πτυχιούχος της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Διδάκτωρ Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Εργάστηκε ως φιλόλογος στη Μέση Εκπαίδευση, ως Διευθυντής Λυκείου και ως Σχολικός Σύμβουλος Φιλολόγων Νομού Ηρακλείου. Έχει επιμεληθεί αρκετές εκδόσεις και υπήρξε επιστημονικός συνεργάτης της *Εγκυκλοπαίδειας Τύπου* του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (τόμοι 1-4, Αθήνα 2008) και της σειράς *Περιοδικά Λόγου και Τέχνης 1901-1940*, που εκδίδεται από το University Studio Press. Το 2009 κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις της Εστίας η μελέτη του *Μεταπολεμική κριτική και ποίηση. Ζητήματα αισθητικής και ιδεολογίας*, το 2013 από τις εκδόσεις της Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης Ηρακλείου το έργο του *Το λογοτεχνικό Ηράκλειο του Μεσοπολέμου. Κείμενα, Έντυπα, Δημιουργοί*, το 2015 το βιβλίο *Στον ανήσυχο μαθητή μου* από τις εκδόσεις της Εστίας, το 2020 το *Νόστιμη ποίηση. Μαγειρεύοντας με σίχους*, επίσης από τις εκδόσεις της Εστίας. Άρθρα του έχουν δημοσιευτεί σε εφημερίδες και επιστημονικά περιοδικά.

*Ένα παγόβουνο ανάμεσα στον Αλεξίου και τον Καζαντζάκη:
Η μετάφραση της Θείας κωμωδίας*

Όταν ο Νίκος Καζαντζάκης επιχειρεί, ολοκληρώνει και δημοσιεύει τη δικιά του μεταφραστική απόδοση της *Κωμωδίας* του Δάντη, προσθέτοντας έτσι ακόμα έναν κρίκο στην άλυσο των πνευματικών και καλλιτεχνικών του τολμημάτων, ο Λευτέρης Αλεξίου τον κρίνει αυστηρά και θέτει τη συγκεκριμένη εργασία στην πλευρά των αποτυχιών και όχι των επιτευγμάτων του καζαντζακικού νου.

Παλιοί φίλοι οι δυο τους, με την κοινή τους ρίζα σε επίπεδο εντοπιότητας να εμπλουτίζει τη σχέση τους με χαρακτηριστικά πέραν της αμιγώς λογοτεχνικής σφαίρας, δοκιμάζονται με αφορμή τον Δάντη και τη μετάφραση της *Κωμωδίας*. Μέσα από την κριτική ανάλυση του Αλεξίου, καθώς και την απάντηση του Καζαντζάκη, αναδύονται εξαιρετικά ενδιαφέροντα στοιχεία σχετικά με τον τρόπο που ένας κλασικός φιλόλογος, σχολαστικός μελετητής των κειμένων του παρελθόντος και γνώστης της μεσαιωνικής και αναγεννησιακής γραμματείας, όπως ο Αλεξίου, αντιμετωπίζει τον ελευθεριακό -σε βαθμό αναδημιουργίας- χαρακτήρα της καζαντζακικής προσέγγισης στον Δάντη.

Μέσα από αυτήν την τόσο διάφορη, έως και αντίθετη, στάση που οι δυο άντρες έχουν απέναντι στο ποιητικό κείμενο της *Κωμωδίας* αναδεικνύονται δύο καιρίες θεματικές θεωρητικού προβληματισμού, τις οποίες η παρούσα ανακοίνωση θα επιχειρήσει να φέρει στο προσκήνιο. Η πρώτη αφορά την ανάλυση των συλλογισμών που οδήγησαν τον Αλεξίου να καταλήξει πως η πληθωρικότητα και η πάντα ανικανοποίη-

τη πλαστουργία του συγγραφέα Καζαντζάκη αποτέλεσαν τροχοπέδη και τελικά υπερκέρασαν τον ταπεινόφρονα γλωσσοκεντρικό ορθολογισμό που ως μεταφραστής όφειλε να δείξει. Η δεύτερη θεματική, και ίσως η πιο ενδιαφέρουσα, είναι η χαρτογράφηση της διάστασης ανάμεσα σε δυο οπτικές που αφορούν τελικά, όχι μόνο το «πώς» διαβάζουμε, μεταφράζουμε ή δημιουργούμε λογοτεχνία, αλλά κυρίως το «γιατί». Μέσα από την αλληλογραφία των δυο αντρών φαίνεται ξεκάθαρα πως η μέθοδος του Καζαντζάκη πάνω στον Δάντη είναι απόρροια των κινήτρων του, τα οποία δεν είναι διαφορετικά από αυτά που έχει ως δημιουργός. Η ρήξη με τον Αλεξίου έγκειται ακριβώς στο γεγονός πως για τον δεύτερο κάτι τέτοιο δεν είναι ούτε θεμιτό, ούτε ορθό. Η συγκεκριμένη εισήγηση έχει λοιπόν ως στόχο να αναδείξει ακριβώς το πώς το μεγάλο πνεο ενοποιητικό σύμπαν του Καζαντζάκη, καταστατική αρχή του οποίου είναι πως ο δρόμος προς το Ωραίο έχει ως αφητηρία την εσωτερική αμάχη και τον αγώνα της ύπαρξης, συγκρούεται -με αφορμή τη μετάφραση του δαντικού ποιήματος- με μια άλλην, υφέρπουσα στις θέσεις του Αλεξίου, ιδέα, που δεν είναι άλλη από το ότι ο δρόμος προς το Ωραίο έχει πάντα ως σημείο αφητηρίας τη λέξη. Η διάσταση των δυο αντρών τελικά θα μπορούσε να παραλληλιστεί με παγόβουνο: Μπορεί ως κορυφή της να είχε το κείμενο της καζαντζακικής μετάφρασης, αλλά ίσως να εκτείνεται στα βάθια της ίδιας της έννοιας της ελευθερίας.

Ο **Νικόλας Ευαντινός** (Ιεράπετρα, 1982) σπούδασε Νεότερη Ιστορία και έκανε τις μεταπτυχιακές του σπουδές πάνω στη Νεοελληνική Φιλολογία στη Φιλολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Κρήτης. Έχει εκδώσει έξι ποιητικά βιβλία. Η πρώτη του παρουσία ήταν το 2008 με τις *Μικρές αγγελίες και ειδήσεις* (Γαβριηλίδης). Ακολούθησαν: *Ρουβίκωνας στα μέτρα μας* (Μελάνι 2010), *Ενός* (Μανδραγόρας 2011), *Λιγασάδικο* (Μανδραγόρας 2016), *Η γυρισμένη γλώσσα του Επιμενίδη* (Μωβ Σκίουρος 2019). Το τελευταίο του βιβλίο, *Κωμωδία*, αποτέλεσε από κοινού δημιουργία με τον Γιάννη Στίγκα και κυκλοφόρησε το 2021 από τις εκδόσεις Άγρα. Ποιήματά του έχουν μεταφραστεί στα γαλλικά, στα αγγλικά και πρόσφατα στα φινλανδικά. Επίσης έχουν συμπεριληφθεί σε διάφορες ανθολογίες, καθώς και έχουν ακουστεί από την ΕΡΑ σε όλο τον κόσμο στο πλαίσιο της δράσης «Ο ποιητής της εβδομάδας». Η συλλογή του *Ενός* βραβεύτηκε στο Συμπόσιο Ποίησης του Πανεπιστημίου Πατρών. Κριτικές και θεωρητικά κείμενά του δημοσιεύονται κατά καιρούς σε διάφορα ηλεκτρονικά περιοδικά. Παράλληλα ασχολείται με τη μουσική ως τραγουδοποιός. Έχει δημιουργήσει την μπάντα Φέρ' το Φόκο. Εργάζεται ως αναπληρωτής φιλόλογος στη Μέση Εκπαίδευση.

*Το πορτρέτο της γυναίκας στον Νίκο και τη Γαλάτεια Καζαντζάκη:
Η περίπτωση των έργων Ξημερώνει και Γυναίκες*

Η παρούσα ανακοίνωση, εκκινώντας από μία ευρύτερη ερευνητική απόπειρα προσέγγισης της πρώιμης θεατρικής παραγωγής του Νίκου Καζαντζάκη, επικεντρώνεται στη συνεξέταση του θεατρικού του έργου *Ξημερώνει* (1907) και του επιστολικού μυθιστορήματος *Γυναίκες* (1933) της Γαλάτειας Καζαντζάκη, επιχειρώντας παράλληλα και την ερμηνευτική ανάλυση των ευρύτερων αμφίροπων επιδράσεων που ο μεταξύ τους καλλιτεχνικός διάλογος έχει διαμορφώσει. Στον πυρήνα αμφοτέρων των έργων βρίσκεται η γυναίκα και η διχαστασία της μεταξύ του κοινωνικού καθήκοντος και της ανάγκης της για χειραφέτηση. Πρόκειται για ένα θέμα που αφενός συνάδει με το ευρύτερο πεζογραφικό έργο της Καζαντζάκη, κινούμενο διαρκώς γύρω από τη στάση της γυναίκας απέναντι στο κοινωνικό κατεστημένο, αφετέρου αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση μέσα στο σύνολο συγγραφικό έργο του Νίκου Καζαντζάκη, που με τη διεισδυτική ματιά του εν προκειμένω κατορθώνει να αποτυπώσει τον γυναικείο ψυχισμό. Η γυναίκα που ακροβατεί σε έναν ανδροκρατούμενο κόσμο, άλλοτε επιδιώκοντας τον γάμο, ως λύση στην ατελέσφορη περιπλάνησή της στη δύσκαμπτη κοινωνία που την περιβάλ-

λει, άλλοτε προσπαθώντας να αποτινάξει τα δεσμά που της έχουν επιβληθεί, σε κάθε περίπτωση αντιμετωπίζει τον γάμο ως μια οικονομική συμφωνία και τον έρωτα ως μια καταστροφική ασθένεια. Τόσο μέσα από τους θεατρικούς μονολόγους της πρωταγωνίστριας Λαλώς και των υπόλοιπων γυναικείων χαρακτήρων του θεατρικού του Καζαντζάκη όσο και μέσα από την αφηγηματική σκυταλοδρομία στην οποία επιδίδονται οι αδερφές ηρωίδες της Γαλάτειας Καζαντζάκη με τις επιστολές τους, αρθρώνεται το γυναικείο ζήτημα, δομημένο πάνω στη διελκυστίνδα ανάμεσα στην αυτοπραγμάτωση και την υποταγή. Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, και αξιοποιώντας μεθοδολογικά εργαλεία από τη φεμινιστική κριτική, θα διερευνηθούν όλες οι αξιοσημείωτες συγκλίσεις –όπως αυτές αρθρώνονται βάσει των ειδολογικών επιταγών της δραματουργίας και του μυθιστορήματος– μεταξύ των δύο έργων ως προς τη δόμηση των χαρακτήρων και τους εκάστοτε μηχανισμούς επιβολής που τις περιχαράκωνουν στα ασφυκτικά όρια της συντηρητικής ηθικής και του επιβεβλημένου από αυτήν γάμου, δυσχεραίνοντας ή ακόμα και εμποδίζοντας ολοκληρωτικά την αυτοπραγμάτωσή τους.

Η **Στεφάνια Κοφίνα** είναι φιλόλογος και τελειόφοιτη του ΠΙΜΣ «Κοραής» στο ΕΚΠΑ με ειδίκευση στη Νεοελληνική Φιλολογία. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιστρέφονται κυρίως γύρω από την πεζογραφία του 20ού αιώνα και τις συναρτήσεις της με άλλες εθνικές λογοτεχνίες και τις καλές τέχνες. Εκπονεί τη διπλωματική της εργασία με θέμα τη μετάπλαση νεοελληνικών διηγημάτων σε κόμικ, ενώ καρπός της ενασχόλησής της με το καζαντζακικό έργο αποτελεί η υπό έκδοση ανακοίνωσή της στο 11ο Συνέδριο μεταπτυχιακών φοιτητών και υποψηφίων διδασκτόρων Φιλολογίας ΕΚΠΑ με τίτλο *Η ποιητική της γυναικείας απομόνωσης και αυτοχειρίας: Η περίπτωση των Ξημερώνει, Η κυρία Νταλογουέ, Έντα Γκάμπλερ.*

Έλλη Αλεξίου και Νίκος Καζαντζάκης. Μια σχέση αμφιθυμίας

Ήδη από το 1910, αρχής γενομένης από τον Στυλιανό Αλεξίου, τον πατέρα της Γαλάτειας, άρχισε η αντιπάθεια της οικογένειας Αλεξίου, ιδίως του Λευτέρη, για τον Ν. Καζαντζάκη. Σταδιακά, ιδίως μετά τον χωρισμό τους, αναπτύχθηκε η αντιπαράθεση και της Γαλάτειας με τον Νίκο Καζαντζάκη, η οποία κορυφώθηκε στο τελευταίο της βιβλίο *Άνθρωποι και υπεράνθρωποι* (1957), με εμφανή τη διάθεση να απομυθοποιήσει την εικόνα του πρώην συντρόφου της.

Ερευνητές είναι οι απόψεις της Έλλης Αλεξίου, όπως θα αναζητηθούν μέσα από τις προσωπικές μας, βιωματικές επαφές και τις έντυπες.

Προσωπικά, γνωρίσαμε την Έλλη Αλεξίου το 1968 στα Γραφεία των Ελλήνων Καλλιτεχνών, στην οδό Ακαδημίας της Αθήνας. Με επίκεντρο τον μεγάλο αντιστασιακό αγωνιστή πρωτοπρεσβύτερο

Γεώργιο Πυρουνάκη, δημιουργήθηκε πυρήνας αντιτιθέμενων στη Δικτατορία στα Γραφεία των Καλλιτεχνών, αποτελούμενη από λογοτέχνες, φοιτητές και καλλιτέχνες. Στις κατ' ιδίαν συναντήσεις, συζητήσεις και επαφές μας με την Έλλη Αλεξίου, έως το 1988, γινόταν αναφορά εκ μέρους της στον Καζαντζάκη ως άνθρωπο και στο έργο του.

Δεύτερη πηγή μας αποτελεί το ίδιο το βιβλίο της Έλλης Αλεξίου *Για να γίνει μεγάλος*, καθώς και άλλες γραπτές πηγές που αναφέρονται στη σχέση της με τον Καζαντζάκη.

Στόχος της έρευνάς μας είναι μέσα από τις προσωπικές μαρτυρίες-αφηγήσεις και τις γραπτές πηγές να ερευνηθεί και να παρουσιασθεί η σχέση της Έλλης Αλεξίου με τον Νίκο Καζαντζάκη και οι απόψεις της για τον ίδιο και το έργο του.

Ο **Αντώνης Σανουδάκης-Σανούδος** γεννήθηκε στη Χερσόνησο Ηρακλείου. Σπούδασε Θεολογία και Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Είναι Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Υπηρέτησε ως καθηγητής σε σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και ως καθηγητής Ιστορίας της Π.Α.Ε.Α.Κ. Διετέλεσε Σχολικός Σύμβουλος Φιλολόγων, Επιστημονικός Προϊστάμενος και Αναπληρωτής Περιφερειακός Διευθυντής Εκπαίδευσης Κρήτης.

Έχει εκδώσει δέκα ποιητικές συλλογές, τρεις σειρές διηγημάτων, ένα μυθιστόρημα, τριάντα πέντε μαρτυρίες αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης, λαϊκά παραμύθια, μελέτες για την Ιστορία και τη Λογοτεχνία. Τιμήθηκε το 1993 με το λογοτεχνικό βραβείο του Δήμου Ηρακλείου «Ν. Καζαντζάκης», επίσης από την Ένωση Συντακτών και Δημοσιογράφων Ελλάδος και, με πρόταση του Π. Πρεβελάκη, τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών. Τα βιβλία του *Τα ματωμένα χρόνια, απομνημονεύματα του Μιχάλη Σαμαρίτη, καπετάνιου του ΕΛΑΣ*, *Γιώργης Ν. Ψιλάκης, Καπετάν «Δημοσθένης» του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ Μακεδονίας* και *Δημήτρης Ξυριτάκης: Αντιδικτατορική Οργάνωση Κρήτης. Δημοκρατική Ένωση Κινήσεων Αντίστασης (Δ.Ε.Κ.Α.)* έχουν βραβευτεί επίσης από την Ακαδημία Αθηνών.

Λογοτεχνικά και ιστορικά αποσπάσματα των έργων του περιέχονται σε σχολικά βιβλία Γυμνασίου-Λυκείου και σε ποιητικές ανθολογίες. Βιβλία και ποιήματά του έχουν

μεταφρασθεί στα γερμανικά και στα ιταλικά. Ποιήματά του έχουν μελοποιήσει ο Χριστόδουλος Χάλαρης, ο Παν. Φουρναράκης και ο Μπάμπης Πραματευτάκης. Το ορατόριο «Φαέθοντος Επιφάνεια», σε ποίησή του, που κυκλοφόρησε σε δίσκο και CD, διηύθυνε ο Θόδωρος Αντωνίου.

Συμμετέχει σε επιστημονικά συνέδρια και ημερίδες με ανακοινώσεις φιλολογικού, ιστορικού, λογοτεχνικού ενδιαφέροντος, δημοσιευμένες στα Πρακτικά Συνεδρίων. Μελέτες του έχουν δημοσιευθεί επίσης σε περιοδικά και άρθρα του στον τοπικό Τύπο Ηρακλείου, ενώ από το 1991 ως το 2010 υπήρξε τακτικός επιφυλλιογράφος της εφημερίδας *Τα Νέα* και από το 1993 έως το 2010 μέλος της κριτικής επιτροπής του Πανελληνίου Διαγωνισμού Βράβευσης Μαθητικών Εφημερίδων και Εντύπων.

Έλαβε μέρος στους αγώνες του «1-1-4» και στο αντιδικτατορικό κίνημα ως συνεργάτης του πρωτοπρεσβύτερου Γεωργίου Πυρουνάκη. Είναι αντεπιστέλλον μέλος του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός», μέλος της Πανελλήνιας Ένωσης Φιλολόγων, του Συνδέσμου Θεολόγων Κρήτης και της Ένωσης Φιλολόγων Ν. Ηρακλείου.

Γ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ο ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΣΥΝΟΔΟΙΠΟΡΟΙ: ΑΝΤΕΓΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΚΟΡΗΣ

*Ο Καζαντζάκης του Βάρναλη: Απόκλιση, σύμπλευση,
κατάκριση, αποδοχή*

Η πρόσληψη του έργου, των κριτικών εκτιμήσεων και του βιοθεωρήματος του Νίκου Καζαντζάκη από τον Κώστα Βάρναλη είναι σύνθετη και απλώνεται σε χρονικό άνωμα που αγγίζει το ήμισυ του αιώνας. Η απόκλιση αλλά και η σύμπλευση των δύο συγγραφέων εντοπίζονται ως προς ειδικότερα ζητήματα ήδη από τη δεύτερη δεκαετία του εικοστού αιώνα. Στο πλαίσιο της εισήγησης, θα εξεταστούν κριτικά κείμενα του Βάρναλη για τον Καζαντζάκη, ορισμένα εκ των οποίων δεν είναι ευρύτερα γνωστά, γιατί ο συγγραφέας τους δεν τα ενέταξε στη γνωστή δίτομη έκδοση των Αισθητικών-Κριτικών κειμένων του. Η κριτική απόρριψη του Καζαντζάκη από τον Βάρναλη τεκμηριώνεται από αρκετά δημοσιεύματα. Ορισμένα από αυτά αναφέρονται εξολοκλήρου σε έργα ή στην πνευματική παρουσία του Καζαντζάκη (ορισμένες άλλες αναφορές του Βάρναλη στον Καζαντζάκη είναι περιφερειακές, υπό την έννοια ότι ο κρίνων ρίχνει αλλού το βάρος της κριτικής του, αναφερόμενος στον Καζαντζάκη παρεμπιπτόντως). Θα πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι, στις περισσότε-

ρες των περιπτώσεων, μπορεί μεν το πρόσημο που θέτει ο Βάρναλης στον Καζαντζάκη να είναι αρνητικό, αλλά από την άλλη ο πρώτος δεν μηδενίζει ούτε απαξιώνει εντελώς τον δεύτερο. Ο Βάρναλης διαφωνούσε με τον Καζαντζάκη σε πολλά και, κυρίως, στην ερμηνεία της ζωής και του κόσμου, συν το ότι ο υφολογικός και ρητορικός τόνος ιδίως της καζαντζακικής ποιητικής έκφρασης δεν εναρμονιζόταν με τον αντίστοιχο τόνο της βάρναλικής. Αυτός ήταν και ο λόγος που ο Βάρναλης ως λογοτεχνικός κριτικός κατέκρινε την ποίηση του Καζαντζάκη, ενώ φαίνεται –με ένδειξη την κριτική του για τον *Ζορμπά* (εφ. *Ο Ρίζος της Δευτέρας*, 23.12.1946)– ότι μάλλον αποδεχόταν τη μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο πεζογραφική συνεισφορά του. Ωστόσο, ο Βάρναλης, σε όλο το άνωμα της συγγραφικής πορείας του και παρ' όλες τις κριτικές του ενστάσεις, που σε ορισμένες των περιπτώσεων εκφράστηκαν με δηκτικότητα και σαρκασμό, αποδεχόταν και σεβόταν το πνευματικό εκτόπισμα του Καζαντζάκη και αυτό δεν πρέπει να αποσιωπάται.

Ο **Δημήτρης Κόκορης** (Πειραιάς, 1963) είναι Καθηγητής στη Φιλοσοφική Σχολή (Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής) του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με γνωστικό αντικείμενο: «Νεοελληνική γραμματεία: Φιλολογικές και φιλοσοφικές διαστάσεις». Έλαβε μέρος ως εισηγητής σε αρκετά συνέδρια και έχει δημοσιεύσει βιβλία, μελετήματα και βιβλιοκρισίες. Τα βιβλία του αφορούν τις σχέσεις της Αριστεράς με τη λογοτεχνία στον Μεσοπόλεμο (1999), το έργο του Γιάννη Ρίτσου (2003, 2009), το έργο

του Ντίνου Χριστιανόπουλου (2003, 2011), τον ποιητικό ρυθμό (2006), τη λογοτεχνική μετάφραση (2007), την κριτική πρόσληψη του Γιώργου Ιωάννου (2013), τις σχέσεις της φιλοσοφίας με τη νεοελληνική λογοτεχνία (2015), μέρος της αλληλογραφίας του Μανόλη Αναγνωστάκη με τον Τάκη Σινόπουλο (2016) και το ποιητικό έργο του Νίκου Καζαντζάκη (2020). Επιμελήθηκε τη χρηστική επανέκδοση του μυθιστορήματος του Κωνσταντίνου Θεοτόκη *Οι σκλάβοι στα δεσμά τους* (Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων, 2022) και συνέγραψε την εκτενή μελέτη «Η συνύπαρξη λυρικών και δραματικών στοιχείων στο νεοελληνικό ποιητικό πεδίο», η οποία συγκροτεί κεφάλαιο συλλογικού τόμου (επιμέλεια: Δημήτρης Αγγελάτος, Εκδόσεις Gutenberg, υπό έκδοση).

Η σχέση του Νίκου Καζαντζάκη με τον Ίωνα Δραγούμη

Όπως είναι γνωστό, ο Νίκος Καζαντζάκης θαύμαζε και αγαπούσε ιδιαίτερω τον Ίωνα Δραγούμη ως φίλο του και ως πρωτόπоро δημοτικιστή. Μάλιστα, κατά τη διάρκεια εκπόνησης της διατριβής μου, εντόπισα πολλές αναφορές του Καζαντζάκη στον Ίωνα Δραγούμη σε διάφορες περιόδους της ζωής του, ακόμα και πολλά χρόνια μετά τη δολοφονία του Δραγούμη το 1920. Ο στόχος της προτεινόμενης ανακοίνωσης είναι διττός: 1) να φωτιστεί από διάφορες πλευρές η σημαντική αρχική επίδραση του Δραγούμη στον Καζαντζάκη, δηλαδή το πώς έβλεπε ο δεύτερος τον πρώτο ως ένα πρότυπο ομότεχνου του στοχαστικού πεζογράφου και δημοκρατικού πνευματικού ανθρώπου και δημοτικιστή και 2) να αναδειχθούν στο περιεχόμενο ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα πεζά λογοτεχνικά έργα και των δύο, δηλαδή ανάμεσα στα λίγα πεζογραφήματα του Δραγούμη και

στα μυθιστορήματα και στα ταξιδιωτικά έργα του Καζαντζάκη.

Δυστυχώς, δεν διαθέτουμε κάποια μαρτυρία του Δραγούμη για το πώς είδε αυτός τον Καζαντζάκη και, ως εκ τούτου, δεν μπορούμε να δούμε τη σχέση τους αμφίπλευρα. Ωστόσο, μπορούμε να εξετάσουμε ειδικότερα και συνοπτικά τα εξής τρία σημεία: α) τη μεταγλώσσα του Καζαντζάκη για τον Δραγούμη, δηλαδή τα όσα αναφέρει ο Καζαντζάκης σε διάφορα έργα του για τον Δραγούμη, β) τη βιβλιογραφία για τη σχέση Καζαντζάκη-Δραγούμη, δηλαδή τα όσα αναφέρουν οι μελετητές για αυτή τη σχέση και γ) τα 5 λογοτεχνικά έργα του Δραγούμη συγκριτικά με τα πεζογραφήματα του Καζαντζάκη (13 μυθιστορήματα και 5 ταξιδιωτικά έργα), αποσκοπώντας στην ανίχνευση πιθανών τόσο θεματικών επιρροών όσο και διαφοροποιήσεων του Καζαντζάκη από τον αγαπημένο του φίλο και αρχικό του πρότυπο.

Ο Απόστολος Πούλιος γεννήθηκε στον Πειραιά το 1976. Σπούδασε Ελληνική Φιλολογία με ειδίκευση στη Γλωσσολογία στο ΕΚΠΑ (Άριστα). Στη συνέχεια, έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο ΕΚΠΑ με αντικείμενο τη Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας (Άριστα). Από το 2010-2021 εκπόνησε τη διδακτορική του διατριβή στο ΕΚΠΑ με θέμα: *Οι νεόπλαστες σύνθετες λέξεις στα μυθιστορήματα του Νίκου Καζαντζάκη* (Άριστα). Από το 2005 έως σήμερα διδάσκει στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Έχει συγγράψει υπό δημοσίευση μελέτες και άρθρα για τη γλώσσα του Καζαντζάκη και για τη διδασκαλία κειμένων του Καζαντζάκη στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, που θα δημοσιευτούν σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά. Γνωρίζει Αγγλικά (άριστα) και Γαλλικά (αρχάριος). Επίσης, έχει συγγράψει και διασκευάσει θεατρικά έργα για σχολικές παραστάσεις, έχει γράψει ανέκδοτες ακόμα ποιητικές συλλογές και έχει παίξει σε ερασιτεχνικές θεατρικές παραστάσεις.

*Περί λογοτεχνικών επιδράσεων και συγκλίσεων ο λόγος:
Η Φύση στα αγιορείτικα ημερολόγια των Νίκου Καζαντζάκη
και Άγγελου Σικελιανού.
Μια οικο-φαινομενολογική προσέγγιση*

Η πνευματώδης και διαρκής φιλία μεταξύ των Νίκου Καζαντζάκη και Άγγελου Σικελιανού στο άνωσμα της ιστορικής τους διαδρομής εκκίνησε μια σειρά συζητήσεων και μελετών γύρω από τις αλληλεπιδράσεις στο έργο τους, αλλά και τη βιοκοσμική θεώρηση του κόσμου γύρω τους, μεταξύ αυτών και της πρόσληψης της Φύσης. Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι η μελέτη της οντολογικής υπόστασης της Φύσης και όσων περιλαμβάνονται στην ευρύτερη χωροταξία αυτής, λ.χ. η πανίδα και η χλωρίδα, καθώς και των αλληλοπεριχωρήσεων του ανθρώπου με τη Φύση στο έργο των Νίκου Καζαντζάκη και Άγγελου Σικελιανού, και ειδικότερα στο *Ημερολόγιο για το Άγιο Όρος. Νοέμβρης-Δεκέμβρης 1914* του πρώτου και στο *Αγιορείτικο Ημερολόγιο* του δεύτερου. Η παρούσα μελέτη θα αξιοποιήσει μεθοδολογικά την οικοκριτική θεωρία, την οικοψυχολογία και την ύστερη φάση της Φαινομενολογίας του Maurice Merleau-Ponty. Πιο αναλυτικά, η παρούσα ανακοίνωση στοχεύει στις ποιητικές μορφοποιήσεις/αναπαραστάσεις της Φύσης του Αγίου Όρους μέσα από το πρίσμα του εγώ και των βαθύτερων οντολογικών ιστών που ορίζουν την υφή των διαρκών αλληλοπεριχωρήσεων που επισυμβαίνουν στη σχέση του ανθρώπου με τον Άλλο, ρηματικά εκφερόμενου ως Φύση, πανίδα, χλωρίδα κ.τ.λ. Η

αφηγηματική στρατηγική των Καζαντζάκη και Σικελιανού στοιχειοθετεί τον διάλογο των δύο ομοτέχνων για τη Φύση και τη σύγκλισή τους ως προς την καταλυτική επίδραση που έχει στον άνθρωπο, αλλά και την ίδια τη συνείδησή τους. Ο διάλογος των δύο ομοτέχνων αναδεικνύει την οντολογική υπόσταση της Φύσης και την επίδραση που φέρει –άλλοτε σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό– στη συνείδηση των δύο ομοτέχνων, στην εννόηση της Φύσης ως εκείνο το οργανικής φύσεως χίασμα μέσα από το οποίο ανακύπτει μια οντολογικής τάξεως αναδόμηση του βίου με τη συνέργεια των Λόγων Ζωής και Θανάτου, καθώς και της σχέσης του χριστιανικού στοιχείου με τη Φύση για τη μελέτη π.χ. της ζωής και του θανάτου, έννοιες όχι μεταφυσικά, αλλά οντολογικά εννοημένες. Συμπερασματικά, τα δύο υπό εξέταση ημερολόγια επικεντρώνονται στις σχέσεις και τους μηχανισμούς του κόσμου με τα φαινόμενα, δηλαδή σύνθετων οικοσυστημάτων, στοιχειοθετώντας όχι μόνο τον διάλογο της Φύσης με όσα περιλαμβάνει, αλλά και τον διαρκή διάλογο των δύο ομοτέχνων περί Φύσης και του Λόγου αυτής, που ορίζει τον ηθικό εναρμονισμό του βίου, ζητούμενο που απασχολούσε διαρκώς τους δύο ομοτέχνους.

Η Νικολέτα Ζαμπάκη είναι Δρ Νέας Ελληνικής Φιλολογίας του Τμήματος Φιλολογίας του ΕΚΠΑ. Δίδαξε στο Utah University των ΗΠΑ και παρακολούθησε μαθήματα στο MIT

των ΗΠΑ, στο Harvard Extension School, στο Stanford University κ.α. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα είναι οι Περιβαλλοντικές Ανθρωπιστικές Σπουδές, οι Μετα-Ανθρωπιστικές Σπουδές, οι Ψηφιακές Ανθρωπιστικές Σπουδές, η Συγκριτική Φιλολογία, η Θεωρία της Λογοτεχνίας και η Σύγχρονη Φιλοσοφία. Είναι Editor στο περιοδικό *Journal of Ecohumanism* και μέλος της ερευνητικής ομάδας εκπαίδευσης του V.I.N.E. στο Glenn Research Center της NASA. Είναι πολύγλωσση ερευνήτρια (αγγλικά, γαλλικά, ρουμάνικα, ρώσικα, κινέζικα, ουγγρικά, τουρκικά, μάορι). Συνεπιμελείται με την Καθηγήτριά της, κα. Πέγκυ Καρπούζου, δύο εκδοτικές σειρές: «Posthumanities and Citizenship Futures» στον εκδοτικό οίκο Rowman & Littlefield και «Environmental Humanities» στον βρετανικό εκδοτικό οίκο TPLondon.

Δ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Ο ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ - ΑΠΡΟΣΔΟΚΗΤΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΛΑΡΗΣ

Καζαντζάκης και Παπαδιαμάντης: Μια απροσδόκητη συνάντηση

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται όχι την αλληλεπίδραση αλλά την απρόσμενη σύμπτωση των δύο κορυφαίων Ελλήνων λογοτεχνών, του Νίκου Καζαντζάκη και του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, στο πεδίο της εργογραφίας τους. Ο πρώτος ως πολίτης του κόσμου και ο άλλος ο κοσμοκαλόγερος διασυνδέουν την Κρήτη ως αρχέγονη μήτρα με την πνευματική Σκιάθo, ο ένας υμνητής του ανθρώπου και ο άλλος υμνητής της φύσης και του Θεού, ο ένας δηλώνει ζωγράφος και όχι θεολόγος ενώ ο άλλος ζωγράφιζε αγίους, ο ένας νοσταλγός της πατρίδας ως Οδυσσέας και ο άλλος νοσταλγός του χαμένου παραδείσου, ο ένας επεδίωκε την έκδοση των έργων του και ο άλλος δημοσίευε σε συνέχειες, ο ένας με προσωπική γλώσσα στη δημοτική και ο άλλος με ιδιότυπη καθαρεύουσα, και οι δύο με αυθεντική, ζωντανή, ποιητική και λυρική έκφραση. Κυρίως όμως η συνάντησή τους επισυμβαίνει από την επίδραση του ομοτέχνου τους στη Ρωσία Ντοστογιέφσκι, διαμέσου της παράλληλης ανάπτυξης του *Ζορμπά* και της *Φόνισσας*. Τα δύο καίρια λογοτεχνικά κείμενα συμπλέκονται και συνομιλούν μεταξύ τους ως προς τη μεταφυσική αναζήτηση και το κοι-

νωνικό μυθιστόρημα, την προσωπική με την αποστασιοποιημένη αφήγηση, την υπόρρητη ερμηνεία-συμβολισμό ονομάτων προσώπων και τόπων, την κεντρική σκοποθεσία των έργων, την ψυχολογική και τη νοητική διάσταση, το ανολοκλήρωτο τέλος, την αιώνια προβληματική περί αλήθειας και ψεύδους ή δικαίου και αδικού, την ιδέα του υπερανθρώπου και τη σημασία των ονείρων, την παραδοξότητα στη συγγραφή, τη μεταμόρφωση της λογοτεχνικής ματιάς, τη διαχρονικότητα των ιδεών, την αναζήτηση του υψηλού-του χρέους και το «ψήλωμα» της καρδιάς. Η διακειμενική προσέγγιση εξασφαλίζει την προβολή νέων στοιχείων-σημείων στον ενδοκειμενικό πλούτο και καταργεί τα σύνορα της ιδεολογικής αυτεπιβεβαίωσης. Τα εργαλεία για την ανάδειξη των δύο τεχνέργων-λογοτεχνικών κατασκευών συναποτελούν η συναίρεση και εστίαση στον φιλοσοφικό και ηθικό στοχασμό, στη σχέση της γραφής με την κοινωνία και τον πολιτισμό της εποχής, στην ψυχολογική προσέγγιση των χαρακτήρων, στην πολυσημία μορφής και περιεχομένου, στην αισθητική ανταπόκριση και πρόσληψη του αναγνώστη.

Ο **Ιωάννης Σόλαρης** είναι Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου Φιλολόγων του Π.Ε.Κ.Ε.Σ. Πελοποννήσου και Μεταδιδακτορικός Ερευνητής στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Έλαβε το πτυχίο της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, καθώς και το πτυχίο της

Θεολογικής Σχολής του ΕΚΠΑ του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας. Έχει διδάξει φιλολογικά μαθήματα στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση επί σειρά ετών, φροντιστηριακά μαθήματα Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας σε φοιτητές της Σχολής Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Ελληνική Γλώσσα στο Θερινό Σχολείο για Νέους Μεσσήνιους Ομογενείς του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, καθώς και Ομιλητική στο Δημόσιο ΙΕΚ Καλαμάτας. Εξέδωσε τρεις μονογραφίες για την ιστορία και τον πολιτισμό, συμμετείχε σε έκδοση δύο εκπαιδευτικών βιβλίων, ανέλαβε τη σύνταξη και επιμέλεια ύλης σε τρία βιβλία του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, έχει πραγματοποιήσει ανακοινώσεις σε Πανελλήνια και Διεθνή Συνέδρια και έχει δημοσιεύσει άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους.

*Συγκλίσεις και αντεγκλήσεις στο έργο του Πιέτρο Βλαστός
και του Νίκου Καζαντζάκη*

Κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα πολλά ρεύματα σκέψης και ιδέες που ξεπήδησαν μέσα από τις ραγδαίες και κολοσσιαίες αλλαγές που επέφερε η Γαλλική Επανάσταση δημιούργησαν τις συνθήκες για να αναφανεί μια πληθώρα στοχαστών σε όλο τον ευρωπαϊκό κορμό. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το έργο μεταιχμιακών ή αρκετά ιδιόρρυθμων στοχαστών όπως ο ελιτιστής Νίτσε και ο ξεπεσμένος αριστοκράτης Γκομπινώ βρήκε μεγάλη ανταπόκριση, όπως και η αναζωπύρωση της ενασχόλησης με τη μυστικιστική σοφία της Ανατολής. Ιδιαίτερα δε στην Ελλάδα προσωπικότητες των τεχνών και του πνεύματος, που ασχολήθηκαν με το γλωσσικό ζήτημα και τις νέες πολιτικές ιδέες, όπως ο Πέτρος Βλαστός και ο Νίκος Καζαντζάκης, ασχολήθηκαν πολύ και μετουσίωσαν στα έργα τους τις ιδέες αυτών των συγγραφέων. Ο Νίτσε ειδικά είχε πολλούς οπαδούς στην Ελλάδα (πολλοί από αυτούς φανατικοί), ανάμεσα σε αυτούς και οι δύο στοχαστές, μέσα στο έργο των οποίων βρίσκουμε πυκνές, έμμεσες ή άμεσες αναφορές στο έργο του Γερμανού φιλοσόφου. Ο Καζαντζάκης μάλιστα αφιέρωσε τη διατριβή

του, με τίτλο *Ο Φρειδερίκος Νίτσε εν τη φιλοσοφία του δικαίου και της πολιτείας*, στο έργο του φιλοσόφου, ενώ ο Βλαστός τόσο στα *Κριτικά ταξίδια* όσο και στα ποιήματά του (βλ. την ποιητική συλλογή *Αργώ και άλλα ποιήματα*) εξέφρασε πιο έντονα την τάση αυτή, όπως και την κοινή πίστη με τον Καζαντζάκη σε κάποιες «φυλετικές» αφηγήσεις που αργότερα αξιοποιήθηκαν κατά κόρον στη Γερμανία του Χίτλερ. Βέβαια, καθώς η αναφανόμενη μεσοπολεμική πολιτική πόλωση δέσμευε όλο και μεγαλύτερο μέρος των ανθρώπων των γραμμάτων, άρχισαν να πραγματοποιούνται όλο και περισσότερες μετατοπίσεις στην κοσμοαντίληψη πολλών στοχαστών και καλλιτεχνών. Πράγμα που επηρέασε σαν στάση επίσης τον Βλαστό και τον Καζαντζάκη, όπως παρατηρούμε στα μεταγενέστερα έργα τους, όπως τα *Παραβλάσταρα* και η *Ασκητική, Salvatores Dei*. Στην εισήγηση θα γίνει προσπάθεια ανάδειξης αυτών των πτυχών κυρίως του φιλοσοφικοστοχαστικού έργου τους, όπως και των μεταξύ τους ομοιοτήτων αλλά και διαφορών, υπό το μεθοδολογικό φως της ιστορίας των ιδεών.

Ο **Γιώργος Δρίτσας** γεννήθηκε το 1994 στην Κόρινθο. Αποφοίτησε από το Φ.Π.Ψ. και το Π.Μ.Σ. «Φιλοσοφία», με ειδίκευση στην Ιστορία της Φιλοσοφίας και των Ιδεών, της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ. Σήμερα είναι υποψήφιος Διδάκτορας στο Τμήμα Φιλοσοφίας του ίδιου πανεπιστημίου. Έχει πραγματοποιήσει ομιλίες και έχει λάβει μέρος μέσω εισηγήσεων σε συνέδρια και ημερίδες, ενώ δοκίμια και άρθρα του έχουν δημοσιευτεί σε ελληνικά και ξένα περιοδικά, σε συλλογικούς τόμους και στο διαδίκτυο.

*Εικόνες μοναστικής ζωής: Ν. Νικολαΐδης ο Κύπριος
– Ν. Καζαντζάκης, συμπόρευση και αποκλίσεις*

Με την παρούσα ανακοίνωση θα επιχειρήσουμε την περιγραφή της εικόνας που έχει ο Νίκος Καζαντζάκης και ο ομότεχνός του Νίκος Νικολαΐδης ο Κύπριος για την εκκλησία, τη θρησκεία γενικότερα, αλλά και πιο συγκεκριμένα τη μοναστική ζωή, όπως παρουσιάζονται αυτές στα έργα τους αλλά και σε επιστολές τους. Πέρα από τη λογοτεχνική αξία των πηγών μας, που είναι αδιαμφησβήτητη, το θέμα της εικόνας της μοναστικής ζωής που επικρατεί στον λαό είναι πάντα ένα θέμα επίκαιρο και η περιγραφή των εμπειριών αλλά και η αποτύπωσή της στα έργα των δύο συγγραφέων κάνουν εντύπωση ακόμη και σήμερα, έναν αιώνα περίπου μετά τη σύ-

νταξη των επιστολών και των έργων, και είναι πηγή για περαιτέρω έρευνα σχετικά με τη θεματική συνάφεια που παρατηρείται αλλά και ενδεχόμενες αλληλεπιδράσεις ή διαφωνίες στη σκέψη των δύο συγγραφέων. Η μεθοδολογία μας είναι η ποιοτική ανάλυση των πηγών, επιστολών και έργων τους. Βαθιά θρησκευόμενοι και οι δύο, βρίσκουν, ο καθένας με διαφορετικό τρόπο, τα ψεγάδια της κοσμικής θεώρησης της ορθόδοξης χριστιανικής πίστης αποκρουστικά. Κανείς τους, όμως, δεν αρνήθηκε τον Θεό και την ανώτερη δύναμη, στην οποία πιστεύουν ασυζητητί και η οποία κρατάει στους ώμους της την ορθόδοξη χριστιανική πίστη.

Ο **Νεκτάριος Παύλου**, γεννημένος στην Αθήνα, στις 18 Ιανουαρίου 1985, αποφοίτησε από το Καποδιστριακό Ενιαίο Λύκειο Αίγινας το 2002 και από τότε ασχολείται με την εκμάθηση και τη διδασκαλία ξένων γλωσσών: αγγλικά, γαλλικά, ισπανικά και ελληνικά. Είναι απόφοιτος Νεοελληνικής Φιλολογίας σε επίπεδο μεταπτυχιακού (Νέα Ελληνική Γλώσσα και Πολιτισμός, Τομέας Έρευνα) από το Πανεπιστήμιο Paul Valéry-Montpellier III στη Γαλλία και της Ισπανικής Φιλολογίας από τα πανεπιστήμια Rennes 2 και Paris Nanterre. Βρίσκεται επί πτυχίω στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας από το Hellenic American University του New Hampshire των ΗΠΑ. Είναι πιστοποιημένος εξεταστής του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών, καθώς και απόφοιτος του ΙΕΚ Αίγινας ως Βοηθός Λογιστικού Γραφείου. Παρέχει υπηρεσίες εκπαίδευσης από το 2007 και διδάσκει ξένες γλώσσες τα τελευταία πέντε χρόνια, στον δικό του χώρο, στην Αίγινα.

Ε' ΣΥΝΕΔΡΙΑ Ο ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΚΑΙ Η ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ '30

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΖΩΓΡΑΦΙΣΤΟΥ

*Ο Γιώργος Σεφέρης ως αναγνώστης της Ασκητικής.
Σπουδή στα σκοτεινά της βιβλιοθήκης του*

Παρά την απόσταση που διαπιστώνεται ότι υπήρξε ανάμεσα στη Γενιά του '30 και την ηγετική μορφή της, τον Γ. Σεφέρη, με τον Ν. Καζαντζάκη, η έρευνα στη βιβλιοθήκη του πρώτου στοιχειοθετεί κάποια νέα δεδομένα γύρω από τη σχέση αυτή, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η άποψη για την «απουσία» φυσικής και λογοτεχνικής επαφής μεταξύ τους ανατρέπεται. Αντιθέτως, μέσα στην αλληλογραφία και τα προσωπικά του ημερολόγια ο Σεφέρης χρησιμοποιεί πολύ επικριτική γλώσσα στις αναφορές που κάνει στον Κρητικό δημιουργό.¹

Ως δεινός και επαρκής αναγνώστης, όπως άλλωστε και ο Καζαντζάκης, διέθετε στη βιβλιοθήκη του (Βιβλιοθήκη Γιώργου και Μαρώς Σεφέρη - Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου) πολλά έργα του Νίκου Καζαντζάκη: *Ασκητική* (σε δύο αντίτυπα), *Τι είδα στη Ρουσία*, *Νικηφόρος Φωκάς*, *Οδυσσέας*, *Χριστός*, *Ταξιδεύοντας Α' Ισπανία*, *Ταξιδεύοντας Γ' Αγγλία*, *Ο καπετάν Μιχάλης*,

Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά, *Αναφορά στον Γκρέκο*, *Οδύσεια*, *Επιστολές προς τη Γαλάτεια*, *Κωμωδία*, *Ιστορία της Ρωσικής λογοτεχνίας*), από τα οποία τα *Ασκητική*, *Ταξιδεύοντας Α' Ισπανία*, *Ταξιδεύοντας Γ' Αγγλία*, *Ο καπετάν Μιχάλης*, *Επιστολές προς τη Γαλάτεια* περιέχουν υπογραμμίσεις και ιδιόγραφες σημειώσεις του.

Στην παρούσα εισήγηση θα επικεντρωθούμε στα χωρία που επισημαίνονται από τον Σεφέρη κατά την ανάγνωση της *Ασκητικής* και θα αναζητήσουμε τον λόγο αυτών των επισημάνσεων μέσα από πιθανούς παραλληλισμούς με απόψεις που εκφράζει ο ποιητής μέσα στο πεζό του έργο (*Αλληλογραφία*, *Μέρες Α'-Θ'*, *Δοκίμες Ι-ΙΙΙ*). Παράλληλα θα παρουσιάσουμε τη μετάφραση στα γαλλικά ορισμένων σελίδων της *Ασκητικής* που βρέθηκαν σε χειρόγραφο μορφή (διά χειρός Σεφέρη) μέσα στο αντίτυπο της *Ασκητικής*.

Η **Κατερίνα Ζωγραφιστού** είναι Διδάκτορας του Τμήματος Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Paul Valéry-Montpellier III. Έκανε βασικές σπουδές Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης (Paris IV) με εξειδίκευση στη διδασκαλία της γαλλικής ως ξένης γλώσσας (FLE) και στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο Πατρών, Τμήμα Ελληνικού Πολιτισμού. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών (MASTER II) από το Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Paul Valéry-Montpellier III. Διδάσκει τη γαλλική γλώσσα και για 16 χρόνια υπηρέτησε στο Παράρτημα του Γαλλικού Ινστιτούτου Ελλάδος στο Ηράκλειο. Έχει τιμηθεί με τον Σταυρό του Ιππότη Γραμμάτων και Τεχνών του Ακαδημαϊκού Φοίνικα της Γαλλίας (Chevalier de l' Ordre des Palmes Académiques). Εργασίες της έχουν βραβευθεί. Είναι μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής της Διεθνούς

Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) και Πρόεδρος του Παραρτήματος Ελλάδας. Συντονίζει την Παγκόσμια Λέσχη Ανάγνωσης Έργων του Νίκου Καζαντζάκη και έχει διοργανώσει διαδικτυακά και διά ζώσης πολλές παρουσιάσεις έργων του. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στην ελληνική, γαλλική και ευρωπαϊκή λογοτεχνία και στις γλωσσικές και ευρύτερες πολιτισμικές επιδράσεις που έχουν επέλθει ιστορικά ανάμεσα στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου.

1. Ζωγραφιστού, Κ., 2019, «Ο Γιώργος Σεφέρης γράφει για τον Νίκο Καζαντζάκη», στο P. Bien, A. Vouyouca, H. González-Vaquerizo, Y. Renoux-Herbert, G. Stassinakis, M. Larriera, (επιμ.), 2019, *Le Regard crétois*, τχ. 46, Γενεύη, Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη, σσ. 46-59.

*Λεξιπλάσιες τραγουδούν και διηγούνται τη φύση: Αναπαραστάσεις
στις Τερτσίνες του Καζαντζάκη και στις ποιητικές συλλογές του Ελύτη
Προσανατολισμοί, Ήλιος ο πρώτος και Άσμα ηρωικό και πένθιμο.
Συγκριτική μελέτη – Σύγκλιση των δύο ποιητών*

Η θεματική της προτεινόμενης εργασίας επιλέχθηκε διότι αποτελεί φόρο τιμής, τόσο στους δύο κορυφαίους Έλληνες ποιητές όσο και στον πλούτο της νεοελληνικής γλώσσας. Η προτεινόμενη έρευνα πραγματεύεται την αποθησαύριση λέξεων που έχουν πλάσει ο Καζαντζάκης και ο Ελύτης και τις οποίες έχουν εντάξει στο προαναφερθέν ποιητικό τους έργο, το οποίο αποτελεί και το corpus της. Με τον όρο corpus εννοείται η πηγή ή οι πηγές, όπου μελετάται, αποκλειστικά, το επιλεγμένο θέμα. Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκαν τα συγκεκριμένα λογοτεχνικά έργα είναι διττός. Πρώτον, είναι καθαρά χρονολογικός, έτσι ώστε να ερευνηθούν οι συγκλίσεις ή οι αποκλίσεις των έργων των δύο ποιητών, που εκδίδονται σχεδόν σύγχρονα, και δεύτερον, διότι πρόκειται για μια πρωτότυπη ερευνητική μελέτη. Μάλιστα, η πρωτοτυπία της συγκεκριμένης ερευνητικής εργασίας έγκειται στο γεγονός ότι για πρώτη φορά μελετώνται συγκριτικά οι *Τερτσίνες* του Καζαντζάκη και οι ποιητικές συλλογές του Ελύτη *Προσανατολισμοί*, *Ήλιος ο πρώτος* και *Άσμα ηρωικό και πένθιμο*.

Η μέθοδος ανάλυσης περιεχομένου που εφαρμόστηκε είναι ποιοτική με θεμα-

τικούς πίνακες, καταγράφοντας και, κατά συνέπεια, αποθησαυρίζοντας τις λέξεις που έχουν δημιουργήσει οι δύο ποιητές. Αρχικά, καταρτίστηκε ένας πίνακας για καθέναν από τους δύο ποιητές ξεχωριστά, όπου και αναδύθηκαν διάφορες θεματικές με κοινό παρονομαστή τη φύση. Επόμενο στάδιο, η ένωση των δύο πινάκων σε έναν, με δύο κολόνες κατηγοριοποίησης (μία για κάθε ποιητή), με σκοπό τη σύγκριση των ευρημάτων της έρευνας.

Παρατηρείται ότι και οι δύο ποιητές, όχι μόνο εμπνέονται από τη φύση, αλλά και την αποτυπώνουν με λέξεις, που δημιουργούν, ειδικά, για να περιγράψουν, όπως οι ίδιοι αντιλαμβάνονταν, αναπαραστάσεις της φύσης, οι οποίες τους γοήτευαν, τους μάγευαν, τους (προ)καλούσαν να γράψουν.

Με την παρούσα ερευνητική εργασία γίνεται μια προσπάθεια ανάδυσης όμορφων και πρωτότυπων ποιητικών λέξεων, που δημιουργούν εικόνες και συναισθήματα, με την ευχή να ενσωματωθούν και να χρησιμοποιούνται στην παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, εμπλουτίζοντας ακόμα περισσότερο την ήδη πλούσια γλώσσα μας.

Η **Κατερίνα Βεργετάκη-Πειρασμάκη** γεννήθηκε στον Βόλο και μοιράζει τον χρόνο της ανάμεσα στην πόλη που γεννήθηκε και στο Μονπελιέ της Γαλλίας. Είναι Υποψήφια Διδάκτορας στο 3ο έτος εκπόνησης της διδακτορικής της διατριβής, με κατεύθυνση την έρευνα στη λογοτεχνία, και είναι πολύγλωσση. Έχει εργαστεί ως ωρομίσθια Καθηγήτρια

στο Πανεπιστήμιο Paul Valéry-Montpellier III και παρείχε εισηγήσεις στο Πανεπιστήμιο της Τρίτης Ηλικίας με θέματα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Ασχολείται με τη μελέτη αναπαραστάσεων και τη μεθοδολογία της έρευνας σε διάφορα επιστημονικά πεδία. Επιστημονικά άρθρα της δημοσιεύονται σε πρακτικά συνεδρίων, διεθνή επιστημονικά περιοδικά με κρίση, καθώς και παγκόσμιες βάσεις δεδομένων. Ολοκλήρωσε με «Άριστα» επιμόρφωση του Πανεπιστημίου Μακεδονίας με θέμα τη γραφή και την ανάγνωση της Braille. Η πρώτη της ποιητική συλλογή με τίτλο *Φυλαχτό* εκδόθηκε το 2014. Ποιήματά της περιλαμβάνονται σε συλλογικές εκδόσεις. Βραβεύεται σε διεθνείς και πανελληνίους λογοτεχνικούς διαγωνισμούς. Ιδιαίτερο προσόν της, η χαρισματικότητα της, αφού αποτελεί μέλος της Ελληνικής MENSA από το 2016. Έχει ασχοληθεί ως ραδιοφωνική παραγωγός εκπομπής με θέματα πολιτισμού. Από το 2020 αποτελεί εκλεγμένο μέλος του Δ.Σ. του Π.Ο.Φ.Α. (Πανελληνίου Ομίλου Φίλων Αφήγησης) του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και μέλος της Ερευνητικής Ομάδας «Θύμησης».

Η **Φωτεινή Καλλιαντέρη** γεννήθηκε στην Αθήνα και κατοικεί στη Ρόδο, όπου έχει διοριστεί ως μόνιμη καθηγήτρια Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας. Ολοκλήρωσε τα μαθητικά της χρόνια στην Πάτρα και συνέχισε τις σπουδές της στη Φιλοσοφική Αθηνών στο Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου ειδίκευσης καθηγητών Γαλλικής από το ΕΑΠ και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου του Πανεπιστημίου Paul Valéry-Montpellier III του Τμήματος Arts, Lettres, Langues mention Langues, Littératures et Civilisations Étrangères et Régionales - Spécialité Grec Moderne.

Είναι επίσης κάτοχος διδακτορικού τίτλου σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου Κέρκυρας και του Πανεπιστημίου Montpellier III με τίτλο «Réinterprétations successives du mythe de Thésée et du Minotaure dans la littérature française et grecque de l'après-guerre». Ασχολείται με τη διδασκαλία της γαλλικής γλώσσας επί σειρά ετών τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα. Αγαπά τη λογοτεχνία, το θέατρο, τη μουσική και τα ταξίδια.

*Ο Νίκος Καζαντζάκης, ο Ηλίας Βενέζης και ο γενέθλιος τόπος:
Η μυθοποίηση του νόστου και του αρχέγονου παρελθόντος*

Ο Νίκος Καζαντζάκης καταλόγισε στον Ηλία Βενέζη ότι «τα μυθιστορήματά του συγκινούν τον αναγνώστη, ενώ [ο ίδιος ήθελε] τη λογοτεχνία γεννήτρα σκέψεων» (1957). Ας δούμε τι προκύπτει από την κατασκευή του γενέθλιου τόπου στους δύο συγγραφείς. Τον *Αλέξη Ζορμπά* και την *Αιολική γη* επικαθορίζουν παρόμοιες συνθήκες κατά τον χρόνο συγγραφής: η γερμανική κατοχή στην Ελλάδα και η κατοχή του γενέθλιου τόπου (τουρκική στον Βενέζη, γερμανική με υπενθύμιση της τουρκικής στον Καζαντζάκη), η φυγή από τον γενέθλιο τόπο (στον *Ζορμπά* των Ελλήνων του Καυκάσου) και το θέμα της επιστροφής στη γενέθλια γη και τις μνήμες της. Προετοιμάζοντας τη λογοτεχνική στρόφη του προς την Κρήτη, ο Καζαντζάκης περιηγήθηκε το νησί την άνοιξη του 1940, νοσταλγώντας «ν’ αγγίξει, να μυριστεί, να γευτεί, να ξαναθυμηθεί πρόσωπα και πράγματα, που ξόμπλιαζαν τα παιδικά του χρόνια». Ο Βενέζης εκπατρίστηκε από το Αϊβαλί το 1914, επανήλθε το 1919 και εκπατρίστηκε οριστικά το 1923. Και τα δύο μυθιστορήματα αποτελούν νοερή επιστροφή στη γενέθλια γη, και τα δύο τη μυθοποιούν, και τα δύο κατασκευάζουν ένα αρχέγονο, γονιμοποιό παρελθόν. Στον απώτατο λογοτεχνικό ορίζοντα του *Ζορμπά* τοποθετείται η επίσκεψη του αφηγητή στη μινωική νεκρόπολη, την οποία θα ακολουθήσει, αμέσως μετά τη συγγραφή του μυθιστορήματος, η διατύπωση της περιώνυμης θεωρίας της «κρητικής ματιάς» με τη μινωική καταγωγή. Είναι ακριβώς ο γενέθλιος τόπος και οι μινωικές αρχές του που υπαγορεύουν τη «μυθοποίηση» (κατά τον Πρεβελάκη) της *Αναφοράς στον Γκρέκο*: το μισό του έργου αφιερώνεται στα χρόνια της κρητικής

περιόδου της ζωής του Καζαντζάκη, ακολουθούν οι περιοδικές επιστροφές του στο νησί και στο τέλος καταγράφεται ο οριστικός, ιδεολογικός και λογοτεχνικός, νόστος του Καζαντζάκη: τότε γράφονται ο *Ζορμπάς* και η *Οδύσεια* (με αυτή τη σειρά!), ενώ η συγγραφική έμπνευση του *Ζορμπά* ανάγεται στο μινωικό παρελθόν.

Ανάλογα, στην *Αιολική γη* η αρχική διπλή κοσμογονία (ανάδυση της Λέσβου στο Αιγαίο και «ορογένεση» [Κιμιντένια] στην απέναντι στεριά) υπαινίσσεται ότι το μυθιστόρημα τοποθετείται, προγραμματικά και αφηγηματικά, όχι στη βιβλική Εδέμ αλλά «στην αυγή του ανθρώπου» (Βενέζης, 1923), τότε που οι διακρίσεις ανάμεσα στα όντα δεν έχουν οριστικοποιηθεί. Έτσι, έννοιες, εμπειρίες και αισθήματα για τον γενέθλιο τόπο, την προσφυγιά, την ξενιτιά και τη νοσταλγία συνδέονται παραδειγματικά με δύο καρυδιές και την αρκούδα από τον Λίβανο, και με ιστορίες που, αντίθετα με την καζαντζακική μυθοποίηση του οριστικού νόστου, υποβάλλουν στον αναγνώστη την ιδέα του *ατέρμονος εκπατρισμού*, υπενθυμίζοντάς του τον διπλό εκπατρισμό του συγγραφέα, και εντέλει του αδύνατου νόστου. Μάλιστα, στο τέλος του μυθιστορήματος, ο συγγραφέας-αφηγητής, παρόλο που ιστορικά (1914) πλέει προς τη Λέσβο και μυθιστορηματικά προς τη δίδυμη πατρίδα που αναδύθηκε από το Αιγαίο κατά την αρχική κοσμογονία, αφήνει όλα τα ενδεχόμενα ανοικτά: «Στην ξένη χώρα που πάμε, πρόσφυγες, τι άραγες να μας περιμένει, τι μέρες να είναι ν’ ανατείλουν;». «Γεννήτρα σκέψεων», λοιπόν, και η μυθιστοριογραφία του Ηλία Βενέζη και όχι μόνον αναγνωστικής συγκίνησης.

Ο **Μιχαήλ Πασχάλης** είναι Καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Έχει συγγράψει τη μονογραφία *Virgil's Aeneid: Semantic Relations and Proper Names* (Οξφόρδη, 1997) και πολλές μελέτες για τη λογοτεχνία της ελληνιστικής εποχής, των κλασικών ρωμαϊκών χρόνων και της ύστερης αρχαιότητας. Έχει εκδώσει τρεις τόμους για την ελληνορωμαϊκή ποίηση (επική, λυρική, βουκολική) και έχει συνεπιμεληθεί πέντε τόμους πρακτικών των διεθνών συνεδρίων RICAN για το αρχαίο μυθιστόρημα στη σειρά «Ancient Narrative Supplementa». Έχει δημοσιεύσει μελέτες για την Κρητική Αναγέννηση και τον ρόλο των Ακαδημιών και έχει συνεπιμεληθεί τα πρακτικά διεθνούς συνεδρίου για τον *Ερωτόκριτο*. Το έργο του περιλαμβάνει επίσης μελέτες για τους παρακάτω συγγραφείς: Τζιοβάνι Μποκάτσιο, Τορκουάτο Τάσσο, Βιτσέντζο Κορνάρο, Γεώργιο Χορτάτση, Αδαμάντιο Κοραή, Διονύσιο Σολωμό, Ανδρέα Κάλβο, Αλέξανδρο Δουμά, Αλέξανδρο Ρίζο Ραγκαβή, Γκυστάβ Φλωμπέρ, Εμμανουήλ Ροΐδη, Τόμας Χάρντι, Γεώργιο Βιζυηνό, Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη, Κ. Π. Καβάφη, Νίκο Καζαντζάκη, Γιώργο Σεφέρη, Παντελή Πρεβελάκη.

Στο πλαίσιο της έρευνάς του για το νεοελληνικό μυθιστόρημα εντάσσεται το υπό έκδοση βιβλίο του για τα «κρητικά» μυθιστορήματα του Καζαντζάκη.

**Διαπόμπευση και λιθοβολισμός: Από τη Σωσώ
(Μ. Καραγάτσης, Συνταγματάρχης Λιάπκιν) στη χήρα
(Ν. Καζαντζάκη, Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά)**

Αν και η αμφίδρομη σχέση του Νίκου Καζαντζάκη με σύγχρονους του συγγραφείς έχει απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό την έρευνα, οι μελέτες που εστιάζουν στον διάλογο που αναπτύσσουν τα έργα του με εκείνα του Μ. Καραγάτση είναι ευάριθμες. Πρόσφατα οι Α. Σκαμάγκα και Θ. Καραγκιοζόπουλος εξέτασαν το δίπολο ταυτότητας κι ετερότητας στο *Η μεγάλη χίμαιρα* και στο *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*,¹ ενώ ο Γ. Σταματίου σε παλαιότερο άρθρο του διερεύνησε τις συγκλίσεις και τις αποκλίσεις που παρουσιάζουν ορισμένα θεματικά μοτίβα έργων των δύο συγγραφέων, εστιάζοντας σε εκείνο του ομαδικού γλεντιού στο *Καπετάν Μιχάλης* και στο *Ο συνταγματάρχης Λιάπκιν*.² Και η παρούσα μελέτη θα διερευνήσει τη σχέση του πρωτόλειου αυτού μυθιστορήματος του

Καραγάτση με ένα άλλο, όμως, έργο του Καζαντζάκη, το *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*. Συγκεκριμένα, θα επικεντρωθεί στον στενό διακειμενικό διάλογο που αναπτύσσει το επεισόδιο της διαπόμπευσης και του λιθοβολισμού της Σωσώς από το μανιασμένο πλήθος στο μυθιστόρημα του Καραγάτση με το αντίστοιχο επεισόδιο του μυθιστορήματος του Καζαντζάκη, στο οποίο τον ρόλο του θύματος έχει η χήρα. Για τη μεθοδολογικά ορθή προσέγγιση του υπό διερεύνηση θέματος κρίνεται αναγκαίο να χρησιμοποιηθεί η πρώτη έκδοση του *Συνταγματάρχης Λιάπκιν* (1933) και όχι η αναθεωρημένη και οριστική πέμπτη έκδοσή του (1955), καθώς αυτή είναι μεταγενέστερη της πρώτης έκδοσης του μυθιστορήματος *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*.

Ο **Νίκος Καγκελάρης** είναι υποψήφιος Διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας (Τμήμα Φιλολογίας ΕΚΠΑ)· θέμα: «Λατινικά διακείμενα στο πεζογραφικό και δραματουργικό έργο του Κοσμά Πολίτη», επόπτης καθηγητής: Δ. Αγγελάτος.

Ενδεικτικές δημοσιεύσεις: «Η παρουσία του Ευριπίδη στη *Μήδεια* του Μποστ», *Carpe Diem* 2: 379-417 (2017), «*Ο Αγαμέμνων* του Οδυσσέα Ελύτη και η μελοποίησή του από τον Δημήτρη Παπαδημητρίου», στο Διαμάντης, Χ. - Καγκελάρης, Ν. Ι. - Κουτσιουμάρη, Μ. Ι. - Μιχάλη, Α. (επιμ.), *Πρακτικά διεθνούς επιστημονικής ημερίδας: Η πρόσληψη της κλασικής λογοτεχνίας στη σύγχρονη στιχογραφική* (Αθήνα, 14 Σεπτεμβρίου 2018), Αθήνα: ΕΚΠΑ, σσ. 38-60 (2020), «Το ζωτικό ψεύδος στους Henrik Ibsen (*Η Αγριόπαπια*), Arthur Miller (*Το Τίμημα*) και Δημήτρη Κεχαΐδη - Ελένη Χαβιαρά (*Δάφνες και Πικροδάφνες*)», *Ερωφίλη* 1: 54-82 (2020), «Γ. Θεοτοκάς: θεωρητική (*Ελεύθερο Πνεύμα*) και λογοτεχνική (*Αργώ*) recusatio στους λογοτεχνικούς χαρακτήρες της ηθογραφίας», *Modern Greek Studies online*, 5: 51-72 (2019-2020).

1. Α. Σκαμάγκα - Θ. Καραγκιοζόπουλος, «Το δίπολο ταυτότητας κι ετερότητας στα μυθιστορήματα *Η μεγάλη χίμαιρα* του Καραγάτση και *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται* του Καζαντζάκη», *Kathedra of Byzantine and Modern Greek Studies* (2022), 10: 203-2019.

2. Γ. Σταμούλης, «Το ομαδικό γλέντι στον *Καπετάν Μιχάλη* και στον *Συνταγματάρχη Λιάπκιν*», *Νέα Εστία* (1933), 1577: 367-372.

Αποχαιρετισμός στον Ν. Καζαντζάκη και ένα υστερόγραφο

Α. Παρουσιάζονται άρθρα δημοσιευμένα στον ελληνικό Τύπο ως αποχαιρετισμός στην αποδημία του Νίκου Καζαντζάκη, συγκεντρωμένα σε αφιέρωμα της *Νέας Εστίας* του 1957. Άνθρωποι των γραμμάτων, των τεχνών και του δημόσιου βίου αναφέρονται στην ανθρώπινη πλευρά του Καζαντζάκη και στον εναγώνιο βίο του. Επισκοπούν τη φιλοσοφική αναζήτηση και τη θεολογική αγωνία του στο πολύμορφο έργο του. Αναγνωρίζουν την προσφορά του στον ελληνικό λόγο και αποτίουν φόρο τιμής στο πνευματικό του μέγεθος. Εστιάζουν στην πρώτη, μέχρι τότε, προβολή και διάκριση Έλληνα λογοτέχνη στη διεθνή λογοτεχνική σκηνή. Δεν του χαρίζονται ούτε για τις ακραίες του θέσεις ούτε για τις όποιες του ασυνέπειες. Στηλιτεύουν την εχθρική στάση της Πολιτείας απέναντί του και καταγγέλλουν τις μικρότητες των ομοτέχνων του. Γράφουν οι:

- Αιμίλιος Χουρμούζιος: «Η αγρία ελευθερία», *Καθημερινή*, 29.10.57
- Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος: «Ένας μεγάλος απελπισμένος», *Ελευθερία*, 29.10.57
- Μπάμπης Κλάρας: «Θρησκευόμενος ουμανιστής», *Η Βραδυνή*, 30.10.57
- Ε. Π. Παπανούτσος: «Καζαντζάκης», *Το Βήμα*, 31.10.57
- Κώστας Βάρναλης: «Νίκος Καζαντζάκης», *Αυγή*, 31.10.57
- Άγγελος Τερζάκης: «Ο πεζολάτης», *Το Βήμα*, 1.11.57
- Μάριος Πλωρίτης: «Τελευταία συνάντηση με τον Καζαντζάκη», *Ελευθερία*, 1.11.57

Β. Σχολιάζεται συνέντευξη του Οδυσσέα Ελύτη το 1975, αναφέρει: «Ο *Μικρός Ναυτίλος* θα είναι για μένα ό,τι ήταν η *Ασκητική* για τον Καζαντζάκη, αλλά, φυσικά, σε τελείως διαφορετική μορφή».

Η **Αγάθη Μαρκάτη** σπούδασε Φιλοσοφία στην Αθήνα. Αναγνώρισε το πτυχίο της στη Χαϊδελβέργη της Γερμανίας. Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στα Παιδαγωγικά στο Μόντρεαλ του Καναδά («Ψυχοπαιδαγωγική διευκόλυνση στη μάθηση») και εκπόνησε τη διατριβή της στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας με συγκεκριασμένο θέμα Φιλοσοφίας και Λογοτεχνίας: «Φιλοσοφική και Ερμηνευτική προσέγγιση στην *Ασκητική* του Καζαντζάκη». Έχει συνεργαστεί με πανεπιστήμια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και έχει λάβει μέρος σε διεθνή και ελληνικά συνέδρια. Άρθρα, εργασίες, διαλέξεις και μελέτες της έχουν δημοσιευτεί στον ελληνικό και ξένο Τύπο.

ΣΤ΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ
ΟΔΥΣΣΕΙΕΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΤΣΑΡΑΠΙΔΗΣ

Η καζαντζακική Οδύσεια: Μεταξύ ελληνικότητας και μεταφυσικής

Η εργασία ασχολείται με την κριτική που ασκήθηκε στην *Οδύσεια* του Ν. Καζαντζάκη σε δύο διαφορετικές περιπτώσεις που προκάλεσαν τη γραπτή αντίδραση του Καζαντζάκη. Στην πρώτη περίπτωση εξετάζεται η κριτική που άσκησε ο Βασίλειος Λαούρδας στην *Οδύσεια* και η οποία στοχεύει κατά κύριο λόγο στην εξέταση της ελληνικότητας του έπους. Ο Λαούρδας εξετάζει τον μύθο, τη γλώσσα και τη στιχουργική του για να καταλήξει σε μάλλον αρνητικές κρίσεις, που φέρνουν τη γραπτή αντίδραση του Καζαντζάκη στη *Νέα Εστία*. Η εισήγηση θα εστιάσει στην κριτική του Λαούρδα και θα τη συνδέσει με την έννοια της ελληνικότητας που αναζητά ο κριτικός, όπως αυτή διαμορφώνεται στη μεταξική Ελλάδα του 1938.

Το δεύτερο σημείο είναι η κριτική της Έλλης Λαμπρίδη για την *Οδύσεια* όπως αποτυπώνεται σε επτά συνέχειες στο περιοδικό *Νεοελληνικά Γράμματα*. Η Λαμπρίδη λόγω της προσωπικής σχέσης της με τον Καζαντζάκη παρακολούθησε τη συγγραφή του έπους από ωρίς και εμφανίζεται σε αυτό

με τη μορφή της «λιοπάρδαλης» που συντροφεύει τον ήρωα στην πορεία του. Η μελετήτρια εξετάζει τη φιλοσοφική σκευή του έπους και καταδεικνύει δύο ρεύματα που συγχωνεύονται στο έπος: αυτό του ρεαλισμού, της πράξης, της ανάγκης που γεννά η εποχή και το αντίρροπο ρεύμα της ασιατικής άρνησης της πραγματικότητας, του μηδενισμού που ακυρώνει κάθε ενέργεια (κι εντέλει την ποιητικότητα του έπους). Αναφέρει τον μύθο της *Οδύσειας* και καταλήγει την εργασία της στη μορφή του, όπου αναγνωρίζει χάσματα που μειώνουν την αξία του και έλλειψη εμπειριών από τη μεριά του Καζαντζάκη που θα έκαναν το έργο πιο οικείο. Απορριπτική είναι η Λαμπρίδη και για τη γλώσσα του έργου που μειώνει την ποιητικότητα και την αριότητα του κειμένου. Η εισήγηση θα επανεξετάσει την κριτική και θα αναζητήσει σημεία που επιβεβαιώνουν ή απορρίπτουν την κριτική της Λαμπρίδη και παράλληλα θα σχολιάσει την απάντηση που έδωσε στις αιτιάσεις της ο Καζαντζάκης.

Ο **Σπύρος Κατσαράπιδης** είναι πτυχιούχος του Τμήματος Φιλολογίας Ιωαννίνων (Κλασική και Μεσαιωνική-Νεοελληνική Κατεύθυνση) και εργάζεται ως εκπαιδευτικός στη Μέση Εκπαίδευση πάνω από δέκα χρόνια σε σχολεία της Κρήτης. Έχει ολοκληρώσει μεταπτυχιακές σπουδές στη Δημόσια Ιστορία με θέμα διπλωματικής τον Ελληνικό Εμφύλιο στο θέατρο και έχει συμμετάσχει σε τοπικά και διεθνή συνέδρια για θέματα λογοτεχνίας, κυρίως του 20ού αιώνα. Εργασίες του έχουν δημοσιευτεί σε περιοδικά και τόμους με πρακτικά συνεδρίων.

Η εξόντωση της πνευματικής ηγεσίας του Πόντου το 1921 και η πρωτοβουλία του Νίκου Καζαντζάκη και των ομότεχनों του

Μία παράμετρος του σχεδίου γενοκτονίας εναντίον των Ελλήνων και ειδικότερα στον Πόντο ήταν η εξόντωση της ηγεσίας τους, εξόντωση η οποία τελέστηκε από τον Ιούνιο έως τον Οκτώβριο του 1921. Η εξόντωση των Ελλήνων ηγετών, όπως συνέβη και με τους Αρμένιους τον Απρίλιο του 1915 στην Κωνσταντινούπολη, συνέβαλλε στο να χαθεί η καθοδήγηση των Ελλήνων και να σημειωθεί πιο γρήγορα η δολοφονία τους. Στον Πόντο και ειδικότερα στην Αμάσεια, η ηγεσία των Ελλήνων εξοντώθηκε με τα λεγόμενα «δικαστήρια ανεξαρτησίας» και με τις «αποφάσεις» τους απαγχονίστηκαν συγγραφείς, πρόκριτοι, δημοσιογράφοι, κατηχητές, δάσκαλοι, κληρικοί.

Οι σημαντικότερες μορφές του Ποντιακού Ελληνισμού, «το άνθος της ελληνικής κοινωνίας του Πόντου», όπως ανέφερε σε κείμενο διαμαρτυρίας το Οικουμενικό Πατριαρχείο, καταδικάστηκαν σε θάνατο, ενώ οι προγραμμαμένοι Έλληνες τις «δηλώσεις ενοχής» τους τις υπέγραψαν μετά τη θανατική τους καταδίκη, την παραμονή της εκτέλεσής τους ή ακόμη δολοφονημένοι από καιρό!

Στην καταδίκη και στον απαγχονισμό της πνευματικής ηγεσίας των Ελλήνων του

Πόντου αντέδρασαν, μετά από πρωτοβουλία του Νίκου Καζαντζάκη, οι Έλληνες συγγραφείς και λογοτέχνες, οι οποίοι απευθύνθηκαν στους διανοούμενους της Ευρώπης και των ΗΠΑ. Στη σχετική δήλωση «οι υπογεγραμμένοι» τόνιζαν «ότι όχι μόνον τα γεγονότα ταύτα αλλά και η ανοχή αυτών αποτελεί πένθος της ανθρωπότητας».

Η εισήγηση καταγράφει το ζήτημα της μαζικής δολοφονίας της πνευματικής ηγεσίας του Ποντιακού Ελληνισμού στην Αμάσεια το 1921 και την αντίδραση, με προεξάρχοντα και με πρωτοβουλία του Νίκου Καζαντζάκη, των πιο γνωστών Ελλήνων συγγραφέων και λογοτεχνών.

Στην εισήγηση καταγράφεται η πρωτοβουλία του Νίκου Καζαντζάκη να υπάρξει γνωστοποίηση της τραγωδίας και της δίωξης του Ελληνισμού στον Πόντο και ειδικότερα των πνευματικών ηγετών και αναλύονται τα ζητήματα με τα οποία ο Νίκος Καζαντζάκης επηρέασε και επηρεάστηκε από τους ομότεχνούς του για ένα θέμα το οποίο ήταν εκτός του ορίου σύνθεσης ή/και αντίθεσης μεταξύ συγγραφέων και λογοτεχνών.

Ο Θεοφάνης Μαλκίδης γεννήθηκε στην Αλεξανδρούπολη, σπούδασε Κοινωνικές Επιστήμες, είναι Διδάκτορας του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών και διδάσκει στο Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος. Ασχολείται με τις πτυχές της ελληνικής παρουσίας και τις αλληλεπιδράσεις της στη χερσόνησο του Αίμου, στον Εύξεινο Πόντο και στην ανατολική Μεσόγειο και κείμενά του έχουν δημοσιευθεί σε μελέτες, επιστημονικά περιοδικά, συλλογικούς τόμους και πρακτικά συνεδρίων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και έχουν μεταφραστεί στην αγγλική, γαλλική, ιταλική, ισπανική, αρμενική, ρωσική, ρουμανική, αλβανική και τουρκική γλώσσα.

Για τη δραστηριότητά του έχει τιμηθεί τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό και επιπλέον έχει τιμηθεί από την Προεδρία της Ελληνικής Δημοκρατίας και το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας για τη μακροχρόνια και ανιδιοτελή του συμπαράσταση στον πάσχοντα συνάνθρωπο.

*Η Οδύσεια του Ν. Καζαντζάκη ως σημείο αμφιλεγόμενο
στα περιοδικά και τις εφημερίδες της εποχής (1938-1958)*

Όταν, το 1938, ο Ν. Καζαντζάκης εκδίδει την *Οδύσεια*, το ποίημα που ο ίδιος τοποθετεί στην κορυφή της λογοτεχνικής και ειδικά της ποιητικής του δημιουργίας, είναι ήδη γνωστός στους πνευματικούς και λογοτεχνικούς κύκλους της Ελλάδας είτε από την έκδοση των έργων του που προηγήθηκαν, συμπεριλαμβανομένης της *Ασκητικής*, είτε από τα δημοσιεύματά του σε εφημερίδες και περιοδικά, επώνυμα ή με τα ψευδώνυμα που χρησιμοποιούσε.

Έχει προηγηθεί, επίσης, η δημοσίευση αποσπασμάτων από την *Οδύσεια*, την οποία ξεκίνησε να γράφει το 1925 στην Κρήτη και ολοκλήρωσε στην Αίγινα, μετά από επτά απανωτές γραφές, έως την πρώτη της έκδοση στα ελληνικά τον Δεκέμβρη του 1938.

Στόχος της εισήγησής μας είναι, μέσα από μια επισκόπηση στα περιοδικά και τις εφημερίδες της εποχής, για το χρονικό διάστημα μιας εικοσαετίας περίπου, που μεσολαβεί από τη χρονολογία της έκδοσης της *Οδύσειας* στα ελληνικά μέχρι τον θάνατο του Ν. Καζαντζάκη το 1957 και την έκδοση της *Οδύσειας* στα αγγλικά, μεταφρα-

σμένη από τον Κίμωνα Φράιερ, το 1958, να εξετάσουμε τις αντιδράσεις, θετικές και αρνητικές, που προκάλεσε στους Έλληνες ομοτέχνους του η έκδοση του ποιήματος της *Οδύσειας* του Ν. Καζαντζάκη.

Παράλληλα, με τον τρόπο που υποδέχθηκαν την *Οδύσεια* οι Έλληνες ομοτέχνιοι του Ν. Καζαντζάκη, ως έργο αμφιλεγόμενο, με σχόλια αρνητικά και θετικά, θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε τα σημεία εκείνα γύρω από τα οποία εγείρονται οι διαφωνίες, οι αντιρρήσεις, οι αντεγκλήσεις και οι αντιφατικές κριτικές, σημεία που αφορούν κυρίως τη γλώσσα, τον στίχο, τον αριθμό των στίχων, τον όγκο του ποιητικού έργου και της έκδοσης.

Τέλος, μέσα από τον διάλογο που αναπτύσσεται γύρω από το θέμα, θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε τη στάση που παίρνει ο ίδιος ο Καζαντζάκης απέναντι στους επικριτές του και τις απόψεις που καταθέτει για το τόσο βαρυσήμαντο για τον ίδιο έργο του, το απαύγασμα της κοσμοθεωρίας και της τέχνης του, όπως ο ίδιος το αποτιμούσε.

Η **Αθανασία Ψαρουλάκη** γεννήθηκε στον Πριλιά Μαλεβιζίου και ζει στο Ηράκλειο Κρήτης. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ, στο Τμήμα Αρχαιολογίας και Τέχνης. Υπηρέτησε ως καθηγήτρια σε σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και ως Διευθύντρια στο Γυμνάσιο Μελεσών (2002-2011) και στο 3ο Γενικό Λύκειο Ηρακλείου (2011-2014). Απέκτησε «Μεταπτυχιακή εξειδίκευση στην Παιδαγωγική Αξιοποίηση των Υπολογιστικών και Δικτυακών Τεχνολογιών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση» στο Τμήμα Πληροφορικής του ΑΠΘ και εργάστηκε ως επιμορφώτρια των «Τεχνολογιών Πληροφορίας Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.)» στην «Ενδοσχολική Επιμόρφωση», στο πρόγραμμα εισαγωγικής επιμόρφωσης στους νομούς Ηρακλείου, Χανίων, Ρεθύμνου και Λασιθίου και στα προγράμματα της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΚτΠ) «Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών στην Αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση», με κύριο στόχο την ένταξή τους στη διδακτική πράξη.

Συμμετείχε, επίσης, στα «ταχύρρυθμα επιμορφωτικά προγράμματα των εκπαιδευτικών υποχρεωτικής εκπαίδευσης στα νέα διδακτικά πακέτα» τον Σεπτέμβριο του 2006. Συμμετέχει σε επιστημονικά συνέδρια και ημερίδες με ανακοινώσεις φιλολογικού, ιστορικού, λαογραφικού ενδιαφέροντος, αρκετές από τις οποίες έχουν δημοσιευθεί στα Πρακτικά Συνεδρίων. Μελέτες της έχουν δημοσιευθεί, επίσης, στο περιοδικό *Διάλογος* της Ένωσης Φιλολόγων Ν. Ηρακλείου (ΕΦΝΗ) και άρθρα της στον τοπικό Τύπο Ηρακλείου. Συμμετείχε ως μέλος σε οργανωτικές ή επιστημονικές επιτροπές σεμιναρίων, συμποσίων και ημερίδων και είχε τη φιλολογική επιμέλεια αρκετών βιβλίων και περιοδικών. Είναι μέλος της Πανελληνίας Ένωσης Φιλολόγων, μέλος της Ένωσης Φιλολόγων Ν. Ηρακλείου (διετέλεσε μέλος του Δ.Σ., Γραμματέας και Πρόεδρος), ιδρυτικό και ενεργό μέλος του Κέντρου Κρητικής Λογοτεχνίας (μέλος της Σ.Ε. και του πρώτου Δ.Σ. του). Υπήρξε μέλος Δημοτικών Επιτροπών και της Επιτροπής Εποπτείας της Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης.

Ζ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ
ΣΕ ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ: ΣΥΝΟΜΙΛΩΝΤΑΣ
ΜΕ ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

ΚΩΣΤΑΣ ΑΚΡΙΒΟΣ

Πρόγονοι και απόγονοι: Το άχθος του μεγάλου Κρητικού

«Το πρώτο σου χρέος, εκτελώντας τη θητεία σου στη ράτσα, είναι να νιώσεις μέσα σου όλους τους προγόνους. Το δεύτερο, να φωτίσεις την ορμή τους και να συνεχίσεις το έργο τους. Το τρίτο σου χρέος, να παραδώσεις στο γιο τη μεγάλη εντολή να σε ξεπεράσει». Λόγια του μεγάλου Κρητικού από την *Ασκητική*.

Η αγωνία και ο καημός του Νίκου Καζαντζάκη απέναντι στον πατέρα του, αλλά

και στον απόγονο που δεν κατάφερε να αποκτήσει, έτσι όπως καταγράφονται στο διήγημά μου «Ο σπόρος δεν» στη συλλογή διηγημάτων *Σφαίρα στο βυζί*. Μια επιστολή που έχει αποστολέα τον Άγγελο Σικελιανό και στην οποία ο Καζαντζάκης μοιράζεται μαζί με τον επιστήθιο φίλο του τις βαθύτερες αγωνίες και τον κρυφό του πόνο.

Ο **Κώστας Ακρίβος** γεννήθηκε το 1958 στις Γλαφυρές Μαγνησίας. Υπηρέτησε ως φιλόλογος σε δημόσια γυμνάσια και λύκεια. Είναι πεζογράφος και το τελευταίο του έργο είναι η νουβέλα *Ανδρωμάχη*, που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Μεταίχμιο.

Όταν ήμουν μικρός, μου άρεσε να πηγαίνω για κολύμπι στην παραλία της Καλογριάς, στη μεσσηνιακή Μάνη, ανάμεσα στη Στούπα και την Καρδαμύλη. Το μέρος αυτό στοίχειωνε από την παρουσία του Καζαντζάκη. Υπήρχε εκεί το σπίτι του, η σπηλιά όπου απομονωνόταν για να γράψει, καθώς και το λιγνιτωρυχείο που διατηρούσε με τον Ζορμπά, μολοντί αργότερα μετέφερε την ιστορία τους στην Κρήτη. Άκουγα πολλά για αυτόν και τον φανταζόμουν να κάθεται στο ακροθαλάσσι, να ανάβει την πίπα του και να ακούει τον φίλο του Άγγελου Σικελιανό να του απαγγέλλει ποιήματα.

Το κίνητρο για να ξεκινήσω την έρευνα και τελικά τη συγγραφή του *Χαμένου Νόμπελ* ήταν η απόδοση δικαιοσύνης. Υπήρξαμε άδικοι απέναντι στον Καζαντζάκη. Ελάχιστοι λογοτέχνες διώχθηκαν όπως αυτός. Η επίσημη Ελλάδα πίστευε ότι ο Καζαντζάκης ήταν άθεος και κομμουνιστής και ότι με τα γραπτά του διέφθειρε τους νέους. Εκτός από την ωμή παρέμβαση του Σπύρου Μελά, εκ μέρους της Ακαδημίας Αθηνών, στα μέλη της Σουηδικής Ακαδημίας προκειμένου να αποτρέψει τη βράβευση του Καζαντζάκη με Νόμπελ Λογο-

τεχνίας, τα ελληνικά προξενεία τού έθεταν συνεχώς προσκόμματα στις μετακινήσεις, αρνούμενα να του χορηγήσουν βίζα. Σε μια πρεσβεία μάλιστα δεν του έδωσαν ούτε καρτέκλα να καθίσει. Τον είχαν να περιμένει όρθιος στον διάδρομο για μια απλή θεώρηση διαβατηρίου, με αποτέλεσμα ο Κρητικός να αναζητήσει πικραμένος στέγη στη Γαλλία. Ως γνωστόν, κατέληξε στην Αντίμπ και έμεινε εκεί μέχρι το τέλος της ζωής του, χωρίς να επιστρέψει ποτέ στην Ελλάδα.

Εκτός από τα πιστεύω του, όμως, αμχανία προκαλούσε και το περιεχόμενο των βιβλίων του. «Μα δεν είναι εκλεκτός άνθρωπος ο Καζαντζάκης», σημείωσε ο Θεοτοκάς. «Όσο για τη συγγραφική του εργασία, περισσότερο από πάντα βρίσκομαι σε αδυναμία να την τοποθετήσω. Το θέατρό του δεν είναι θέατρο, η ποίησή του δεν είναι ποίηση, η φιλοσοφία του δεν είναι φιλοσοφία, η μυθιστοριογραφία του δεν είναι μυθιστορηματική, και μονάχα τα *Ταξίδια* του είναι καλή δημοσιογραφία... Τι θα μείνει απ' όλα αυτά;»

Αδέκαστος κριτής των πάντων, τελικά, είναι ο χρόνος.

Ο **Κώστας Αρκουδέας** ζει και εργάζεται στη Θεσσαλονίκη. Είναι συντονιστής της Λέσχης Ανάγνωσης του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης. Είναι επίσης μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων και της Επιτροπής για Συγγραφείς στη Φυλακή του Pen Greece. Δημοσίευσε για πρώτη φορά το 1986 τη συλλογή ιστοριών *Ασ' τον Μπομπ Μάρλεϊ να περιμένει*.

Έκτοτε καταπιόστηκε με όλες τις κλιμακώσεις της πράξης (μυθιστόρημα, νουβέλα, διήγημα, παραμύθι, μικροϊστορίες κ.ά.), που αποτυπώθηκαν σε δεκαεννέα συνολικά τίτλους.

Τα τελευταία του βιβλία *Το χαμένο Νόμπελ – Μια αληθινή ιστορία* (2015), *Επικίνδυνοι συγγραφείς* (2019), *Η νόσος της αδράνειας και άλλες ιστορίες* (2021), *Συλλέκτης μανιταριών* (2023)

κυκλοφορούν από τις Εκδόσεις Καστανιώτη.

*Ο Θεός φταίει που έκανε τον κόσμο τόσο ωραίο:
Αλληγορίες από τον Καζαντζάκη*

Προηγήθηκε ένα μυθιστόρημα που είχα αρχίσει να γραφώ, με τον τίτλο *Ανέγγιχτη* και με θέμα τη ζωή και το έργο του μεγάλου Νίκου Καζαντζάκη. Λίγο πριν εγκαταλείψω προσωρινά το εγχείρημά μου, παρουσιάστηκαν μπροστά μου, ξαφνικά, σαν από θαύμα, οι σύντομες αλληγορίες από τις οποίες βρίθει το έργο του Καζαντζάκη, από τα μυθιστορήματα ως τα ταξιδιωτικά του. Από την ανακάλυψή μου αυτή γεννήθηκε το *Ο Θεός φταίει που έκανε τον κόσμο τόσο ωραίο*.

Η πλειοψηφία των 260 αλληγοριών που θα περιλαμβάνει η ανθολογία μου παρατίθενται χωρίς άλλες δικές μου παρεμβάσεις, πέραν της μετάφρασής τους στη σημερινή καθομιλουμένη - μια διαδικασία

καθόλου μηχανιστική ή διεκπεραιωτική, αλλά τρικυμώδης και συναρπαστική.

Με ποια σειρά, όμως, θα παρέθετα τις αλληγορίες του Καζαντζάκη; Χρονολογικά, άραγε, πιάνοντας με τη σειρά τα έργα του; Μήπως χωρισμένες κατά είδος, ανάλογα με τον πολιτισμό από τον οποίο προέρχονται; Φέρ' ειπείν, Μοναχοί του Αγίου Όρους, Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας, Ο λαός της Κρήτης, Αγγλία, Εβραϊκή παράδοση, Μυστικοί της Άπω Ανατολής και ούτω καθεξής. Η δόμηση του βιβλίου ανά θεματική κατηγορία θα ευνοούσε νοηματικά τις κατηγορίες, ενώ η άναρχη παράθεσή τους, που επέλεξα τελικά, στρέφει την προσοχή του αναγνώστη στις ίδιες τις αλληγορίες.

Ο **Βαγγέλης Ραπτόπουλος** (Αθήνα, 1959) έχει δημοσιεύσει περισσότερους από είκοσι τίτλους μυθοπλασίας (*Διόδια, Τα τζιτζικια, Ο εργένης, Λούλα, Η απίστευτη ιστορία της πάπισσας Ιωάννας, Η επινόηση της πραγματικότητας, Φίλοι, Η πιο κρυφή πληγή, Λεσβία, Ο άνθρωπος που έκαψε την Ελλάδα, Ανέγγιχτη* κ.ά.), πέντε βιβλία μεταξύ χρονικού και αυτοβιογραφίας, και μια συλλογή-σύνθεση με μεταφρασμένα αποσπάσματα από αρχαίους Έλληνες συγγραφείς. Έργα του εκδόθηκαν σε ξένες γλώσσες και διασκευάστηκαν για το θέατρο, τον κινηματογράφο και την τηλεόραση. Το προσωπικό αρχείο του βρίσκεται στην Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα.

Ο Καζαντζάκης χτες και σήμερα

Τη δεκαετία του 1970, που άρχισα να δημοσιεύω τα πρώτα γραπτά μου, υπήρχε ένα αρνητικό κλίμα για το έργο του Καζαντζάκη, από όλους σχεδόν τους ποιητές και κυρίως τους πεζογράφους, επηρεασμένους από τον μοντερνισμό του Τζέιμς Τζόις, του Πάουντ, του Έλιοτ, του Ρεμπώ και το κίνημα του υπερρεαλισμού. Για τα έργα του Καζαντζάκη μιλούσαν απαξιωτικά για γραφή εργαστηρίου, για μεγαλοστομία και μεγαλοϊδεατισμούς και κυρίως για την *Οδύσειά* του, απέραντη, λεξιθηρική και ανοικονόμητη. Κάτω από αυτές τις συνθήκες επηρεάστηκαν όλοι σχεδόν οι πεζογράφοι και οι ποιητές της γενιάς και μαζί μ' αυτούς και εγώ. Πολύ αργότερα, όταν καταλάγισε η θολούρα και ο υπερρεαλισμός άρχισε να αμφισβητείται

για την αυτόματη γραφή του κ.λπ. (που μόνο στη ζωγραφική διατηρήθηκε σε λίγα έργα), το έργο του Καζαντζάκη επανήλθε στο προσκήνιο...

Η πνευματική προσωπικότητα και ο πνευματικός αγώνας του Καζαντζάκη είναι μοναδικά στη νεότερη ελληνική γραμματεία. Παρά τις αντιφάσεις, τις υπερβολές και τις εμμονές, το έργο του (αυτοβιογραφικό, ποιητικό, θεατρικό κ.λπ.) αρθρώνει εύρωστο στοχασμό. Η φλόγα των γραπτών του και το πάθος των ιδεών του τον βοηθούν να καταγράψει ένα απέραντο, βαθυστόχαστο και οικουμενικό έργο. Η *Αναφορά στον Γκρέκο* και *Η γυναίκα της Ζάκυθος* του Σολωμού θεωρώ ότι είναι τα σημαντικότερα πεζογραφικά έργα της Ελληνικής Γραμματείας.

Ο Μανόλης Πρατικάκης γεννήθηκε στο Μύρτος, παραθαλάσσιο χωριό του Λιβυκού Πελάγους. Έζησε εκεί ως τα δεκαοχτώ του, αλλά διατηρεί στενούς δεσμούς με τη γενέτειρα. Είναι ψυχίατρος, Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών και μέχρι πρόσφατα Διευθυντής της Ψυχιατρικής Κλινικής του Νοσοκομείου Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός. Έχει εκδώσει δεκαοχτώ ποιητικές συλλογές, δύο βιβλία με διηγήματα και νουβέλες και έχει γράψει δύο σενάρια για μεγάλου μήκους ταινίες σε συνεργασία με τον σκηνοθέτη και συγγραφέα Μάκη Μωραΐτη.

Είναι ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων. Το έργο του έχει μεταφραστεί στις κυριότερες ευρωπαϊκές γλώσσες και όχι μόνο. Το 1999 εκπροσώπησε την Ελλάδα για το Ευρωπαϊκό Αριστείο Λογοτεχνίας με το βιβλίο του *Η κοίμηση και η ανάσταση των σωμάτων του Δομήνικου*, το οποίο μεταφράστηκε σε τρεις γλώσσες. Το 2003 πήρε το Κρατικό Βραβείο Ποίησης για τη συλλογή *Το νερό*. Το 2008 βραβεύτηκε από την Παγκρήτεια Ένωση Επιστημόνων ως επιστήμονας και ποιητής. Το 2012 πήρε το Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών για το σύνολο του έργου του.

Ο συνθέτης Γιάννης Μαρκόπουλος δημιούργησε cd με κύριο κορμό έξι ποιημάτων του από τη συλλογή *Λιβιδώ*, που το ονόμασε *Αθέατος σφυγμός*. Το 2001 ο ίδιος συνθέτης δημιούργησε συμφωνικό έργο πάνω στην ποίησή του με τίτλο *Η Συμφωνία της Ίασης*, το οποίο ανέβηκε με μεγάλη επιτυχία στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Έργα του επίσης έχουν μελοποιηθεί οι: Κώστας Στεφάνου (*Το κοσέρτο της φύσης*), Χαρά Παλαιολόγου (*Κύματα φωτός*) και Παύλος Δασκαλάκης με σύγχρονες κρητικές μελωδίες.

Η πύλη του χρόνου: Χτίζοντας ένα εργαστήριο δημιουργικής γραφής για παιδιά δημοτικού με ήρωα τον Νίκο Καζαντζάκη

Το μυθιστορηματικό έργο του Νίκου Καζαντζάκη και η πολύπλευρη προσωπικότητά του μπορούν να αποτελέσουν τον καμβά για μία σημαντική πρώτη επαφή με τον χώρο της λογοτεχνίας για παιδιά δημοτικού σχολείου, ηλικίας 9-12. Η παρούσα εργασία αφορά την παρουσίαση του εργαστηρίου δημιουργικής γραφής, το οποίο διοργανώθηκε από τον συγγραφέα Λευτέρη Γιαννακουδάκη και το εργαστήριο δημιουργικής γραφής LaCulturel, σε συνεργασία με τον Δήμο Ηρακλείου Κρήτης και το 8^ο Δημοτικό Σχολείο, στο πλαίσιο του ολοκληρωμένου Σχεδίου Αστικής

Ανάπτυξης (ΟΣΑΑ) Ηρακλείου «Ηράκλειο: Κάθε βήμα... ένα ταξίδι στην ιστορία». Στο πλαίσιο της δράσης μαθητές διαφόρων τάξεων δημοτικού συμμετείχαν στο εργαστήριο και όλοι μαζί συνέθεσαν την ιστορία-παραμύθι *Η πύλη του χρόνου*, η οποία εικονογραφήθηκε και κυκλοφόρησε σε βιβλίο. Μέσα από το εργαστήριο οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με βασικά στοιχεία του έργου του Νίκου Καζαντζάκη και με τη χρήση βασικών ασκήσεων δημιουργικής γραφής αλληλεπέδρασαν με το έργο και την προσωπικότητα του μεγάλου Κρητικού συγγραφέα.

Ο **Λευτέρης Γιαννακουδάκης** γεννήθηκε στο Ηράκλειο το 1972. Έχει σπουδάσει Βιολογία, Κινηματογράφο και Θέατρο με ειδίκευση στη Σκηνοθεσία, ενώ είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στη δημιουργική γραφή με ειδίκευση στο κινηματογραφικό σενάριο. Έχει γράψει τα βιβλία: *Το ψυχρότερο σημείο του σύμπαντος* (Ενύπνιο 2022), *Σκιά* (Εκδόσεις Καστανιώτη 2017), (έκδοση στα γαλλικά: *Ombre*, Editions Cambourakis 2021), *Τα φαντάσματα του Δεκέμβρη* (Μεταίχιμο 2012), *Η δημιουργική γραφή στο δημοτικό σχολείο* (μαζί με την Ασπασία Βασιλάκη) (Κέδρος 2009), *Απολεσθέντα αντικείμενα* (Βιβλιοπωλείον της Εστίας 2006), *Τρέξε, μύγα, χτύπα το τζάμι* (Ελληνικά Γράμματα 2000). Διηγηματά του έχουν περιληφθεί σε συλλογικούς τόμους, σε ηλεκτρονικά περιοδικά και έχουν μεταφραστεί στα βουλγαρικά. Έχει γράψει το σενάριο και έχει σκηνοθετήσει τις ταινίες μικρού μήκους *Milky Way*, *Μικρός που είναι ο κόσμος* και *Home*, ενώ έχει γράψει το σενάριο για την ταινία *Κύκλωπας*² σε σκηνοθεσία Victoria Trzeciak. Είναι συνιδρυτής του εργαστηρίου θεάτρου ΒΙΟΘΕΑ, του καλλιτεχνικού εργαστηρίου LaCulturel και της καλλιτεχνικής ομάδας Memento Mortis. Είναι αναπληρωματικό μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ελληνικού Παραρτήματος της ΔΕΦΝΚ.

Από τη λογοτεχνική στην οπτική αφήγηση. Οι αναγνώσεις του Ζορμπά του Νίκου Καζαντζάκη: Προσθήκες, προσαρμογές, αποσιωπήσεις

Η μεταφορά/διασκευή ενός λογοτεχνικού έργου σε μian άλλη τέχνη (κινηματογράφος, θέατρο, κόμικς κ.λπ.) αποτελεί δημιουργική πρόκληση. Ταυτόχρονα θέτει σημαντικά ερωτήματα: Μέχρι ποιο βαθμό μπορεί ή πρέπει να παραμείνει «πιστή» μια μεταφορά στο πρωτότυπο κείμενο; Ποια στοιχεία θα προσαρμοστούν ώστε να υπηρετούν το νέο έντεχνο μέσο; Τι θα προστεθεί και τι θα αφαιρεθεί στη δημιουργική μετάβαση; Ποιος ρυθμός και ποια χρονική διάρκεια θα επιλεγεί; Η οπτικοποίηση του αρχικού κειμένου προσφέρει αναμφίβολα μια νέα ανάγνωση και ερμηνεία του πρωτότυπου, είτε αφορά το σενάριο και την ερμηνεία των ηθοποιών, είτε τη σεναριακή/σχεδιαστική απόδοση του κειμένου στα κόμικς. Όλες οι περιπτώσεις αντανakλούν αναπόφευκτα αισθητικές ή/και ιδεολογικές επιλογές και ερμηνείες των δημιουργών που καταπιάνονται με μια διασκευή.

Με αφορμή συγκεκριμένα τη διασκευή του *Βίος και πολιτεία* του Αλέξη Ζορμπά του Νίκου Καζαντζάκη σε graphic novel, αναμετρήσαμε εκ νέου με τα πα-

ραπάνω ερωτήματα. Τι και πώς θα αποδοθεί στα σκίτσα; Ποιοι θα είναι οι νέοι χρόνοι αφήγησης; Ποια στοιχεία θα αναπτυχθούν και ποια θα συντομευθούν ή θα παραληφθούν;

Η ανάγνωση του αρχικού έργου, η μελέτη της πλούσιας βιβλιογραφίας και η παρακολούθηση δύο γνωστών μεταφορών στον κινηματογράφο και στο θέατρο (η ταινία *Zorba the Greek*, 1964, του Μιχάλη Κακογιάννη και η παράσταση *Ζορμπάς*, 2022, του Γιάννη Κακλέα) με έφεραν αντιμετώπιση με σημαντικά θέματα –μερικά ίσως και ανεξερευνήτα μέχρι σήμερα–, τα οποία σχετίζονται, εκτός των άλλων, και με τις επιλογές της κινηματογραφικής και θεατρικής διασκευής και το πώς αυτές «διάβασαν» ή ερμήνευσαν το έργο του Καζαντζάκη. Τις προσθήκες, προσαρμογές, αποσιωπήσεις που παρατήρησα από τη λογοτεχνική στην οπτική αφήγηση, με έμφαση στο γκροτέσκο στοιχείο, που διαπερνά το αρχικό έργο του Καζαντζάκη, αυτές συζητά και επιχειρεί να φωτίσει η παρούσα εισήγηση.

Ο Αντώνης Νικολόπουλος (Σολούρ) είναι πολιτικός γελοιογράφος (*Το Ποντίκι*, περιοδικό δρόμου *Σχεδία*, παλαιότερα *Το Βήμα*, *Goal news* κ.ά.) και δημιουργός κόμικς (*Βαβέλ*, *Γαλέρα* κ.ά.). Έχει σπουδάσει Πολιτικές Επιστήμες στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, είναι Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αιγαίου και μεταδιδασκτορικός ερευνητής στο Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας του ίδιου πανεπιστημίου. Διδάσκει Γελοιογραφία και Κόμικς στο πρόγραμμα e-learning του ΕΚΠΑ. Μέχρι σήμερα έχει κυκλοφορήσει 14 συλλογές με γελοιογραφίες και κόμικς και τα graphic novels *Αϊβαλί* (Κέδρος 2014), *Ο Συλλέκτης: Έξι διηγήματα για έναν κακό λύκο* (Ίκαρος 2018) και *21-Η μάχη της πλατείας* (Ίκαρος 2021). Με αφορμή τα graphic novels *Αϊβαλί* και *Ο Συλλέκτης* έχουν πραγματοποιηθεί αντίστοιχα δύο μεγάλες εκθέσεις στο Μουσείο Μπενάκη, ενώ για το graphic novel *21-Η μάχη της πλατείας* στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Δουλειά του έχει παρουσιαστεί στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Αυτήν την περίοδο εργάζεται πάνω στη μεταφορά του *Ζορμπά* σε graphic novel.

Η' ΣΥΝΕΔΡΙΑ
Ο ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΗΡΩΑΣ

ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

*Η συζυγική σχέση του Νίκου και της Γαλάτειας Καζαντζάκη
και η Ανέγγιχτη του Βαγγέλη Ραπτόπουλου*

Σε αυτό το μυθιστόρημα (*Ανέγγιχτη*, Κέδρος 2022) η πρώτη σύζυγος ενός διάσημου Έλληνα συγγραφέα αφηγείται την ιστορία του γάμου της, προσπαθώντας να ερμηνεύσει τις αιτίες για τις οποίες αυτός ο γάμος σε όλη τη μακρά διάρκειά του παρέμεινε «λευκός». Ο Βαγγέλης Ραπτόπουλος, διαβεβαιώνοντας ότι εμπνεύστηκε από τη ζωή και το έργο του Καζαντζάκη, γράφει απεικονίζοντας τους ήρωες και τις ηρωίδες του κάτω από διαφανή ψευδώνυμα, ενώ «βαφτίζει» με ευφάνταστους τίτλους τα έργα τους.

Πληροφορίες για τη σχέση και τον γάμο του Νίκου Καζαντζάκη με τη Γαλάτεια Αλεξίου υπάρχουν σε αρκετά βιογραφικά και μυθιστορηματικά έργα. Ενδεικτικά επισημαίνω του Νίκου Καζαντζάκη *Επιστολές προς τη Γαλάτεια*, το μυθιστόρημα της Γαλάτειας Καζαντζάκη *Άνθρωποι και υπεράνθρωποι*, της Ελένης Καζαντζάκη *Νίκος Καζαντζάκης: Ο ασυμβί-*

βαστος και της Έλλης Αλεξίου Για να γίνει μεγάλος. Ο Ραπτόπουλος χρησιμοποιεί με τρόπο δημιουργικό αυτά και άλλα βιβλία μαζί με τα λογοτεχνικά έργα του Καζαντζάκη θέλοντας, όπως γράφει, να μιλήσει για έναν «οικουμενικό Έλληνα» και να θίξει ένα θέμα που τον απασχολεί ιδιαίτερα: «τον παράδεισο και την κόλαση της λαγνείας».

Η ανακοίνωση αυτή έχει στόχο να διερευνήσει: Πώς συνθέτει ο Ραπτόπουλος το μυθιστόρημά του; Ποιες είναι οι πηγές του (βιογραφικά κείμενα, πραγματολογικές πληροφορίες και λογοτεχνικά έργα); Πώς και πόσο τις χρησιμοποιεί; Πόσο οι υπάρχουσες μαρτυρίες γι' αυτή τη σχέση εντάσσονται στη μυθοπλασία; Σε ποια πρόταση αιτιολόγησης του ανολοκλήρωτου γάμου καταλήγει και κατά πόσο η πρόταση αυτή συμβάλλει σε μια νέα ανάγνωση της δημιουργίας του Καζαντζάκη από διαφορετική οπτική γωνία;

Η **Ερασμία-Λουίζα (Έρη) Σταυροπούλου** είναι Ομότιμη Καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας του Τμήματος Φιλολογίας του ΕΚΠΑ. Είναι Πρόεδρος της Εταιρείας Παπαδιαμαντικών Σπουδών, μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων και της Ελληνικής Εταιρείας Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας και συνδιευθύντρια του έντυπου περιοδικού *Θέματα Λογοτεχνίας*.

Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα εκτείνονται στην ποίηση, την πεζογραφία και την κριτική του 19ου και του 20ού αιώνα. Ασχολείται ακόμη με την έρευνα και μελέτη του ημερήσιου και περιοδικού τύπου και με ζητήματα εκδοτικής νεοελληνικών κειμένων. Έχει εκδώσει 11 βιβλία και περισσότερα από 140 άρθρα και μελετήματα.

Στα βιβλία της περιλαμβάνονται: η *Βιβλιογραφία μεταφράσεων νεοελληνικής λογοτεχνίας*, (1986), η μονογραφία: *Παναγιώτης Πανάς (1832-1896). Ένας ριζοσπάστης ρομαντικός* (διδακτορική διατριβή, 1987), η συναγωγή μελετών της: *Προτάσεις ανάγνωσης για την πεζογραφία μιας εποχής (Μήτσος Αλεξανδρόπουλος, Σπύρος Πλασκοβίτης, Αντρέας Φραγκιάς, Μάριος Χάκκας, Δημήτρης Χατζής)* (2001) και *Η νεοελληνική ποίηση και το Εικοσιένα. Διάλογος με την Ιστορία* (2022), οι φιλολογικές εκδόσεις με εισαγωγή και σχόλια: Κωνσταντίνος Χατζόπουλος, *Τα διηγήματα* (1989), Ιωάννης Πολέμης, *Επιλογή ποιημάτων* (2005), Κωνσταντίνος Θεοτόκης, *Η τιμή και το χρήμα*, όπου η μελέτη της: *Οι ερωτευμένες ηρωίδες του Κωνσταντίνου Θεοτόκη και οι λογοτεχνικές αδελφές τους: Παραλλαγές μιας τυπολογίας* (2019), και οι φιλολογικές εκδόσεις ανέκδοτων έργων με εισαγωγή και σχόλια: Γιάννης Μπεράτης, *Ένας Σωσίας. Τα σπαράγματα ενός χαμένου βιβλίου* (2001), Διδώ Σωτηρίου, *Τυχαίο συναπάντημα και άλλες ιστορίες* (2004), Διδώ Σωτηρίου, *Τα παιδιά του Σπάρτακου* (2011) και Γιάννης Μπεράτης, *Ο μαύρος φάκελος* (2015). Έχει ετοιμάσει επίσης τέσσερα προγράμματα διαδικτυακής διά βίου επιμόρφωσης για το e-learning του ΕΚΠΑ.

*Το πνεύμα του Καζαντζάκη: Απόηχοι του καζαντζακικού έργου
στο μυθιστόρημα Ο αιώνας των λαβυρίνθων της Ρέας Γαλανάκη*

Η λέξη «πνεύμα» στον τίτλο της παρούσας εισήγησης έχει διττή σημασία. Από τη μια δηλώνει το σύνολο των αισθητικών, ιδεολογικών και φιλοσοφικών ιδεών του Καζαντζάκη, όπως αυτές αποτυπώθηκαν στο έργο του, και από την άλλη τη φασματική υπόσταση (το φάντασμα, το όραμα) με την οποία εμφανίζεται στο μυθιστόρημα της Ρέας Γαλανάκη *Ο αιώνας των λαβυρίνθων*. Η εμφάνισή του ως μυθιστορηματικού ήρωα δεν είναι η μόνη ορατή παρουσία του στο βιβλίο. Προηγείται στις σελίδες του μυθιστορημάτος η παρουσία του καπετάν Πολυξίγκη, προσώπου ιστορικού (έπαιξε σημαντικό ρόλο στον αγώνα για την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα και πήρε μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους, στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και στην Εκστρατεία της Κριμαίας), και μυθιστορηματικού αντεραστή του Καπετάν Μιχάλη στο ομώνυμο μυθιστόρημα, και έπεται μια γλαφυρή περιγραφή της κηδείας του Καζαντζάκη, από τον ίδιο (το όραμά του), μάρτυρας της οποίας υπήρξε η δεκάχρονη, μαθήτριά τότε, Ρέα Γαλανάκη. Η δράση του Πολυξίγκη στο μυθιστόρημά της ανακαλεί μάλι-

στα ένα ακόμα ιστορικό πρόσωπο των Κρητικών Επανάστασεων, τον καπετάν Κόρακα, (ο καπετάν Κόρακας, προς το τέλος της ζωής του, όρκισε τον Πολυξίγκη να βρει τις δυο κόρες του, που τις είχαν απαγάγει οι Τούρκοι. Κατά την κατάληψη της Χειμάρρας -στην οποία ο Πολυξίγκης έλαβε μέρος ως αρχηγός σώματος 200 Κρητών εθελοντών- πληροφορήθηκε ότι η μια κόρη του Κόρακα βρισκόταν εκεί, κατάφερε να την εντοπίσει, αλλά δεν κατάφερε να τη γυρίσει πίσω. Το επεισόδιο μεταγράφεται και αξιοποιείται μυθοπλαστικά στον *Αιώνα των λαβυρίνθων*). Ο καπετάν Μιχάηλ Κόρακας αποτέλεσε, ως γνωστόν, έμπνευση και για τον Καζαντζάκη για τη συγγραφή του *Καπετάν Μιχάλη*. Οι σχέσεις αυτές και επιπλέον η εικονοποίηση του τόπου, του Ηρακλείου, του Μεγάλου Κάστρου, γενέτειρας πόλης του Καζαντζάκη και της Γαλανάκη, το δημιουργικό πλέξιμο Ιστορίας και μύθου, το κάλεσμα της ευθύνης, οι εναλλαγές λυρικών και επικών τόνων είναι μερικές από τις συνάψεις μεταξύ των δυο Κρητών συγγραφέων που θα διερευνηθούν εδώ.

Ο **Νίκος Χρυσός** γεννήθηκε το 1972. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα. Για το μυθιστόρημα *Καινούργια μέρα* τιμήθηκε με το Βραβείο Λογοτεχνίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2019 (European Union Prize for Literature), το Βραβείο Λογοτεχνικού Περιοδικού *Κλεψύδρα*, το Βραβείο Λογοτεχνικού Περιοδικού *Literature.gr* και το Ειδικό Κρατικό Βραβείο Βιβλίου που Προάγει τον Διάλογο σε Ευαίσθητα Κοινωνικά Θέματα 2019. Επιμελήθηκε τη σχολιασμένη επανέκδοση του βιβλίου *Αξέχαστοι καιροί* του Λευτέρη Αλεξίου (Εκδόσεις Καστανιώτη 2014), τον συλλογικό τόμο *Ιστορίες βιβλίων* (Εκδόσεις Καστανιώτη 2014) και τον συλλογικό τόμο *Ο Νίκος Καζαντζάκης και η πολιτική* (σε συνεργασία με την Ιωάννα Σπηλιοπούλου, Εκδόσεις Καστανιώτη 2019). Διηγήματά του έχουν περιληφθεί σε συλλογικούς τόμους. Από το 2020 επιμελείται το λογοτεχνικό περιοδικό *Διάσελο*, ετήσια έκδοση του Φεστιβάλ της Βωβούσας. Είναι μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) και Α΄ Αντιπρόεδρος του Παραρτήματος Ελλάδας.

Θ' ΣΥΝΕΔΡΙΑ
ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΣΥΝΑΦΕΙΕΣ
ΚΑΙ ΑΠΗΧΗΣΕΙΣ

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

*Αδερφοφάδες. Η συνομιλία του Νίκου Καζαντζάκη με τη μεταπολεμική
και τη μεταπολιτευτική πεζογραφία για τον Εμφύλιο*

Γραμμένοι μεταξύ 1948 και 1955 και δημοσιευμένοι το 1963, οι *Αδερφοφάδες* χτίζουν μια γραμμή επικοινωνίας με την πεζογραφία που επικεντρώθηκε στον Εμφύλιο κατά τη διάρκεια των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών, έρχονται, όμως, να συνομιλήσουν και με την επανάκαμψη του Εμφυλίου στη μεταπολιτευτική πεζογραφία, φέρνοντας τον Καζαντζάκη κοντά στη νεότερη λογοτεχνική επικαιρότητα.

Ως προς τους μεταπολεμικούς πεζογράφους, πολιτική και Ιστορία δεν είναι τίποτε άλλο από μια ζώσα, καθημερινώς μεταβαλλόμενη πολιτική πραγματικότητα, που καίγοντας ανθρώπους και εξαρθρώνοντας υποστάσεις ενσωματώνεται στη λογοτεχνία ως μια Ιστορία εν τη γενέσει της. Σε μια τέτοια προοπτική, καταλαβαίνουμε ασφαλώς καλύτερα την επιλογή της ρεαλιστικής μεθόδου, που, τοποθετημένη εξαρχής υπεράνω της φωτογραφικής καταγραφής και της δημοσιογραφικής έρευνας, έρχεται να συνοδεύσει τους μεταπολεμικούς πεζογράφους, αλλά και τον γηραιότερο τους Καζαντζάκη (γενικά στη μεταπολεμική του πεζογραφία και ειδικότερα στους *Αδερφοφάδες*), χωρίς να απουσιάζουν κάποια συμβολικά και αλληγορικά δεδομένα είτε από τους μεταπολεμικούς είτε από τον τελευταίο. Βέβαια, οι έγνωιες του Καζαντζάκη είναι πρωτίστως θρησκευτικής και φιλοσοφικής τάξεως και όχι τόσο πολιτικές, όπως του Νίκου Κάσδαγλη και του Ανδρέα Φραγκιά, αλλά αυτό δεν εμποδίζει

ούτε τους μεν ούτε τον δε από το να συνεχισθούν στις αφαιρετικές (αν και πολύ διαφορετικές μεταξύ τους) αναπαραστάσεις του Εμφυλίου.

Οι πεζογραφικές γενιές που έρχονται ύστερα από τους πρώτους μεταπολεμικούς αντιμετωπίζουν τον Εμφύλιο από ένα χρονικό ύψος που απαγορεύει τον οποιονδήποτε βιωματικό δεσμό μαζί του. Κοιταγμένος από το τέλος του 20ού ή από τις πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα, ο Εμφύλιος είναι ένα καθαρό, τετελεσμένο ιστορικό μέγεθος. Και ως ιστορικό μέγεθος δεν μπορεί παρά να υποκύψει στις τρέχουσες ανάγκες. Οι συγγραφείς για τους οποίους συζητάμε συνθέτουν τις ευθύνες της Αριστεράς και Δεξιάς, ας πούμε πως τις συνθέτουν με λιγότερη πολιτική, ιδεολογική και συναισθηματική ένταση απ' όσο οι άμεσα εμπλεκόμενες στην εμφυλιακή εμπειρία μεταπολεμικές γενιές. Κατ' αυτόν τον τρόπο, εγκαινιάζουν μια διαδικασία επούλωσης του διμερούς τραύματος προκειμένου να μιλήσουν για τον Εμφύλιο από τη σκοπιά της δικής τους εποχής. Η λογοτεχνική αποθεραπεία την οποία εφαρμόζουν για την αναπαράσταση του Εμφυλίου οι νεότερες γενιές αποκαθιστά μια ισορροπία ικανή να ενθαρρύνει αν όχι την αμοιβαία συγχώρηση, πάντως ένα κλίμα καταλλαγής και συνεννόησης, στο πλαίσιο του οποίου το τραύμα θα μεταμορφωθεί από αδρά βιωμένο βίωμα σε μετατραύμα και σε πολιτισμικό τραύμα. Ο

Καζαντζάκης ζει το πολιτικό και το εθνικό τραύμα τη στιγμή της γέννησής του. Διαβάζοντας, όμως, και ξανακοιτάζοντας στις ημέρες μας τους *Αδερφοφάδες*, δεν μπορούμε να μην επανακαμψουμε στον αγώνα

του παπα-Γιάνναρου για να το προλάβει και τη θυσία του και για να αποτρέψει τη διάνοιξη του, ακόμα κι αν κάποτε πρόκειται υπό την πίεση της δράσης να αγκαλιάσει τη μία παράταξη.

Ο **Βαγγέλης Χατζηβασιλείου** γεννήθηκε το 1959 στην Αθήνα και σπούδασε Πολιτικές Επιστήμες και Οικονομικά της Περιφέρειας. Από το 1985 μέχρι το 1991 δούλεψε ως κριτικός λογοτεχνίας στην εφημερίδα *Αυγή*, ενώ συνεργάστηκε με την *Πρώτη* και την *Καθημερινή*. Εν συνεχεία εργάστηκε επί εικοσαετία σχεδόν (1991-2010) στην *Ελευθεροτυπία* (μεταξύ 1998 και 2009 ήταν μέλος της συντακτικής ομάδας του ενθέτου «Βιβλιοθήκη»). Από το 2005 μέχρι το 2011 ήταν συνυπεύθυνος (μαζί με την Κατερίνα Σχινά) για την εκπομπή της δημόσιας τηλεόρασης *Βιβλία στο κουτί*, σε σκηνοθεσία Πέννυς Παναγιωτοπούλου. Από το 2018 κρατάει τη στήλη της κριτικής της λογοτεχνίας στην εβδομαδιαία εκπομπή *Βιβλιοδρόμιο*, που προβάλλεται με υπεύθυνο τον Μανώλη Πιμπλή και συνεργάτρια τη Σταυρούλα Παπασπύρου από την Τηλεόραση της Βουλής, σε σκηνοθεσία Βασίλη Γρηγορόπουλου. Από το 2011 είναι συνεργάτης του *Βήματος της Κυριακής* ως κριτικός λογοτεχνίας, ενώ εργάζεται ως συντάκτης βιβλίου στο Αθηναϊκό-Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων. Είναι μέλος της συντακτικής ομάδας του ηλεκτρονικού περιοδικού *Ο αναγνώστης* και συνεργάζεται με τη μηνιαία επιθεώρηση *Books' Journal*. Έχει διδάξει Κριτική και Δοκίμιο στα Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής του ΕΚΕΒΙ από το 2006 μέχρι το 2011. Συνδιηύθυνε με τον Μισέλ Φάις τα Εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής Σχόλη των Εκδόσεων Πατάκη μεταξύ 2011 και 2015.

Έχει δημοσιεύσει δοκίμια και κριτικές μελέτες σε λογοτεχνικά περιοδικά και σε συλλογικούς τόμους και έχει επιμεληθεί λογοτεχνικές ανθολογίες. Μελέτες: *Μίλτος Σαχτούρης: Η παράκαμψη του υπερρεαλισμού* (Βιβλιοπωλείον της Εστίας 1992), *Οδόσημα. Στοιχεία προσανατολισμού στο τοπίο της νεοελληνικής λογοτεχνίας* (Εκδόσεις Καστανιώτη 1999), *Η κίνηση του εκκρεμούς. Ατομο και κοινωνία στη νεότερη ελληνική πεζογραφία 1974-2017* (Πόλις 2018) και *Αντώνης Φωστιέρης. Ο χρόνος της θνητότητας* (Εκδόσεις Γκοβόστη 2020). Ανθολογίες: *Σύγχρονοι Έλληνες πεζογράφοι 1974-1990* (μαζί με την Ελισάβετ Κοτζιά, Εκδόσεις Πατάκη 1995) και *Ανθολογία της ελληνικής ποίησης. 20ός αιώνας* (μαζί με τον Κώστα Γ. Παπαγεωργίου, τέσσερις τόμοι, Εκδόσεις Κότινος 2007-2013), *Ανθολογία ποίησης Κρατικών Λογοτεχνικών Βραβείων 2010-2018* (Έκδοση Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού 2020). Η *Κίνηση του εκκρεμούς* απέσπασε το Κρατικό Βραβείο Δοκιμίου 2019.

Η «παρουσία» του Νίκου Καζαντζάκη στον αντιχουντικό αγώνα μέσω του ομοτέχνου του Βασίλη Βασιλικού

Ο διπλωματικός υπάλληλος της ελληνικής πρεσβείας στην Κοπεγχάγη Γιώργος Μαυρογένης, του οποίου η συμβολή στον αντιδικτατορικό αγώνα υπήρξε καθοριστική, αλλά, δυστυχώς, σύντομη, καθώς, στις 29 Μαΐου 1968, βρέθηκε νεκρός με ένα πιστόλι δίπλα του, σε ένα δάσος έξω από τη σκανδιναβική πρωτεύουσα, κάτω από ύποπτες συνθήκες (οι οποίες καθιστούσαν τη επίσημη εκδοχή της «αυτοκτονίας» εξαιρετικά αμφίβολη), υπήρξε η προσωπικότητα εκείνη που ενέπνευσε τον συγγραφέα Βασίλη Βασιλικό να συνθέσει τη νουβέλα *Δολοκτονία*, εκδοθείσα αρχικά στο εξωτερικό το 1971 και επανεκδοθείσα έκτοτε τρεις και, μάλιστα, τις δύο φορές με διαφορετικούς τίτλους. Και στις τρεις εμφανίσεις της, ωστόσο, ανάμεσα στα πολλά (θεματικά) στοιχεία που διατηρούνται σταθερά είναι και η καταγωγή του, λιγότερο ή περισσότε-

ρο μυθοπλασμένου, νεκρού πρωταγωνιστή από την Κρήτη, καταγωγή η οποία παρουσιάζεται από τον αφηγητή ως άμεσα σχετιζόμενη με «τα κρητικάσια του καπετάν Καζαντζάκη» ή/ και τους «ήρωες από τα βιβλία του». Ετούτη η επίδραση/απίτηση, δηλαδή, δεν εξαντλείται στις λίγες ονομαστικές αναφορές στον ίδιο τον Νίκο Καζαντζάκη ή στη «Μαντάμ Ορτάνς», επί παραδείγματι, που δίνει το όνομά της σε ένα ξενοδοχείο του Ηρακλείου, αλλά μορφοποιείται ως γνώρισμα/ιδιότητα του πεσόντος Γιώργου Μαυρογένη στον αγώνα ενάντια στον φασισμό. Με άλλα λόγια, η κρητική λεβεντιά, διαμεσολαβημένη στιβαρά από την καζαντζακική δημιουργία (λογοτεχνική, φιλοσοφική ή άλλη), καταλήγει να αποκτά ή, μάλλον, διαπιστώνεται ότι έχει αποκτήσει οντότητα αυθύπαρκτη, έγκυρη και αξεχώριστη από τον Μεγάλο Κρητικό.

Η Σταυρούλα Γ. Τσούπρου, DPhil ΕΚΠΑ, είναι νεοελληνίστρια πανεπιστημιακός (φιλόλογος, επίσης, της Αγγλικής και της Γαλλικής, ενώ κατέχει διπλώματα και της Γερμανικής, της Ιταλικής, της Ισπανικής και της Ρωσικής), συγγραφέας και κριτικός λογοτεχνίας. Κατά τα ακαδημαϊκά έτη 2006-2009 δίδαξε Νεοελληνική Λογοτεχνία-Φιλολογία και Συγκριτική Γραμματολογία στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, ενώ, παράλληλα (2007-2011), παρέδιδε σεμινάρια σε μεταπτυχιακούς φοιτητές με αντικείμενο τη Θεωρία Λογοτεχνίας και την εφαρμογή της στην ανάλυση των κειμένων. Κατά τα έτη: α) 2012-2014, δίδαξε Ιστορία Νεότερης Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας στην Δραματική Σχολή «Κεντρική Σκηνή» και β) 2014-2020, δίδαξε «Νεοελληνική Φιλολογία: 19ος & 20ός αιώνας» στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Έχει συμμετάσχει με Ανακοίνωση σε περισσότερα από 45 διεθνή συνέδρια και διεπιστημονικές ημερίδες στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και είναι μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας, της Εταιρείας Παπαδιαμαντικών Σπουδών και της Εθνικής Εταιρείας των Ελλήνων Λογοτεχνών. Πέραν της εκδοθείσας διατριβής της, έχουν εκδοθεί ακόμη τέσσερις συλλογές μελετών-δοκιμίων της και τρεις συλλογές διηγημάτων. Επίσης, η έκδοση William Shakespeare, *Αμλετ. Το κείμενο της παράστασης του «Πειραματικού Θεάτρου» της Μαριέττας Ριάλδη, 1971-1972*, μετάφραση: Κοσμάς Πολίτης, επιμέλεια-σημειώσεις-επίμετρα: Σταυρούλα Γ. Τσούπρου, τιμήθηκε με τον Έπαινο Θεατρολογικού Συγγράμματος 2014, ενώ με την επιμέλειά της και σε συνεργασία με τον αξιότιμο Βάλτερ Πούχνερ εκδόθηκε στα τέλη του 2020 το (ανέκδοτο και σχεδόν) άγνωστο, πρωτόλειο θεατρικό έργο του Κοσμά Πολίτη *Κορίνθιες*.

*Νίκος Καζαντζάκης και Κώστας Μουρσελάς:
Το σπήλαιο της έμπνευσης και οι σταλακτίτες της γραφής*

Νίκος Καζαντζάκης και Κώστας Μουρσελάς, συγγραφείς από διαφορετικές γενιές με ενδιαφέρουσες συγκλίσεις και αποκλίσεις. Γράφουν θέατρο και ταυτοχρόνως δοκιμάζουν τις δυνάμεις τους στο μυθιστόρημα. Ο *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* και τα *Βαμμένα κόκκινα μαλλιά* είναι έργα της ωριμότητάς τους.

«Χωρίς να το θέλω και μάλιστα θέλοντας το αντίθετο κίνησε από καιρό να κρυσταλλώνεται μέσα μου ο μύθος του Ζορμπά», ομολογεί ο Καζαντζάκης. Ο Μουρσελάς αποκαλύπτει ότι τον Μανόλη Ρετσίνα ή Λούη τον γνώρισε στη δεκαετία του '50 και με τον καιρό «άρχισε να με γοητεύει». Φαίνεται δηλαδή ότι ο ήρωας δεν είναι αυτός που γνωρίσαμε κάποτε, αλλά εκείνος που «αποκρυσταλλώθηκε» στο εργοστάσιο των ιδεών μας.

Ο Καζαντζάκης συναντάει έναν άνθρωπο και δημιουργεί μια ιδέα. Ο Μουρσελάς δεν συναντάει τον Λούη ποτέ. Τον κουβαλούσε μέσα του πριν ακόμα γίνει η λογοτεχνική περσόνα στην οποία αναφερόμαστε. Τα όρια του φαντασιακού και του πραγματικού βρίσκονται υπό διαρκή διερεύνηση. Αυτό μας επιτρέπει να αναρωτη-

θούμε για τον τρόπο που δύο χαρτοπόντικες ροκανίζουν τον βίο των ηρώων τους, για να τοποθετήσουν στη θέση του έναν μυθιστορηματικό ήρωα. Ο Ζορμπάς διαβάζει την πραγματικότητα και φιλοσοφεί επί του πρακτέου. Ο Λούης έχει την αλήθεια μέσα του. Την πραγματικότητα τη ζει, αλλά δεν του φτάνει. Δεν τον λες διανοούμενο, αλλά τον λες υποψιασμένο.

Ιχνηλατώντας την εποχή στην οποία αναφέρονται τα δύο μυθιστορήματα, διαπιστώνουμε ότι ο Καζαντζάκης με φειδώ μάς παρέχει στοιχεία για την «αγορά χαλκού» της εποχής του, ενώ ο Μουρσελάς δεν αποφεύγει να λερώσει τους ήρωές του με τη σκόνη των πολιτικών και κοινωνικών αναμετρήσεων.

Ούτε ο ένας ούτε ο άλλος αποφεύγουν όμως να μας μιλήσουν στο μεγάλο μυστήριο που αποκαλούν γυναίκα και στο αδιαπέραστο μυστήριο που αποκαλούν έρωτα. Ο Ζορμπάς επισκέπτεται τις γυναίκες όπως το υνί ανασκάπτει το χωράφι. Ο Λούης είναι η βροχή και η καινούρια σπορά. Καμία γυναίκα και κανένας άνθρωπος δεν απομένει ίδιος μετά από τη συναναστροφή μαζί τους.

Ο **Ιωάννης Πανουτσόπουλος** γεννήθηκε στην πόλη που υπερασπίστηκε ο Αισχύλος και έκανε τα πρώτα του βήματα στην οδό Ισμήνης, πλησίον της οδού Αντιγόνης και πάντα επί Κολωνώ.

Ξεκίνησε να γράφει αρκετά νωρίς γιατί δεν γινόταν αλλιώς και άρχισε να δημοσιεύει από το 2010 γιατί δεν μπορούσε να το καθυστερήσει άλλο.

Το 2010 κυκλοφόρησε το παιδικό βιβλίο με τίτλο *Τη νύχτα που ξυπνούσε η Αγνωστούπολη* και το 2012 κυκλοφόρησε την ποιητική συλλογή *Η Ωραία Κοιμωμένη / δύο μονόλογι σε ένα όνειρο*. Το 2015 το δοκίμιο *Γιώργος Μαρκόπουλος, ο σκοτεινός Αλφειός της ελληνικής ποίησης* και το 2017 το βιβλίο *Χαίρε Νύμφη Ανύμφευτε / ποιητική αντιστοιχισή των Χαιρετισμών στη νεοελληνική*

γλώσσα από τις εκδόσεις Τόπος. Από τις εκδόσεις Τόπος κυκλοφόρησε επίσης το 2018 η ποιητική συλλογή με τίτλο *Επαγγελματικός προσανατολισμός*, το 2020 η ποιητική συλλογή *Οικογενειακά ή πολυπρισματικός κόσμος* και το 2022 η ποιητική συλλογή *Πράξεις των αποστόλων*. Στίχους του έχουν μελοποιήσει και ερμηνεύσει η Φωτεινή Βελεσιώτου, ο Τάσος Γκρουσ, ο Γιώργος Καζαντζής, ο Νότης Μαυρουδής, ο Λαυρέντης Μαχαιρίτσας, ο Γιώργος Νταλάρας, ο Ορφέας Περίδης κ.ά.

Από το 1996 διατηρεί επί της οδού Ιπποκράτους το παλαιοβιβλιοπωλείο «Ιστωρ» και παιδιόθεν την έγνοια και το πάθος για όσα αναιρεί ο χρόνος και όσα ανασταίνει η αγάπη μας.

*Απηχήσεις-συνάψεις του Καζαντζάκη
στο έργο της Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ*

«Πολύτιμη για μένα κληρονομιά που μ' άφησε ο νονός μου ήταν η πίστη-απιστία στον Θεό. Αυτή η σύνθεση ανάμεσα στην έλλειψη ελπίδας για μια προστασία, μια δικαιοσύνη, ακόμα και για μια “μετά θάνατον” ζωή και μαζί μια αδιάκοπη αίσθηση του μυστηρίου που μας έφερε στη ζωή, που φύτεψε τα δέντρα, που στη φλόγα ρίχνει βροχή. Μια αίσθηση ότι η παντοδυναμία της ζωής νικάει την απουσία του Θεού», γράφει η Αγγελάκη-Ρουκ. Εμφανής η απήχηση του Καζαντζάκη. Και μόνο από τον τίτλο των ποιητικών της συλλογών, *Λύκοι και σύννεφα, Της μοναξιάς διπρόσωποι μονόλογοι, Επίλογος αέρας, Άδεια φύση, Ωραία έρημος η σάρκα, Στον ουρανό του τίποτα με ελάχιστα*, αυτό γίνεται εύκολα κατανοητό. Επιβλητικές εικόνες, αποτέλεσμα βαθιάς σκέψης και ουσιαστικής παρατήρησης, όπως συμβαίνει και στον Καζαντζάκη. Το δυναμικό ύφος γραφής, κοινούς γνώρισμα, αφοριστικό ή προφητικό, είναι το εκφραστικό μέσο για μια πάλη, η οποία λαμβάνει χώρα ανάμεσα σε ιδέες

και πάθη, ανάμεσα στον έρωτα, τη ζωή και τον θάνατο.

Η ποιήτρια είχε δηλώσει: «Έζησα όλη μου τη ζωή στη σκιά του...», «Ένα από τα πολύ δύσκολα πράγματα στη ζωή μου είναι ότι ποτέ δεν τον είδα ζωντανό, ποτέ δεν του έσφιξα το χέρι». Έχοντας την τύχη μιας ιδιαίτερης σχέσης, μέσω αλληλογραφίας, επικαλούμενη το πρώτο της ποίημα «Η μοναξιά», που ο ίδιος είχε φροντίσει να δημοσιευτεί, συνήθιζε να λέει, ότι ο Καζαντζάκης την οδήγησε στον δρόμο της ποίησης.

Η φύση, και στους δύο, προβάλλεται ως ουσία της ύπαρξης. Πληγώνεται, ανθίζει, καθαγιάζεται, υπόσχεται, συσχετίζεται με τον έρωτα, αξιοποιείται μεταφορικά προκειμένου να προβάλλει την αξία ήθους και αρετής. Η φύση που τροφοδοτεί το φως στον Καζαντζάκη, στο έργο της ποιήτριας φωτίζει την ελευθερία, την εσωτερική άνθιση, τον έρωτα. Στην παρούσα εισήγηση θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε απηχήσεις και συνάψεις μεταξύ των δύο λογοτεχνών.

Η Χαρούλα Βερίγου-Μπάντιου (λογοτεχνικό ψευδώνυμο: Ζωή Δικταίου) γεννήθηκε στον Άγιο Νικόλαο της Κρήτης το 1962. Μεγάλωσε στο Τζερμιάδων του Οροπεδίου Λασιθίου. Είναι πτυχιούχος της Σχολής Τουριστικών Επαγγελματιών Κέρκυρας. Εργάστηκε στον ξενοδοχειακό τομέα, καθώς και σε σχολές τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης ως διοικητικός υπάλληλος. Συνεργάζεται με τα διαδικτυακά περιοδικά *Ποιείν, Fractal, Ατέχνως* κ.ά. Στίχοι της έχουν μελοποιηθεί από τους: Νίκο Ανδρουλάκη, Γιώργη Κοντογιάννη, Ανδρέα Ζιάκα, Γιάννη Νικολάου, Αλέξανδρο Χατζηνικολιδάκη και Θοδωρή Καστρινό. Η μέχρι τώρα εργογραφία της περιλαμβάνει τα βιβλία: *Αύριο, μια ελιά ή μέσα πατριδα* (ποιητική συλλογή), *Λασιθί, Τόπος Μέγας – Η κόυπα των θεών* (αφήγημα), *Αύριο, αφή αλμύρας οι λέξεις* (ποιητική συλλογή), *Αθιβολή γαρύφαλλο και θύμηση κανέλλα* (διηγήματα), *Αύριο στάχνα οι λέξεις* (ποιητική συλλογή), *Οι άλλες ν' απλώνουν ρούχα κι εσύ τριαντάφυλλα* (διηγήματα), *Μια κούρσα για τη Χαριγένεια* (μυθιστόρημα), *Αύριο, νυχτώνει φθινόπωρο* (μυθιστόρημα), *Ιστορίες για φεγγάρια* (παιδική λογοτεχνία). Συμμετέχει επίσης στα συλλογικά έργα: *Γράμματα της ποίησης, Μονόλογοι και Λογοτεχνικά μονοπάτια*.

*Νίκος Καζαντζάκης και Αντώνης Σαμαράκης,
στο τρένο των Υπαρξιστών*

Ο Νίκος Καζαντζάκης (1883-1957) δημοσίευσε το βασικό πεζογραφικό του έργο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (από τον *Ανήφορο*, που γράφτηκε το 1946, αλλά κυκλοφόρησε το 2022, και το *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* μέχρι την *Αναφορά στον Γκρέκο* κ.ά.), όπως και ο Αντώνης Σαμαράκης (1919-2003), ο οποίος εξέδωσε το πρώτο του βιβλίο, *Ζητείται ελπίς*, το 1954. Μολονότι τους χωρίζει μια γενιά, κι οι δύο συγγραφείς –με διαφορετικές αφητηρίες και στόχους– ανεβαίνουν στο τρένο των Υπαρξιστών και μοιράζονται με αυτούς βασικές τους αρχές. Μιλάω κυρίως για τον Ζαν-Πολ Σαρτρ, που δημοσίευσε *Το είναι και το μηδέν* το 1943 και εκφώνησε μια ομιλία το 1945, η οποία έγινε τον επόμενο χρόνο βιβλίο (*Ο υπαρξισμός είναι ένας ανθρωπισμός*), αλλά και τον Αλμπέρ Καμύ με τον *Επαναστατημένο άνθρωπο* (1951) και άλλα ανάλογα κείμενα.

Ο Ν. Καζαντζάκης περιέλαβε υπαρξιστικά στοιχεία στο έργο του πριν από τους Γάλλους φιλοσόφους λόγω των επιδρά-

σεών του από τον Σαίρεν Κίρκεγκωρ, τον Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι και τον Φρίντριχ Νίτσε. Ήδη στην *Ασκητική* (1927) και στην *Οδύσεια* (1938) αναφέρεται στο χρέος του ανθρώπου έναντι των άλλων, αλλά ακόμα περισσότερο μετά τον καταστροφικό πόλεμο σηκώνει φωνές ευθύνης και αγωνίας. Ο Αντ. Σαμαράκης, από την άλλη, παιδί των μεταπολεμικών δεκαετιών, εγκολπώνεται την οργή του ανθρώπου της εποχής του και υψώνει μηνύματα ανθρωπιάς και ατομικής «επανάστασης».

Και οι δύο, χωρίς αναγκαστικά να έχουν αλληλεπιδράσει, στοιχίζονται σε ένα μέρος του έργου τους πίσω από ιδέες του υπαρξισμού, όπως είναι η ελευθερία, η ευθύνη, ο ανθρωπισμός, η αγωνία, το παράλογο, η ανάγκη για πράξεις κ.λπ. Οι ήρωες των έργων τους, τόσο των πεζών και των δύο τους όσο και των θεατρικών του Ν. Καζαντζάκη (π.χ. ο Προμηθέας και ο Θησέας) εμφορούνται από τέτοιες ιδέες και συνδέονται ρητά ή άρηρα μέσω της υπαρξιστικής φιλοσοφίας.

Ο Γιώργος Ν. Περαντωνάκης (1972) σπούδασε Ελληνική Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, όπου και εκπόνησε τη διδακτορική του διατριβή με θέμα «Από την τεχνική του μοντάζ στην τεχνική του κολλάζ (στη σύγχρονη ελληνική πεζογραφία)». Το ερευνητικό του ενδιαφέρον εστιάζει στην πεζογραφία και στη μελέτη της κριτικής. Έχει συνεργαστεί ως κριτικός βιβλίου σε ποικίλα έντυπα, ενώ τώρα γράφει βιβλιοκρισίες στην *Bookpress* και στην *Εφημερίδα των Συντακτών*. Βιβλία του: *Η μεταπολιτευτική κριτική στον καθρέφτη* (Πόλις 2013), *Βιβλιογραφία για τον Νίκο Καζαντζάκη (1906-2012)* –μαζί με την Παναγιώτα Χατζηγεωργίου– (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης 2018) και το μυθιστόρημα *Πυθαγόρας* (Εκδόσεις Καστανιώτη 2020).

Ι΄ ΣΥΝΕΔΡΙΑ
Ο ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ
ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΤΗΣΗΣ

*Νίκος Καζαντζάκης: Στην πλευρά του εξπρεσιονισμού
και της διαλογικότητας στην ελληνική λογοτεχνία*

Ο Νίκος Καζαντζάκης ως «εισηγητής» ενός νέου εξπρεσιονιστικού τρόπου αφήγησης της λογοτεχνικής ιστορίας με κύρια στοιχεία την απόσταση από τη ρεαλιστική πραγματικότητα, τη μετατόπιση της αφήγησης στον εσωτερικό κόσμο του αφηγητή, με την έννοια της διασάλευσης του ρεαλισμού προς όφελος της πρωτότυπης λογοτεχνικής γραμμής, αλλά και την αποδοχή της πολιτισμικής και πνευματικής αρχής της Ευρώπης της εποχής.

Ο Έριχ Άουερμπαχ είχε επισημάνει πολύ ευκρινώς τους δυο διαφορετικούς τρόπους αφήγησης, τον μιμητικό και τον μη μιμητικό, στον οποίον προσέδωσε τα χαρακτηριστικά της «προβολής μερικών και την επισκίαση κάποιων άλλων στοιχείων της αφήγησης, την αποσπασματικότητα, την επίδραση του άρρητου, την εισαγωγή του πίσω πλάνου, την πολυσημία και την αναγκαιότητα της ερμηνείας του έργου». Παρόμοια στοιχεία έχουν επισημανθεί από αρκετούς μελετητές στο έργο του Καζαντζάκη.

Σε αυτή την αφηγηματική πλευρά θα διαχωριστεί και από την Γαλάτεια, το έργο της οποίας προβάλλει σαφώς μιμητικό και πιο ρεαλιστικό.

Τον εξπρεσιονιστικό τρόπο ακολούθησαν και άλλοι Έλληνες συγγραφείς μετά από εκείνον, χωρίς όμως να είναι σίγουρο πως επηρεάζονται από εκείνον, όπως ο Γιάννης Σκαρίμπας (1893-1984), ο Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης (1908-1993), καθώς και οι νεότεροι Γιώργος Χειμωνάς (1938-2000)

και Πέτρος Αμπατζόγλου (1931-2004), αλλά και άλλοι στα νεότερα χρόνια.

Ο Καζαντζάκης ως θιασώτης της διαλογικότητας στην ελληνική λογοτεχνία, επηρεασμένος από τον Ντοστογιέφσκι αλλά και την προσωπική του φιλοσοφία, αφείρεσε τον ιδεολογικό μανδύα από το αφήγημα, ενδυνάμωσε τη φιλοσοφική διάθεσή του, απομάκρυνε το αφήγημα από τις αντιτιθέμενες πολιτικές ομάδες, αν και προσέδωσε στο κείμενο ιστορική αληθοφάνεια, προβάλλοντας τη συνύπαρξη διαφορετικών ιδεών σε αυτό.

Τα έργα του Καζαντζάκη πολλές φορές προβληματίζουν με τη συνύπαρξη των διαφορετικών ιδεών που παρουσιάζονται σε αυτά, με την ταυτόχρονη ισόκυρη ύπαρξη διαφορετικών φωνών, όλα αυτά που ονομάζονται διαλογικά στοιχεία. Οι διαφορετικές αντιλήψεις που βρίσκουμε να υπάρχουν δίπλα δίπλα σε αυτά, αλλά και εν μέρει και στη ζωή του συνιστούν κατά τη γνώμη μου έναν εσωτερικό διάλογο ο οποίος διακατέχει το συγγραφέα, και στο έργο του βλέπουμε τη γένεση αυτού του νέου και ιδιότυπου μυθιστορήματος το οποίο έχει άμεση συνάφεια με τον τρόπο ύφανσης και σκιαγράφησης αυτής της εσωτερικής συνύπαρξης των ιδεών των ηρώων. Η ιδέα της συνύπαρξης των διαφορετικών φωνών και ιδεών είναι στοιχεία διαλογικότητας, τα οποία μπορούν να ανευρεθούν και σε άλλα μυθιστορήματα της εποχής, όπως σε αυτά του Αλέξανδρου Κοτζιά, αλλά και άλλων συγγραφέων.

Ο Μιχάλης Πάτσης (1962) γεννήθηκε στα Τρόπαια Αρκαδίας. Έχει ασχοληθεί με τη φιλοσοφία, *Ο ρόλος της γλώσσας στη γνωστική διαδικασία* (1988), τη γλωσσολογία, *Τα πειράματα ανακλήσεων ως μεθοδολογικό εργαλείο για την κατανόηση της σημασίας της λέξης* (2005), και τη φιλολογία. Κατέχει μάστερ Φιλοσοφίας, διδακτορικό Φιλολογίας. Δίδαξε Ελληνική Φιλολογία επί σειρά ετών στο Πανεπιστήμιο Λομονόσοφ της Μόσχας. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα. Έχει κυκλοφορήσει τα ποιητικά έργα *Ο χρόνος νησί* (2006, 2011), *Σμπόρνικ* (2012) (που περιέχει τους ποιητικούς κύκλους: «Ο χρόνος νησί», «Η ξενιτιά δεν υπάρχει», «Ολόφωτη πόλη», «Χειμώνας στην Ιταλία»), *Σκόρπισαν οι φίλοι* (S@mizdat 2016).

Μελέτες: *Καζαντζάκης και Ρωσία* (2013, συμπεριλήφθηκε στους βραχείς καταλόγους των Κρατικών Λογοτεχνικών Βραβείων 2014 στην κατηγορία «Δοκίμιο»). *Παναϊτ Ιστράτι, ο σημερινός συγγραφέας* (2019), *Καζαντζάκης και πολιτική* (Εκδόσεις Καστανιώτη 2019 – το κεφάλαιο για τον Καζαντζάκη και τον κομμουνισμό), *Μοναχικοί συγγραφείς* (2021), *Ο Παστερνάκ, ο Μάξιμος και το Κίεφσκι Βοκζάλ. Σοβιετική εμπειρία και μεταβολή στο ελληνικό μυθιστόρημα, Πάρνης, Αλεξανδρόπουλος, Ζέη* (2022)

Πεζογραφία: *Ζωή στο δρόμο* (2015), *Κισινόφ* (2021, θέατρο), *Χρονικό μιας απρόσμενης άνοιξης* (2021)

Μετάφραση-μελέτη: *Αλέξανδρος Πούσκιν, Μικρά ποιήματα* (2012), με αρκετές επανεκδόσεις

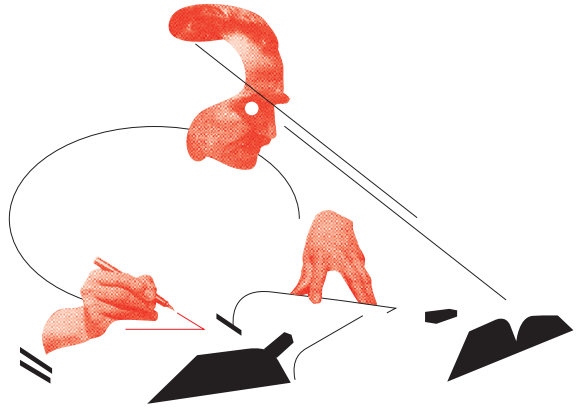

*Ο Νίκος Καζαντζάκης ως αναγνώστης
της νεοελληνικής λογοτεχνίας*

Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζεται η συστηματική επίδοση του Καζαντζάκη ως αναγνώστη της νεοελληνικής λογοτεχνίας και ερευνάται η ευρεία ενασχόλησή του με αυτή, οι προτιμήσεις αλλά και οι ενστάσεις του. Μελετώνται οι αναφορές του σε έργα της νεοελληνικής λογοτεχνικής παράδοσης, της σύγχρονης του παραγωγής καθώς και νεότερων του συγγραφέων: το δημοτικό τραγούδι, την κρητική λογοτεχνία της ακμής, τον Σολωμό, τον Παλαμά, τον Καβάφη, συγγραφείς της ηθογραφίας, ποιητές και πεζογράφους της γενιάς του 1930 έως και έργα της δεκαετίας του 1940 και 1950. Μέσα από άρθρα του Καζαντζάκη, επιστολές, συνεντεύξεις και βιβλία της βι-

βλιοθήκης του, φωτίζονται οι αναγνωστικές προτιμήσεις του, τα κριτήρια με τα οποία αξιολογούσε αλλά και ο τρόπος με τον οποίο προμηθευόταν ελληνικά βιβλία, ακόμα και όταν ζούσε στο εξωτερικό. Επιπλέον, αναδεικνύεται το πώς αντιλαμβανόταν τη θέση της δικής του συγγραφικής παραγωγής μέσα στο πλαίσιο της νεοελληνικής λογοτεχνίας, όπου ανήκει το έργο του. Με αυτόν τον τρόπο, η ανακοίνωση επιχειρεί να προσφέρει μια επισκόπηση της γόνιμης αλληλεπίδρασης του Καζαντζάκη με τη νεοελληνική λογοτεχνία ως αναγνώστη της, οι καρποί της οποίας αξιοποιήθηκαν δημιουργικά στο συγγραφικό έργο του.

Η **Εύα Κοκκινίδη** σπούδασε Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και είναι Διδάκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας από το King's College London. Η διδακτορική της διατριβή, με επιβλέποντα τον καθηγητή Roderick Beaton, έχει τον τίτλο «The Modern Greek Literary Tradition in the Major Novels of Nikos Kazantzakis» (2016) και εξετάζει τη διακειμενική σύνδεση των μεγάλων μυθιστορημάτων του Καζαντζάκη με κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Οι σπουδές και η έρευνά της έχουν βραβευτεί από το Ίδρυμα Schilizzi, το Ίδρυμα Λίλιαν Βουδούρη και το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών. Από το 2017 εργάζεται στις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης (ΙΤΕ) και διδάσκει στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

«Δε με νοιάζει
ο θάνατος,
με νοιάζει η φθορά·
αυτή εξευτελίζει τον
άνθρωπο. Αυτήν πρέπει
να νικήσω...»

Ο ΑΝΗΦΟΡΟΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Το Συνέδριο θα διεξαχθεί υβριδικά. Η συμμετοχή είναι δωρεάν.

Δηλώσεις συμμετοχής μέσω Zoom
στο email: secretary.siank.gr@gmail.com

Θα χορηγηθούν πιστοποιητικά συμμετοχής.

Δυνατότητα παρακολούθησης και μέσω Youtube
στο κανάλι ΔΕΦΝΚ ΕΛΛΑΔΑ.

Website: <http://amis-kazantzaki.gr>

Fb: <http://www.facebook.com/amis.kazantzaki.gr>

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Η Γραμματεία του Συνεδρίου θα λειτουργεί από το Σάββατο 10/6/2023
και ώρα 9.00 και καθ' όλη τη διάρκεια του Συνεδρίου.

Τα πιστοποιητικά συμμετοχής θα χορηγηθούν την Κυριακή 11/6/2023 μετά τις 18.00.

Για τους συμμετέχοντες διαδικτυακά το πιστοποιητικό θα σταλεί
μετά από αίτημά τους στο email: secretary.siank.gr@gmail.com.

Οι εισηγήσεις του Συνεδρίου θα δημοσιευθούν σε ειδικό αφιερωματικό
τεύχος του ηλεκτρονικού περιοδικού Λόγου & Τέχνης *Χάρτης*

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ

του Υπουργείου Πολιτισμού
και Αθλητισμού, του Δήμου Αθηναίων,
της Εταιρείας Συγγραφέων
και του Γαλλικού Ινστιτούτου Ελλάδος

ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

με τις Εκδόσεις Διόπτρα

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

του Υπουργείου Πολιτισμού
και Αθλητισμού, του Δήμου Αθηναίων,
των Εκδόσεων Καστανιώτη,
της Νίκης Σταύρου, πνευματικής δικαιούχου
του έργου του Νίκου Καζαντζάκη,
και του ηλεκτρονικού περιοδικού
Λόγου & Τέχνης Χάρτης

Διεθνής Εταιρεία Φίλων
Νίκου Καζαντζάκη

διόπτρα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού
και Αθλητισμού

ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

